

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU EKONOMİ POLİTİĞİ ANABİLİM DALI
ORTADOĞU EKONOMİ POLİTİĞİ BİLİM DALI

2000 - 2010 YILLARI ARASINDA MISIR VE TÜRKİYE TİCARİ
İLİŞKİLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Onur ÖZER

İSTANBUL- 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU EKONOMİ POLİTİĞİ ANABİLİM DALI
ORTADOĞU EKONOMİ POLİTİĞİ BİLİM DALI

2000 - 2010 YILLARI ARASINDA MISIR VE TÜRKİYE TİCARİ
İLİŞKİLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

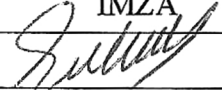
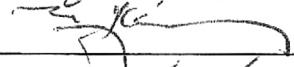

Onur ÖZER

Danışman:
Doç. Dr. Recep Ulusoy

İSTANBUL- 2014

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ekonomi Politikü Anabilim Dalında 506209002 no. lu Onur ÖZER'in "2000-2010 Yılları Arasında Mısır ve Türkiye Ticari İlişkileri" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 15. maddesi uyarınca 18.12.2014 tarihinde saat...11.....de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin 'KABUL.....' ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Recep ULUSOY	olumlu	
Prof. Dr. Mehmet ZELKA	olumlu	
Yard. Doç. Dr. İ.Murat BOZKURT	olumlu	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyisim: Onur ÖZER

Anabilim Dalı: Ortadoğu Ekonomi Politikği

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Recep ULUSOY

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – Aralık 2014

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Ekonomi, Politika, Türkiye, Mısır

ÖZET

Mısır Ortadoğu'nun en fazla nüfusuna sahip ülkelerinden bir tanesidir. Bunun yanında en eski medeniyetlerden bir tanesine ev sahipliği yapması, Nil nehri etrafında verimli topraklara sahip olması, Petrol ve Doğalgaz rezervlerine sahip olması, Asya Kıtası ile Afrika Kıtasını birbirine bağlaması, Süveyş Kanalı ile Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlaması gibi özellikleri Mısır'ı Ortadoğunun önemli Kültür, Turizm ve Üretim ülkelerinden birtanesi yaparken jeopolitik konumu stratejik önemini öne çıkarmaktadır.

Mısır'ın Osmanlı Devletinden ayrıldığı günden bugüne Türkiye ile en yoğun ilişkileri 2000 – 2010 yılları arasında olmuştur. Türkiye'nin bu yıllarda bölgede söz sahibi olması diğer pekçok Ortadoğu ülkesinde olduğu gibi Mısır ile politik ve ekonomik ilişkilerinin gelişmesinde de etkili olmuştur.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde Mısır'ın Tarihi, Sosyal Yapısı, Siyasi ve İdari Yapısı, Ekonomik Yapısı değerlendirilmiştir. İkinci Bölümde Türkiye'nin Tarihi, Sosyal Yapısı, Siyasi ve İdari Yapısı, Ekonomik Yapısı değerlendirilmiştir. Üçüncü Bölümde ise Türkiye'nin ve Mısır'ın ithalat ihracat

değerleri, ithalat ve ihracat yapıları ülkeler ve başlıca ithalat ve ihracatını gerçekleştirdikleri ürünler, Avrupa Birliği ülkeleriyle ekonomik ilişkileri, Ortadoğu bölgesi ülkeleriyle ekonomik ilişkileri, üyesi oldukları Entegrasyon Modelleri, kendi aralarında yapmış oldukları Anlaşma ve Protokoller, kendi aralarında yaptıkları ticaretle yaşanan sorunlar ve 2010 – 2014 tarihleri arasında Mısır ve Türkiye ticari ilişkilerinin yer aldığı ilişkilerde son durum başlığı yer almaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name & Surname : Onur ÖZER
Department : The Economy Politics of the Middle East
Advisor : Associate Professor Recep ULUSOY
Degree and awarding date : Master of Science – December 2014
Keywords : Middle East, Economy, Politics, Turkey, Egypt

ABSTRACT

Egypt is one of the largest populated countries. Besides, hosting one the oldest civilisation of the World, possessing loam along with the both sides of Nile River, possessing very rich oil petroleum and natural gas reserve, bridging Asia and Africa continents, connecting Red Sea and Mediterranean Sea via Suez Canal puts forward the importance of strategical geopolitical position of Egypt along with one of the most important cultural, tourism and manufacturing countries in the Middle East.

The peak season of intensive relations between Turkey and Egypt can be seen between 2000 – 2010 since Egypt separation from Ottoman Empire. Having a voice of Turkey in the region at that period has been effective in the development of political and economic relations with Egypt as well as many other countries in the Middle East

It is consisting of three sections. History of Egypt, social structure, political, administrative and economical structure of Egypt have been studied in the first section. History of Turkey, social structure, political, administrative and economical structure of Turkey have been studied in the second section. Import - export figures

between Turkey and Egypt, importing and exporting countries, main imported and exported products, economic relations with European Union, economic relations with the countries in the Middle East region, membership of integration models, reciprocal inter-country agreements and protocols, reciprocal complications and problems for commercial affairs among them and the latest status of Egypt & Turkey commercial relation headline between 2010 – 2014 have also been studied in third section.

ÖNSÖZ

Türkiye ve Mısır arasında en yoğun politik ve ekonomik ilişkilerin yaşandığı 2000 – 2010 yıllarını inceleyen Tez Çalışmamda bu iki ülkenin on yıllık sürede yaşadıkları ekonomik dönüşümleri, bölge ülkeleri ve diğer ticaret partnerleriyle ticari ilişkileri incelenmiştir. Bu dönemi inceleyen kapsamlı bir çalışmanın olmaması benim bu konuda çalışma yapmama karar vermemde etkili olmuştur. Hazırlamış olduğum çalışmanın bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yol göstereceğine inanıyorum.

Çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen eşime çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ONAY SAYFASI	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLO LİSTESİ.....	XIV
ŞEKİL LİSTESİ.....	XVI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MISIR CUMHURİYETİNİN GENEL VE EKONOMİK YAPISI

1.1. Genel Olarak Mısır Tarihi.....	6
1.1.1.Eski Mısır Uygarlığı.....	6
1.1.2 Osmanlı Yönetiminde Mısır	7
1.1.3 Osmanlı Devletinden Sonra Mısır'ın Yönetimi	8
1.2.Sosyal Yapı.....	10
1.2.1 Nüfus ve Demografik Yapı.....	10
1.2.2 Mısır'ın Etnik Yapısı.....	12
1.2.3 Eğitim.....	12
1.3. Siyasi ve İdari Yapı.....	14
1.3.1. Mısır'ın Yönetimi.....	14
1.3.2.Siyasi Partiler.....	15
1.3.3 Bürokrasi.....	16
1.3.4. Üye Olduğu Uluslar Arası Örgüt ve Kuruluşlar.....	17
1.4. Mısır Ekonomisinin Genel Yapısı	18
1.4.1. GSYİH ve Kişi Başına Düşen Milli Gelir.....	18
1.4.2. Yıllara Göre Enflasyon Oranı.....	19

1.4.3. Nüfus, İstihdam ve İşsizlik	20
1.4.4 Ödemeler Dengesi Açığı.....	22
1.4.5. Mısır'ın Büyük Şirketleri.....	24
1.5. Dış Ticaret	24
1.5.1 İthalat.....	24
1.5.2. İhracat.....	28
1.5.3. Dış Ticaret Dengesi	31

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN GENEL VE EKONOMİK YAPISI

2.1. Coğrafi Yapı.....	33
2.1.1. Coğrafi Konum.....	33
2.1.2. İklimi ve Bitki Örtüsü.....	34
2.1.3. Su Kaynakları.....	37
2.1.4. Doğal Kaynaklar	39
2.1.4.1. Petrol.....	39
2.1.4.2. Kömür.....	41
2.1.4.3. Jeotermal.....	43
2.1.4.4. Güneş.....	44
2.1.4.5. Rüzgar.....	45

2.1.4.6. Madenler.....	45
2.2. Genel Olarak Türkiye Tarihi.....	49
2.3. Siyasi ve İdari Yapı.....	53
2.4. Sosyal Yapı.....	54
2.5. Türkiye Ekonomisinin Genel Yapısı	56
2.5.1.Enflasyon	56
2.5.2.İstihdam ve İşsizlik	57
2.5.3. GSYİH, Büyüme ve Kişi Başına Düşen Milli Gelir	60
2.5.4. Özelleştirme	62
2.6. 2000 – 2010 Yılları Arasında Türkiye Ekonomisinin Sektörel Analizi.....	64
2.6.1.Sanayi	64
2.6.2. Tarım	68
2.6.1.Hizmetler.....	71
2.6.3..Turizm	72
2.6.4.Bankacılık Sektörü	74
2.6.5. İnşaat Sektörü.....	77
2.7. 2000- 2010 Yılları Arasında Türkiye'nin Dış Ticareti.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2000 – 2010 YILLARINDA MISIR İLE TÜRKİYE ARASINDA EKONOMİK İLİŞKİLER

3.1. Mısır Dış Ticaret Verileri.....	87
3.1.1. İthalat Yapılan Ülkeler.....	87
3.1.2. İhracat Yapılan Ülkeler.....	89
3.1.3. Mısır'ın Başlıca İthalat Yaptığı Ürünler.....	92
3.1.4. Mısır'ın Başlıca İhracat Yaptığı Ürünler.....	92
3.1.5. Mısır'ın Avrupa Birliği ile Ekonomik İlişkileri.....	92
3.1.6. Mısır'ın Ortadoğu Ülkeleriyle Ekonomik İlişkileri.....	94
3.2. Türkiye Dış Ticaret Verileri.....	96
3.2.1. İthalat Yapılan Ülkeler.....	96
3.2.2. İhracat Yapılan Ülkeler.....	100
3.2.3. Türkiye'nin Başlıca İthalat Yaptığı Ürünler.....	104
3.2.4. Türkiye'nin Başlıca İhracat Yaptığı Ürünler.....	104
3.2.5. Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Ekonomik İlişkileri.....	105
3.2.6. Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleriyle Ekonomik İlişkileri	107
3.3. Türkiye ve Mısır'ın Bölgesel Entegrasyon Çalışmaları.....	105
3.3.1. Bölgesel Entegrasyon Tanımı Ve Örnekleri.....	109
3.3.2. Bölgesel Entegrasyon Çeşitleri.....	111

3.3.3. Ekonomik Entegrasyon Örnekleri.....	112
3.3.4. Örnek Bir Ekonomik Entegrasyon Modeli Olarak Avrupa Birliği.....	115
3.3.5. Türkiye'nin Bağlı Olduğu Ekonomik Entegrasyon Modelleri.....	116
3.3.6. Türkiye'nin Uyguladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları.....	117
3.3.7. Mısır'ın Bağlı Olduğu Ekonomik Entegrasyon Modelleri.....	118
3.4. 2000- 2010 Yılları Arasında Mısır ve Türkiye Arasında Yaşanan Ticari İlişkiler.....	118
3.4.1. Mısır ve Türkiye'nin Yıllara Göre Ticaret Hacmi.....	112
3.4.2. Mısır ve Türkiye'nin Birbirlerine İhrac Ettikleri Ürünler.....	125
3.4.3. Türkiye ve Mısır Arasında Yapılan Anlaşma ve Protokoller.....	130
3.4.4. Mısır ve Türkiye Arasında Ticarete Yaşanan Sorunlar.....	133
3.4.5. İlişkilerde Son Durum.....	134
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	141
KAYNAKÇA.....	153

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1:	Mısır'ın Yıllara Göre Nüfus Artışının Bir Önceki Yıla Göre Değişimi Kilometrekareye Düşen Nüfus Yoğunluğu.....	11
Tablo 2:	Yıllara Göre Üniversite Öncesi Üniversite Eğitimi Alan Öğrenci Sayısı.....	13
Tablo 3:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Yıllık Büyüme Oranları.....	18
Tablo 4:	Mısır'da Yıllara Göre Enflasyon Oranları.....	20
Tablo 5:	Mısır'ın Yıllara Göre Nüfusu, İşgücü Potansiyeli, İstihdam ve İşsizlik Sayıları.....	21
Tablo 6:	Mısır'ın Yıllara Göre Ödemeler Dengesi Açığı.....	23
Tablo 7:	Mısır'ın İthalatında Ülke Gruplarının Yıllara Göre Payları.....	24
Tablo 8:	Mısır'ın İhracatında Ülke Gruplarının Yıllara Göre Payları.....	28
Tablo 9:	Mısır'ın Dış Ticaret Dengesi.....	31
Tablo 10:	Türkiye'nin Yıllara Göre Enflasyon Oranları.....	56
Tablo 11:	Türkiye'nin Yıllara ve Sektörlere Göre İstihdam Sayıları.....	58
Tablo 12:	Türkiye'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası.....	60
Tablo 13:	Türkiye'nin Yıllara Göre Özelleştirme Miktarları.....	63
Tablo 14:	Sanayi'nin GSYİH'dan Miktarsal ve Oransal Olarak Yıllara Göre Aldığı Pay.....	66

Tablo 15:	Tarım Sektöründe Üretilen ve Satışı Gerçekleşen Ürünlerin Türk Lirası Cinsinden Değeri.....	69
Tablo 16:	Türkiye'nin Yıllara Göre İhracat Miktarları.....	82
Tablo 17:	Türkiye'nin Yıllara Göre İthalat Miktarları.....	84
Tablo 18:	2004 Yılında Mısır İthalatında Başlıca Ülkeler ve İthalat Miktarları.....	87
Tablo 19:	2006 – 2007 yıllarında Mısır'ın İthalat Dağılımında Ülke Gruplarının Pay Oranları.....	89
Tablo 20:	2004 Yılında Mısır İhracatında Başlıca Ülkeler ve İhracat Miktarları.....	90
Tablo 21:	2006 – 2007 yıllarında Mısır'ın İthalat Dağılımında Ülke Gruplarının Pay Oranları.....	91
Tablo 22:	2000 – 2010 Yılları Arasında Mısır'ın Avrupa Birliğiyle Ülkeleriyle Yaptığı İthalat ve İhracat Miktarları.....	93
Tablo 23:	2000 – 2010 Yılları Arasında Mısır'ın Ortadoğu Ülkeleriyle Yaptığı İthalat ve İhracat Miktarları.....	95
Tablo 24:	2004 ve 2010 Yılında Türkiye'nin İthalatından En Fazla Pay Alan 20 Ülkenin Miktar ve Oranları.....	96
Tablo 25:	2004 ve 2010 Yılında Türkiye'nin İhracatında En Fazla Pay Alan 20 Ülkenin Miktar ve Oranları.....	100
Tablo 26:	2010 - 2014 Yılları Arasında Mısır ve Türkiye'nin İthalat ve İhracat Miktarları	135

Tablo 27:	2010 - 2014 Yılları Arasında Mısır ile Türkiye'nin Arasında İmzalanan Anlaşmalar	136
------------------	--	-----

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Grafik 1: 2004 ve 2010 Yılında Türkiye'nin İthalatından En Fazla Pay Alan 20 Ülkenin Miktar ve Oranları.....	99
Grafik 2: 2004 ve 2010 Yılında Türkiye'nin İhracatında En Fazla Pay Alan 20 Ülkenin Miktar ve Oranları	103
Grafik 3: 2004 ve 2010 Yılları Arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri ve Ortadoğu Ülkelerine İhracat Miktarları.....	108
Grafik 4: 2000- 2010 Yılları Arasında Türkiye ve Mısır'ın Karşılıklı İhracat Miktarları.....	123

GİRİŞ

Mısır Ortadoğu'nun en fazla nüfusuna sahip ülkelerinden bir tanesidir. Bunun yanında dünyanın en eski medeniyetlerinden bir tanesine ev sahipliği yapmıştır ve Asya Kıtası ile Afrika Kıtasını birbirine bağlamaktadır. Aynı zamanda Süveyş Kanalı ile Akdeniz'in Kızıldeniz'e bağlanması Mısır'ı Ortadoğu'da öne çıkaran etkilerden birtanesidir. Bu özellikleri ile Mısır kültürel, jeopolitik, üretim ve taşımacılık yönünden Ortadoğu Bölgesinin önemli ülkelerinden bir tanesi olmuştur.

Köklü bir geçmişe sahip olması ve tarihte dönemin pek çok büyük devletinin yönetimi altına girmesine rağmen Hristiyanlığın başlangıcına kadar kendi medeniyetine bağlı yaşayan, dilini değiştirmeyen bir ülke olması Mısır'ın köklerine bağlılığını ifade etmektedir. Bu bağlılık şüphesiz yüzyıllar sonra Arap Milliyetçiliğinin başlangıç noktasında duyduğu öz güveni de oluşturmuştur.

Bizans ve Roma yönetimlerinin sonucunda Mısır Emeviler tarafından fethedilmiştir ve uzun yıllar müslüman yönetimlerin idaresi altında yönetilmiştir. Emeviler den sonra Mısır'ın yönetimini Abbasiler almış daha sonrasında Kahire'nin Yavuz Sultan Selim tarafından fethi ile Halifelik makamının Osmanlı Yöneticilerine geçmesine sebep olmuştur. Mısır uzun yıllar boyunca Osmanlı devletinin son dönemine kadar Osmanlı topraklarına dahil olmuştur.

Mısır'ı topraklarına katmanın Osmanlı Devletine ekonomik anlamda avantajları olmuştur. Osmanlı Yönetimi bu avantajları görerek faydalı bir şekilde kullanmıştır. Jeopolitik konumu Mısır'ı uluslararası ticaretin geçiş noktalarından birisi yapmıştır. Kızıldeniz ve Akdeniz'e kıyısı olması, Kızıldeniz yoluyla Doğu'dan gelen baharatlar, tekstil ürünleri ve kahveyi, Akdeniz yoluyla da Avrupa'dan gelen ahşap ve metal ürünlerinin Osmanlı topraklarına girmesini sağlamıştır. Aynı zamanda konumu gereği Doğu'dan gelen ürünlerin Mısır üzerinden Avrupa'ya ihraç edilmesi ilk transit ticaret örneklerinden birini görmemizi sağlamaktadır. Bunun yanında Osmanlı ve Avrupa'nın talep ettiği ürünlerin ziraati ile ilgilenmeleri tarımsal olarak Mısır'ın gelişmesini

sağlamıştır. Mısırlı tüccarların bu talepleri karşılarken Avrupa'yı ve Osmanlı'yı analiz etmeleri ihtiyaçlarının karşılanması için çiftçileri yönlendirmeleri kendilerini geliştirmelerinde de önemli katkılar sağlamıştır. Bütün bu özelliklerin Mısır'ı Osmanlı Devletinin ikinci büyük kenti yapması da normaldi.

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Toprakları içinde olmasına rağmen Kavalalı Ailesine üye Hidivler tarafından yönetilen Mısır 1. Dünya Savaşı ile İngilizlerin yönetimi altına girmiştir. Tabii İngiltere de tekstil üretiminde ihtiyaç duyduğu pamuk üretiminin yanında Süveyş Kanalı'nın sağladığı imkanları, yönetiminde bulunduğu süre zarfında kullanmıştır. 1924 yılında yapılan seçimlere kadar fiili İngiliz yönetimi devam etmiştir.

1952 yılına kadar İngiltere olmasa da onun desteğini alan adayların yönetimi söz konusu olmuştur. Bu yılda Mısır Ordusunda görevli bir grup subay monarşi yönetiminden rahatsız olan sivil desteğini de alarak mevcut yönetime darbe yapmışlardır ve devletin başına milliyetçi bir yapıya sahip olan Cemal Abdül Nasır'ı getirmiştir.

Cemal Abdül Nasır dönemi Arap Milliyetçiliği düşüncesinin Mısır'da en fazla alan bulunduğu dönem olmuştur. Çift Kutuplu yapının yaşandığı bu yıllarda Mısır'ın Rusya'nın yanında yer alması ve Arap Birliğini oluşturma çabaları bu dönemde yaşanmıştır. Bunun yanında Cemal Abdül Nasır'ı en iyi hatırlatan krala karşı sivil halkın desteğini almasına rağmen daha sert bir yönetim benimsemesi olmuştur. Bu dönem aynı zamanda Mısır'ın etkisini de göstermesi adına önemli bir dönemdir.

Cemal Abdül Nasır'ın ölümü ile yerine geçen Enver Sedat sefelinin politikalarının tam tersine bir yol izlemiş ve Amerikan politikalarını ve halefi döneminde en büyük sorun olarak görülen İsrail'in tanınmasını sağladı. Bir suikast sonucunda öldü ve yerine 30 yıl ülkeyi yönetecek Hüsnü Mübarek geçti.

Daha sonra halkın oylarıyla seçilen ilk Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi 2012 yılında devletin başına geçti ancak bir yıl sonra 2013'te Mısır Ordusu tarafından yapılan bir darbe ile görevini bırakmak zorunda kalmıştır.

Ekonomik, kültürel ve tarihsel arka planı çok geniş ve köklü olan Mısır'ın Ortadoğu coğrafyasında en aktif ülke olması gerekirken gelişiminin devamlı siyasi istikrarsızlık ile engellendiği görülmektedir.

Türkiye ise tarihsel olarak süregelen Avrupa yoğun ilişkileri, özellikle Türkiye'nin yeni yönetimin politikasının kültürel ve tarihsel bağlardan yola çıkmasının gereği olarak başta komşular olmak üzere, Ortadoğu, Balkanlar ve Türki Cumhuriyetler endeksli bir ekseninde yönlendirmiştir.

Mısır tarihinde Türkiye ile en yoğun ticari ilişkileri, Türkiye'de kurulan yeni yönetimin bahsedilen etkisinde kalarak 2000-2010 yılları arasında yaşanmıştır.

Tezimin başlığını oluşturan 2000-2010 yılları arasında Türkiye'nin ve Mısır'ın gelişimleri ve aralarındaki ticari ilişkiler üç bölümde ele alındı.

Birinci Bölümde ilk olarak Mısır'ın tarihinden bahsedildi. Daha sonra Sosyal Yapısı başlığının altında 2000-2010 yılları arasında değişen nüfus verileri, Mısır'ın Etnik Yapısı, Eğitim yapısı incelendi. Mısır'ın Sosyal Yapısından sonra Siyasi ve idari yapı başlığı altında Mısır'daki Yönetim Sistemi, bürokratik yapı, mevcut siyasi partiler ile 2000- 2010 yıllarında yaşanan istihdam ve işsizliği değerlendirilmesi yapıldı. Sonrasında ticari ilişkiler için önem arz eden ekonomik yapı incelendi ve ekonominin yapı taşları olan kişi başına düşen milli gelir, enflasyon oranları, istihdam ve işsizlik oranları, ödemeler dengesi açığı ile Mısır ekonomisinde büyük rol oynayan büyük çaplı şirketler hakkında bilgi verildi. Bu bilgilerden yola çıkarak ithalat ve ihracat tartışılacak ve Mısır'ın dış ticaret dengesi değerlendirildi.

İkinci bölümde Türkiye Cumhuriyeti'nin genel ve ekonomik yapısı ele alındı. Türkiye'nin coğrafi konumu, iklim ve bitki örtüsü, su kaynakları, doğal kaynaklarından

petrol, kömür, jeotermal, güneş, rüzgar, çeşitli madenler, incelendikten sonra tarihsel sürece değinilecek, siyasi ve idari yapı, toplumsal ve sosyal yapı değerlendirilecektir. Daha sonra, ekonomik yapının enflasyon, istihdam ve işsizlik, gayri safi yurtiçi hasıla ve kişi başına düşen milli gelir verileri tartışılacak, özelleştirmenin Türkiye ekonomisine katkısı ele alındı. Bu özelleştirmelerin sonunda 2000 ve 2010 yılları arasındaki sektörel analiz, sanayi, tarım, hizmet, bankacılık ve inşaat sektörlerinde incelenecek ve son olarak bu yıllar arasındaki Türkiye'nin dış ticareti değerlendirildi.

Üçüncü bölümde sırasıyla Mısır dış ticaret verileri ve Türkiye dış ticaret verileri; ithalat yapılan ülkeler, ihracat yapılan ülkeler, başlıca ithalat yapılan ürünler ve başlıca ihracat yapılan ürünler kapsamında ele alındı. Ek olarak Türkiye'nin ve Mısır'ın bölgede önem arz eden iki ülke olduğundan, Avrupa Birliği ile ilişkileri ve Ortadoğu ülkeleri ile olan ilişkileri ele alındı. Son olarak her iki ülkenin bölgesel entegrasyonda benimsedikleri modellerden, uyguladığı serbest ticaret anlaşmalarına kadar çeşitli bölgesel entegrasyon çalışmalarına değinilecek ve bunların ticari ilişkilerine katkısı incelendi, Mısır ve Türkiye'nin 2000- 2010 yılları arasında yıllara göre ticaret ürünler, anlaşma ve protokoller, yaşanan sorunlar incelenerek iki ülke arasındaki ticari ilişkiler tamamlandı. Sonuç kısmında da toplanan veriler ışığında ülkelerin bu süre zarfında tarihi, sosyal, siyasi ve ekonomik durumları ayrı ayrı değerlendirilecek ve iki ülke arasındaki ticari ilişkiler değerlendirildi.

Bu çalışmada kaynak tarama yoluyla derinlemesine mevcut olan kaynaklar incelenmiştir. Araştırmada konuyla ilgili kitaplar, bilimsel makaleler, yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, internet ve gazeteler incelendi. Araştırmada Türkiye ve Mısır'ın tarihi ile ilgili çalışmalar ile 2000-2010 yılları arasında ayrı ayrı siyasi, sosyal, ekonomik durumları ile bu yıllar arasında Türkiye ve Mısır'ın arasındaki ticari ilişkileri" ele alan makaleler incelendi.

Daha önce bu yıllar arasında iki ülke ticari ilişkilerini araştıran kapsamlı bir çalışmaya duyulan ihtiyaç benim bu konuda çalışmaya karar vermemde etkili olmuştur.

Bu alışma tamamlandığı zaman bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yol göstereceğini düşünmekteyim. Araştırma 2000 yılından itibaren 2010'a kadar geçen sürede Türkiye – Mısır siyasi, sosyal, ekonomik değerlendirmesinin yanında bu yıllarda ticari ilişkilerini belirleyen etkenler ve bu ilişkilerin Türkiye'ye katkısını yorumlamaktır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye Mısır arasındaki iktisadi ilişkilerin on yılda gelişme kaydettiği yönündeki temel düşünceyi bazı verilere dayalı olarak ortaya çıkarmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MISIR CUMHURİYETİNİN GENEL YAPISI

1.1. GENEL OLARAK MISIR TARİHİ

1.1.1 ESKİ MISIR UYGARLIĞI

Eski Mısır için en eski uygarlıklardan bir tanesidir ifadesini kullanabiliriz. Nil nehrinin sağ ve sol taraflarındaki topraklarda M.Ö. 4 ve 5 bininci yıllarda insanların yaşadığı bilinmektedir ve bu uygarlığın diğer uygarlıklardan farkı ise yönetim sisteminin, dini yapının ve toplumsal kuralların 3000 yıldan fazla süre bir değişikliğe uğramadan devam etmesidir.¹

Hıristiyanlığın başlangıcına kadar kendi eski kimliğini ve eski dilini* koruyarak kalan en eski kültür Mısır'dır diyebiliriz. Fethedilmeye başladığı zaman Mısır medeniyeti binlerce yıllık bir geçmişe sahipti ve İranlılar, Yunanlılar, Romalılar tarafından istila edilmesine rağmen kendi köklerine bağlı olarak yaşamaya büyük ölçüde devam ediyordu.²

Bu dönemlerde bölgede yaşayan insanların Nil nehrinin sağ ve sol taraflarını yerleşim için tercih etmeleri bu bölgede tarım imkanlarının olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu yayılma Nil nehrinin o dönemlerde su ihtiyaçlarını karşılayan en büyük kaynak olduğunu da göstermektedir.

¹ Ömer TURAN, **Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu**, 1. Baskı, İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi Yayınları, 2005, S: 37

* Mısırlılar Hıristiyanlık başlayana kadar Hiyeroglif denilen yazıyı kullanmışlardır. Daha sonra Kıpti yazısı kullanılmaya başlamıştır. Kıpti yazısı eski Mısır dilinin Yunan alfabesinden harfler eklenerek oluşturulan yazıdır. Mısırlıların Hıristiyanlığı kabul etmeleri ile Roma ve Bizans egemenliğinde yaşayan Mısır'ın milli dili olur.

² Bernard LEWIS, **Ortadoğu İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi**, 5. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2007, S.28.

İslamiyet'in bölgede yayılmasından sonra Mısır Bizans ve Roma yönetiminin ardından Müslüman Arapların yönetimine geçmiştir. İslam yönetimi ile Mısır yeni yöneticilerini daha hoşgörülü bulmuştu. İslam yönetimi Mısır'ın bazı bölgelerini strateji ihtiyaçlarını karşılaması için garnizon şehri olarak da kullanmış ve Mısır'a büyük önem vermiştir.³

1.1.2 OSMANLI YÖNETİMİNDE MİSİR

4 Şubat 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Kahire'ye girmesiyle Mısır Osmanlı yönetimine geçmiştir. Osmanlı devletinin Mısır'ı fethetmesinin siyasi ve ekonomik pek çok sonuçları olmuştur.

Siyasi olarak Halifeliği Abbasilerden alan Memlükler'in yönetimine son vererek Halifeliğin Osmanlı yöneticilerine geçmesine sebep olmuştur. Halifelik 5 Mart 1924 yılına kadar Osmanlı yönetiminde kalmıştır. Son Halife olan Abdülmecit Efendi'ye kadar bu makam etkin olarak kullanılırken Abdülmecit Efendi bu makamı siyasi değil temsili olarak kullanmıştır. Saltanatın tekrar geri geleceği endişesi üzerine Halifelik makamı ilga edilmiştir.⁴

Ekonomik olarak da Mısır'ın fethi Osmanlı yönetimine avantaj sağlamaktaydı. Bu avantaj ticaret, sanayi ve tarım olarak gerçekleşmekteydi. Ticari olarak Kahire'nin bulunduğu konum transit ticaret için uygundu ve tüccarlarda bu fırsatı kullanıyorlardı. Kızıldeniz yoluyla gelen baharatlar, kahve ve tekstil ürünlerini Osmanlı ve Avrupa piyasasına sürerlerken, Akdeniz limanlarını kullanarak buradan gelen ahşap ve metal ürünlerini başka piyasalara satıyorlardı. Transit ticaret dışında tüccarlar yerli ürünlerin ihracatıyla da ilgileniyorlardı. Bu ürünler aynı zamanda bölgenin ziraat üretimiyle ilgili de ipucu veriyorlar, başlıca pirinç, tahıl gibi ürünler Anadolu'ya ve Mekke ile Medine'ye gönderiliyordu. Diğer taraftan da şeker ve keten gibi ürünlerde özellikle Osmanlı ve Avrupa tarafından çok talep edilen ürünler arasındaydı. Bu

³ LEWIS, 71, 72, 73.

⁴ <http://www.osmanli.org.tr/osmanlisultanlari-5-246.html> (04 Nisan 2011)

taleplere baktığımız zaman toprakların ve ziraat faaliyetlerinin aktif olarak kullanıldığını anlıyoruz. Dönemlerin değişmesi ile uluslararası ticaret yapılan diğer ülkelerin talepleri doğrultusunda ürünlerin üretim miktarlarında değişimler olmuştur. Mesela İngiltere'nin tekstil fabrikalarının talebi Mısır'da pamuk ekimini arttırmıştır. Bu durumda Mısır ekonomisinin aslında diğer ülkelerle entegre bir şekilde yol aldığını göstermiştir. Ticari olarak müşterilerinin taleplerini ve dikkatlerini ölçmeye çalışan ve bu gözlemler ile talepler ışığında tüccarlar, üreticileri yönlendirerek üretimi kendi ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Tarım ile ticaret arasında kurulan bu bağ aynı zamanda tüccarların tarıma verdikleri destekle daha da kuvvetlenmiştir. Yeni Dünya'dan gelen zenginlik ve bu zenginliğin tüketim alışkanlıklarını arttırmasının yanında artan nüfusun ihtiyaçları Kahire ticaretinin artan talep ihtiyaçlarını karşılaması sonucuyla karşı karşıya kalmıştır.⁵ Kahire'nin Osmanlı Devleti'nin ikinci büyük kenti⁶ olmasında siyasi ve ekonomik etkinliğinin payını göz ardı edemeyiz.

Bu bilgiler ışığında Mısır'ın ekonomik olarak jeopolitik konumu itibariyle daha 16. ve 19. Yüzyıllar da Osmanlı yönetimi için ne kadar önemli olduğunu görebilmekteyiz. Bunun farkında olan ve aktif olarak bu durumu kullanan tüccarlar Osmanlı ticaretinde büyük rol oynamışlardır.

1.1.3 OSMANLI DEVLETİNDEN SONRA MISIR'IN YÖNETİMİ

Mısır 1914 yılında 1. Dünya savaşının başlamasıyla beraber İngiltere tarafından resmen işgal edilmiştir. Gerçi 1882 yılından itibaren Mısır hukuken Osmanlı Devleti'nin toprağı olmasına rağmen İngilizlerin siyasi olarak etkisi altında kalan bir bölge olmuştur. İngiltere'nin sömürge dönemi sırasında Mısır'ın pamuk üretimi kullanılmış ve bölge pamuk üretimiyle öne çıkmıştır. Aynı zamanda İngilizler Mısır'ın jeopolitik imkanlarının bölgeye sağladığı stratejik üstünlüğü kullanmışlardır. Bunlardan

⁵ Nelly HANNA, **Osmanlı Kahire'sinde Tüccar Olmak**, 1. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, s:29-31

⁶ Suraiya FAROQHi, **Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, 1. Baskı, İstanbul, Eren Yayınları, Sayfa:570

ilk olanı Mısır'ın Ortadoğu ile Kuzey Afrika arasında bir geçiş noktası olması diğeri ise Süveyş Kanalı'nın Akdeniz'in üzerinden Körfez'e açılan bir kapı olmasıydı. İngiltere Mısır'a 1922 yılında tek taraflı bir bağımsızlık tanıdı. Bu karara göre İngiliz işgal kuvvetleri Mısır'da olduğu gibi kalmaya devam edecekti. Ardından 1923 yılında İngiltere tarafından kabul edilen Mısır anayasasına göre 1924 yılının Ocak ayında seçimler yapılmıştı. Her ne kadar yeni bir yönetim kurulmuş olsa da bu yönetimler genellikle İngiltere tarafından yönlendiriliyordu. Eğer yönetim İngiltere karşısında tavır alacak olursa bu o yönetimin görevden uzaklaştırılması ile sonuçlanıyordu. Bu durumda halk ile İngiltere arasında kalan yönetimi zor durumda bırakıyordu.⁷

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Mısır'da İngiltere'ye karşı halk tarafından yapılan protesto gösterileri artış gösterdi. 1948 yılında yapılan Arap-İsrail Savaşı'nın Arap Devletleri aleyhine sonuçlanması ve İsrail'in işgal ettiği Arap topraklarının Avrupa Devletleri tarafından tanınması Mısır'daki gerginliğin artmasına sebep oldu. Bunun sonucunda da Mısır ordusunda görevli subayların duydukları rahatsızlık rejimi devirmek için arayışların yaşanmasına sebep oldu ve 26 Temmuz 1952'de Hür Subaylar adı verilen üyeleri arasında Milliyetçi yapıları olan Cemal Abdül Nasır ve Enver Sedat ile Marksist olmasıyla tanınan Halid Muhammed ve Müslüman Kardeşler örgütüne yakınlığıyla bilinen Abdül Rauf Hür Subaylar darbesini gerçekleştirdiler ve hükümetin başına rahatlıkla yönlendirebilecekleri General Muhammed Necib'i getirdiler. General Muhammed ile çeşitli sorunlar yaşayan Cemal Abdül Nasır 1954 Nisan ayında yönetime kendisi geçti.⁸

Cemal Abdül Nasır devletin başına geldikten sonra ülkeyi Arap Sosyalizmi ve Arap Milliyetçiliği ideolojisine uygun olarak yönetti. Dolayısıyla bu dönemlerde yaşanan çift kutuplu dünyanın şartlarında Rusya'ya yakın politikalar izlemesine sebep oldu. Bölgede Amerikan ve Avrupa karşısı bir yönetim benimsedi.

⁷ Tayyar ARI, **Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi**, 1. Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, Sayfa: 187-194

⁸ Ari, 264-266

Cemal Abdül Nasır döneminde Mısır İsrail ile çok defa savaş yapmıştır. Bunlardan bazıları başarılı olurken genellikle başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Özellikle Mısır'ın 1967 yılının Haziran ayında İsrail karşısında başarısız olması ekonomik ve siyasi açıdan Mısır'ın sorun yaşamasına sebep olmuştur. Bu savaş sonucunda yaşanan ekonomik sorunun yanında Süveyş Kanalı'nda kapatılmıştır ve Sina'da bulunan petrol kuyuları kaydebilmiştir. 1969 – 1970 yıllarında yapılan Kanal Savaşında ise Mısır'ın sahip olduğu bazı kentler İsrail tarafından işgal edilmesi sonucu 1 milyon insan başka kentlere göç etmek zorunda kalmıştır. Cemal Abdül Nasır Mısır'da uyguladığı politikaları sebebiyle batıdan gelen yardımlar azalmasına rağmen Rusya ve diğer Arap devletlerinden gelen yardımlar ile bu eksiklik hissedilmemiştir.⁹

Daha sonraki yıllarda Nasır'dan boşalan koltuğa Enver Sedat geçti. Enver Sedat Nasır'a göre dış siyasette daha farklı bir yol izledi. İsrail ile anlaştı ve Sovyetler birliği olan siyasi yakınlığın yerini Enver Sedat döneminde Amerika aldı. Bu yakınlaşmalar Ordu'da bir kısım subaylar arasında rahatsızlığa sebep oldu. 1979 yılında 11 tane subayın darbe gerekçesiyle tutuklanmasına rağmen 1981 yılında bir kısım askeriye mensubu tarafından Enver Sedat'a suikast yapıldı ve yerine Hava Kuvvetleri Komutanı olan M. Hüsnü Mübarek geçti ve 2011 yılına kadar ülkenin yönetiminde kaldı.

Hür Subaylar darbesi gerçekleştirildiği dönemde mutlak monarşiden rahatsız olan insanların daha iyi bir yönetime sahip olmak amacıyla gerçekleştirdikleri bir hareket olmasına rağmen darbeden sonra ki yönetim halkın beklentisini kurduğu yönetim olmaktan çok uzaktı. Burada dikkat edilmesi gereken aslında monarşi ile yapılan bir yönetimden rahatsızlık duyulması üzerine kurulan yeni yönetimin halkı baskıyla yönetmesiydi. Öyle ki bu baskı yöneticilerin darbeyi yapmadan önce ki yönetimin kendilerine karşı başarısız olmasını referans alarak bu despotizmin daha uzun yaşanabilir kılınması amacıyla daha sert olarak yapılmıştı. Bu yaşananlarda gösteriyor

⁹ Şevket PAMUK, Roger OWEN, **20. YY'da Ortadoğu Ekonomileri Tarihi**, 2. Basım, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, Ekim 2002, Sayfa: 179

ki halk geçmişte monarşiden dolayı rahatsız olup buna tepki gösterirken yapılan darbe ile kendi içlerinden gelenlerin yapmış oldukları despot yönetim aynı sonuçlar doğurabileceğidir. Yani burada halk gözünde de yönetimin değişmesi değil aslında başa gelen yöneticinin özgürlük ve refah adına ülkeye ne verdiğinin önemli olduğunu görmekteyiz.

1.2 SOSYAL YAPI

1.2.1 MISIR'IN NÜFUS ve DEMOGRAFİK YAPISI

Mısır'ın Resmi adı Mısır Arap Cumhuriyeti'dir. 22 Mayıs 1980 yılında yapılan referandumla Mısır'ın dini İslam ve dili Arapça olarak belirlenmiştir. Aynı anayasa'da devlet kendisini Sosyalist ve Demokratik bir devlet olarak tanımlamıştır. Coğrafi alanı 1.001.450 kilometre karedir ve bu alanın yaklaşık %5'i yaşamaya uygundur geri kalan kısmı çöldür. Afrika ve Asya kıtalarının kesişim noktalarında bulunmaktadır. Komşuları ile sınırları İsrail ile 266 km, Filistin ile 11 km, Sudan ile 1273 km ve Libya ile 1115 km'dir. Ülkenin başkenti Kahire'dir ve 27 tane valilik bulunmaktadır.

Yıllık Nüfus artışının önceki yıllara göre yüzdelik değişimi şu şekilde gerçekleşmiştir; 2001 % 2.21, 2002 % 2.01, 2003 % 1.97, 2004 %1.93, 2005 % 2.04, 2006 % 1.86, 2007 % 3.23, 2008 % 2.17, 2009 % 2.00'dır.¹⁰ Yıllık nüfus artışı yıllara göre dalgalanmalı bir seyir izlemiştir. Mısır'ın nüfus artış hızının 2015 yılına kadar %1,6 olacağı tahmin edilmektedir.¹¹

Kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğu şu şekilde gerçekleşmiştir. 2001 yılında 64.05 kişi ,2002 yılında 65.37 kişi ,2003 yılında 66.68 kişi,2004 yılında

¹⁰ <http://www.indexmundi.com/egypt/population.html> (9 Nisan 2011)

¹¹ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "2002 yılında Mısır'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik, Ticari İlişkileri", <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (9 Nisan 2011) Sayfa:7

68.01 kişi,2005 yılında 69.34 kişi,2006 yılında 70.63 kişi , 2007 yılında 72.22 kişi ,2008 yılında 73.71 kişi , 2009 yılında 75.35 kişi olarak gerçekleşmiştir.¹²

Yıllık nüfus artışı ve kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğu ile ilgili hazırlanan tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1
Mısır'ın Yıllara Göre Nüfus Artışının Bir Önceki Yıla Göre Değişimi
Kilometrekareye Düşen Nüfus Yoğunluğu

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yıllara Göre Nüfus Artışının Bir Önceki Yıla Göre Değişimi	%2.21	%2.01	%1.97	%1.93	%2.04	%1.86	%3.23	%2.17	%2
Kilometrekareye Düşen Nüfus Yoğunluğu	64.05	65.37	66.68	68.01	69.34	70.63	72.22	73.71	75.35

Kaynak: <http://www.indexmundi.com/egypt/population.html> (9 Nisan 2011);

T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2002 yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik, Ticari İlişkileri”,

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (9 Nisan 2011) Sayfa:7

2007 yılının verilerine göre toplam nüfusun %62’si erkek % 48’i ise kadınlardan oluşmaktadır. Erkeklerde ortalama yaşam süresi 73 iken kadınlarda 68’dir. Nüfusun %10’u 6 yaş altında, %29’u okul çağında (6-24 yaş arası), %46’sı kadar çalışabilir (15-64) durumdadır, % 2.8 ise 65 yaş ve üzerindedir. Aile başına düşen çocuk 5.3 iken 2017 yılına kadar 1.2’ye düşürülmesi planlanmaktadır¹³

¹² <http://www.capmas.gov.eg/pdf/egypt/pop/11.pdf> (9 Nisan 2011)

¹³ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2007 yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik, Ticari İlişkileri” ,2008,

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (9 Nisan 2011) Sayfa:14

1.2.2 MISIR'IN ETNİK YAPISI

Mısır'da toplam nüfusun %91'ini Araplar oluşturmaktadır. Arapların %91,5'i Müslüman geriye kalanı ise Hıristiyan'dır. Bunun yanında etnik olarak önemli olan bir diğer unsur ise Kıptilerdir. Kıpti nüfusun tamamı Hıristiyan'dır. Kendilerine özel bir dilleri olmasına rağmen Kıptiler artık Arapça konuşmaktadırlar. Kalanını Avrupalı Hıristiyan unsurlar ile Berberi, Nübyeli, Beca, Arnavut gibi etnik Müslüman unsurlar oluşturmaktadır. Nüfusunun büyük bir kısmını Fellah denilen ve tarımla uğraşan kişiler oluşturmaktadır. Aynı zamanda büyük şehirlerde İtalyan, Yunanlı ve Ermenilere de rastlanmaktadır.¹⁴

1.2.3 EĞİTİM

Mısır'da 13 devlet üniversitesi 9 tanede özel üniversite bulunmaktadır (2007 yılı itibariyle). Özellikle özel üniversiteler Mısır'da yatırım yapan yabancı ülkelerin temsilcileri tarafından kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla açılmıştır. Mısır'daki 13 devlet üniversitesinde 278 tane fakülte bulunmaktadır (2007 yılı rakamları). Üniversite eğitimi almışların % 80'i İngilizce konuşabilmektedir. Mısır'da üniversite öncesi eğitim de olan kişi sayısı dönemlere göre şu şekildedir; 2001-2002 döneminde 16.166.000, 2002-2003 döneminde 16.271.000, 2003-2004 döneminde 16.301.000, 2004-2005 döneminde 16.544.000, 2005-2006 döneminde 14.794.000, 2006-2007 döneminde 16.803.000 kişi olarak belirlenmiştir. Üniversite eğitimindeki kişi sayısı ise şu şekilde olmuştur; 2001-2002 döneminde 1.495.000, 2002-2003 döneminde 1.553.000, 2003-2004 döneminde 1.615.000, 2004-2005 döneminde 2.541.000, 2005-2006 döneminde 2.157.000, 2006-2007 döneminde 2.896.000 olarak belirlenmiştir. 10 yaş ve üstü okuma yazma bilmeme oranını inceleyecek olursak; 2001-2002 yılında %30.6 iken, 2002-2003 yılında % 27.4, 2003-2004 yılında %27.9, 2004-2005 yılında, % 22.3, 2005-2006 yılında belirtilmemiştir, 2006-2007 yılında

¹⁴ <http://misir.ihh.org.tr/misir/demografik.html> (9 Nisan 2011) Sayfa: 1

%19.5 olarak hesaplanmıştır.¹⁵ Mısır hükümetinin 1991 yılında eğitim adına yapmış olduğu reform çalışmalarının bu dönemlerde etkili olduğu ve 2005-2006 dönemini istisna tuttuğumuz takdirde istikrarlı bir seyir içerisinde olduğunu görmekteyiz.

Yıllara göre üniversitesi öncesi eğitim alan öğrenci sayısının, yıllara göre üniversite eğitimi alan öğrenci sayısının, 10 yaş üstü okuma yazma bilmeyenlerin oranının bulunduğu tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2

**Yıllara Göre Üniversite Öncesi Üniversite Eğitimi Alan Öğrenci Sayısı
(Milyon Kişi*)**

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Üniversite Öncesi Eğitim Alan Öğrenci Sayısı *	16,166	16,271	16,301	16,544	14.794	16,803
Üniversite Eğitimi Alan Öğrenci Sayısı *	1,495	1,553	1,615	2,541	2,157	2,896
10 Yaş Üstü Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranı	% 30.6	% 27.4	% 27.9	% 22.3	-	% 19.5

KAYNAK: T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2007 Yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri”,
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (12 Nisan 2011) Sayfa:1

¹⁵ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2007 Yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri”, 2008,
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (12 Nisan 2011) Sayfa:16

1.3. SİYASİ VE İDARİ YAPI

1.3.1 MISIR'IN YÖNETİMİ

Devletin başkanı Cumhurbaşkanı'dır ve 6 yılda bir seçilir. Cumhurbaşkanı olmanın şartı 40 yaşından küçük olmamak ve adayın Mısırlı bir aileden gelmesidir. Mısır parlamentosu Halk Meclisi, Danışma Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyelerinden oluşmaktadır. Halk Meclisinin üye sayısı minimum 350 olarak belirtilmiştir ve üyelerinin en az yarısı çiftçi ve işçilerden oluşmak zorundadır. Danışma Meclisi'nin amacı ise devrimlerin prensiplerini korumak, politik sistemi daha yaşanabilir hale getirmek, ulusal birliği sağlamaktır ve en az 132 üyeden oluşur üyelerin 3'de biri gizli oylamayla seçilir geriye kalan 3'de biri Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Danışma Meclisi üyeliği en fazla 6 yıldır. Yargı sistemi bağımsız yapıdadır. Mahkemelerin üstünde Anayasa mahkemesi bulunmaktadır. Aile içi ilişkilerde ve miras ilişkilerinde İslami hukuk uygulanır. Uluslar arası İlişkilerde ve Ticari ilişkilerde modern hukuk uygulanmaktadır.¹⁶

1.3.2 SİYASİ PARTİLER

Mısır politik olarak çok partili sisteme dayanan yapıdadır. Siyasi partiler kanuna uygun olarak kurulmaktadır. Mısırdaki yasalara uygun olarak kurulmuş çeşitli siyasi parti bulunmaktadır. Bunlar;

-Sosyalist Liberal Parti

- Sosyalist İşçi Partisi

-İlerici Ulusal Birlik Partisi

¹⁶ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "2003 Yılında Mısır Ekonomisi", 2004, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (07 Nisan 2011)
Sayfa:10-15

- Wafd Partisi
- Mısır Arap Sosyalist Partisi
- Yeşiller Partisi
- Sosyal Adalet Partisi
- Demokratik Birlik Partisi
- Fatah Partisi
- Demokratik Halk Partisi
- Dayanışma Meclisi
- Ulusal Parti
- Nasır Partisi

Olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda Müslüman Kardeşler Teşkilatı da bağımsız adaylarla seçimlere katılmaktadır.¹⁷

1.3.3 BÜROKRASİ

Mısır'da bürokratik yapı oldukça karışık bir haldedir. Bir konuda karar vermek için belirli olan birimler vardır bu birimlerin görüşleri doğrultusunda karar alınmaktadır. Bazen bu birimler 20'nin üzerinde olabilmektedir ve bu durum karar alınma sürecinde çeşitli karışıklıklar yaşanmasına sebep olabilmektedir. Merkezi bir karar alma süreci mevcuttur. Herhangi bir konuda karar almak için genellikle o konuyla ilgili olan bakanın onayının alınması gerekmektedir. Bu durumda o bakanın iş yükünü

¹⁷ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "2003 Yılında Mısır'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri", 2004, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (09 Nisan 2011)
Sayfa:15

arttırarak, alınacak kararın sonuçlanma sürecini geciktirmektedir. Kamu memurlarının çalışma saatleri 9:00-14:00 olarak uygulanmaktadır. Memur maaşlarının düşüklüğü, kanunların memurlara verdiği haklar kamu kesiminde çalışma etkinliğinin düşmesine ve bu hizmetlerin yavaşlamasına sebep olmaktadır. Bunun yanında kamu kesimlerinde bürokratik taraftarlıklar mevcuttur. Bu taraftarlıklar sonucunda doğan iletişim eksikliği yapılacak olan işlemlerin süresini uzatmaktadır. Özel sektörün yeterince istihdam sağlayamaması sonucunda devlet bu istihdam açığını kendi kurumlarında görevlendirerek çözmeye çalışmıştır. Bu durumda herhangi bir işi bir kişi yapacak durumdayken bunun içerde birkaç kişiye dağıtılması sonucuyla karşılaşmıştır ve yapılacak işin süresinin uzamasına sebep olmuştur. Devletin hizmetlerinde bir diğer sorun ise uzmanlık sorunudur. Genelde müsteşarlık yada uzmanlık gibi yönetim görevlerine askeri'ye den emekli yada çalışan kişilerin getirilmesi ve bu alanda bilgi ve tecrübe eksiklikleri olması sonucunda yaşanan sorunların artmasına sebep olmaktadır. Bunların sonucunda devletin yapması gereken işler ya gerektiğinden uzun sürüyor ya da süreç esnasında çeşitli problemler yaşanmasına sebep oluyor. Halkın beklentilerini tam manasıyla gerçekleştiremiyor. Bütün bunların sonucunda yaşanan problemlerin minimuma indirilmesi için yapılması gereken işlerde rüşvetin doğmasına sebep oluyor.¹⁸

1.3.4. ÜYE OLDUĞU ULUSLAR ARASI ÖRGÜT VE KURULUŞLAR

WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WTO (Dünya Turizm Örgütü), UN (Birleşmiş Milletler), OSCE (Avrupa Güvenlik İşbirliği Örgütü), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), OAS (Amerika Devletler Teşkilatı), OAU (Afrika Birliği Teşkilatı), OIC (İslam Konferansı Teşkilatı), UNOMIG (Birleşmiş Milletler Gürcistan Gözlem Komisyonu), UNMIK (BM Kosova Geçici Yönetimi), UNMIBH (BM Bosna Hersek Komisyonu), UNESCO (Eğitim,

¹⁸ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "2004 Yılında Mısır'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri", 2005, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (12 Nisan 2011) Sayfa:16-17

Bilim ve Kültür Örgütü), UNRWA (BM Filistin Mültecileri Yardım Komisyonu), UNAMSIL (BM Sierra Leone Misyonu), UNCTAD (BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı), MINURSO (BM Batı Sahra Referandum Misyonu), MONUC (BM Kongo Operasyonu), OPEC (Arap Petrol İhracatçısı Ülkeler Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü), ISO (Uluslar arası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslar arası Haberleşme Birliği), INTERPOL (Uluslar arası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslar arası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslar arası Göçmen Teşkilatı), INTELSAT (Uluslar arası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), IMO (Uluslar arası Denizcilik Örgütü), IMF (Uluslar arası Para Fonu), ILO (Uluslar arası Çalışma Örgütü), IHO (Uluslar arası Hidrografi Örgütü), INMARSAT (Uluslar arası Denizcilik Uydu Teşkilatı), IFRC (Uluslar arası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IDB (İslam Kalkınma Bankası), IFC (Uluslar arası Finans Kurumu), IFAD (Uluslar arası Tarımsal Kalkınma Fonu), IDA (Uluslar arası Kalkınma Birliği), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICRM (Uluslar arası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), ICAO (Uluslar arası Sivil Havacılık Örgütü), IAEA (Uluslar arası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslar arası İmar ve Kalkınma Bankası), FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), ESCWA (Birleşmiş Milletler Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu), ECA (Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), BSEC (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi), CAEU (Arap Ülkeleri Ekonomik Anlaşmalar Konseyi), AFDB (Afrika Kalkınma Bankası), AFESD(Arap Ülkeleri Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Fonu), AMF (Arap Ülkeleri Para Fonu), G-15, G-17, G-24, G-77, ABEDA, ACC, ACCT.¹⁹

1.4. MISIR EKONOMİSİNİN GENEL YAPISI

1.4.1 GSYİH VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİLLİ GELİR

Mısır'ın Gayrisafi Yurtiçi Hasılası, Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasılası ve Büyüme Oranları yıllara göre dalgalı şekilde seyretmiştir. Bununla ilgili oluşturulan tablo aşağıda yer almaktadır.

¹⁹ Konya Ticaret Odası, Etüt Araştırma Merkezi, "Mısır Arap Cumhuriyetinin Ülke Raporu", Temmuz 2008, <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/MISIR2.pdf>, (13 Nisan 2011) Sayfa:4-5

Tablo 3

**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla,
Yıllık Büyüme Oranları**

(Bin \$*, Milyar \$**)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GSYİH**	200	247	258	268	295	316	304	334	405	386
Kişi Başına Düşen GSYİH*	3.9	4	4.1	4.3	4.5	4.7	5.1	5.5	5.9	6.1
Yıllık Büyüme Oranları	% 5.4	% 3.5	% 3.2	% 3.2	% 4.1	% 4.5	% 6.8	% 7.1	% 7.2	% 4.7

KAYNAK: <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=65&c=eg&l=en> (9 Nisan 2011);

[http://www.indexmundi.com/egypt/gdp_per_capita_\(ppp\).html](http://www.indexmundi.com/egypt/gdp_per_capita_(ppp).html) (9 Nisan 2011);

<http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1J29Cf479>, (9 Nisan 2011)

Satın alma gücü paritesine göre sırasıyla Mısır'ın gayri safi yurtiçi hasılası ve kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılası ve gerçek gayri safi büyüme oranları şu şekildedir; 2000 yılında 200 milyar dolar ile 3910.245 dolar , 2001 yılında 247 milyar dolar ile 4049.93 dolar, 2002 yılında 258 milyar dolar ile 4162.959, 2003 yılında 268 milyar dolar ile 4303.621 dolar, 2004 yılında 295.2 milyar dolar ile 4513.884 dolar, 2005 yılında 316,3 milyar dolar ile 4762.119 dolar, 2006 yılında 304.3 milyar dolar ile 5157.962 dolar, 2007 yılında 334.4 milyar dolar ile 5508.443 , 2008

yılında 405.4 milyar dolar ile 5904.086, 2009 yılında 386.5 milyar dolar ile 6114.379 dolar olarak hesaplanmıştır.²⁰

Reel Gayri Safi yurtiçi hasılası büyüme oranları ise şu şekilde gerçekleşmiştir; 2000 yılında % 5.4, 2001 yılında % 3.5, 2002 yılında %3.2, 2003 yılında % 3.2, 2004 yılında % 4.1, 2005 yılında % 4.5, 2006 yılında % 6.8, 2007 yılında % 7.1, 2008 yılında % 7.2, 2009 yılında % 4.7.²¹

1.4.2YILLARA GÖRE ENFLASYON ORANI

Mısır'da enflasyon oranları 2001 % 2.3, 2002 % 2.7, 2003 %4.2, 2004 %16.5, 2005 yılında % 4.8, 2006 yılında % 7.7, 2007 yılında % 9.5, 2008 yılında % 18.3, 2009 yılında % 11.8 olarak gerçekleştirmiştir.²² Enflasyonun 2000-2010 yılları arasında Mısır'da yıllara göre dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Bununla ilgili tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4

Mısır'da Yıllara Göre Enflasyon Oranları

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yıllara Göre Enflasyon Oranları	% 2.3	% 2.7	% 4.3	% 16.5	% 4.8	% 7.7	% 9.5	% 18.3	%11.8

KAYNAK: <http://www.capmas.gov.eg/pdf/egypt/eco/96.pdf> (25.08. 2014)

²⁰ <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=65&c=eg&l=en> (9 Nisan 2011);

[http://www.indexmundi.com/egypt/gdp_per_capita_\(ppp\).html](http://www.indexmundi.com/egypt/gdp_per_capita_(ppp).html) (9 Nisan 2011)

²¹ <http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1J29Cf479>, (9 Nisan 2011)

²² <http://www.capmas.gov.eg/pdf/egypt/eco/96.pdf> (25.08. 2014)

2004 yılında enflasyonun iki haneli rakamlara ulaştığı görülmektedir. Bu Mısır içinde alışılmış bir durum değildi zira 1994 yılından 2004 yılına kadar enflasyon tek haneli rakamlarda seyretmekteydi. Bunun sebebi olarak 2003 yılında uygulamaya geçilen dalgalı kur sistemi gösterilebilir çünkü bu uygulama neticesinde Mısır Lirası (LE) dolar karşısında % 35 oranında değer kaybetmiştir ve ürünlerde fiyat artışı gözlenmiştir.²³

1.4.3 NÜFUS, İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

Mısır bugün Ortadoğu bölgesinin ve Nijerya'dan sonra Afrika kıtasının en fazla nüfusuna sahip ülkesidir ve Mısır nüfusu yıllara göre devamlı artış göstermektedir. Yıllara göre artan bu nüfus yapısı, işgücü sayısı ve istihdamda ki etkinliğiyle ilgili tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5

Mısır'ın Yıllara Göre Nüfusu, İşgücü Potansiyeli, İstihdam ve İşsizlik Sayıları

(Milyon Kişi*)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nüfus*	66,6	67,9	69,2	70,5	71,9	73,6	70,5	79,1
Yurtdışında Yaşayanlar*	2	1,9	1,9	1,9	1,9	2,3	2,3	3,9
İşgücü*	19,3	19,9	19,9	20,9	21,8	22,9	23,9	24,7
İstihdam*	17,6	17,6	17,9	18,7	19,3	20,4	21,7	22,5

²³T .C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2004 Yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri”, 2005, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (09 Nisan 2011)
Sayfa:21

İşsizlik Oranı	% 9.2	% 9.2	% 10	% 10.3	% 11.2	% 10.6	% 8.9	% 8.7
----------------	-------	-------	------	--------	--------	--------	-------	-------

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (21 Eylül 2014)

2000-2001 yılları arasında nüfus 66,6 milyon kişidir ve bu yıllarda vatandaşının 2 milyon kadarı yurtdışında yaşamaktadır, toplam işgücü ise 19.3 milyon kişidir bunun 17,6'sı istihdam edilirken 1,8 milyon kişi işsiz durumdadır, işsizlik oranı bu dönemde %9,2 olarak belirtilmiştir. 2001-2002 yılları arasında 67,9 milyon olan nüfusunun 1,9 milyonu yurtdışında yaşamaktadır, toplam işgücü 19,9 milyon kişiye yükselirken toplam istihdam oranı 17,6 milyon olurken işsizlik 1,8 milyon olmuştur bu dönemde ise işsizlik oranı % 9,2 olarak belirlenmiştir. 2002-2003 yılları arasında nüfus 69.2 milyon kişi olurken yurtdışında yaşayan vatandaş sayısında 2005-2006 yılına kadar önceki yıla göre bir değişme yaşanmamıştır, toplam işgücü 19,9 milyon olurken 17,9 milyon kişi istihdam edilmiş 2 milyon kişi işsiz kalmıştır, işsizlik oranı ise %2 olarak belirlenmiştir. 2003-2004 yılları arasında nüfus 70.5 milyona çıkmıştır, toplam işgücü 20,9 milyon kişi olurken bunun 18,7 milyonu istihdam edilmiş 2,2 milyon kişi işsiz kalmıştır, toplam işsizlik oranı %10.3 kişi olarak belirlenmiştir. 2004-2005 yılları arasında 71,9 milyon olmuştur, toplam işgücü 21,8 milyon kişidir ve bunun 19,3 milyonu istihdam edilirken 2,5 milyon kişi işsiz kalmıştır ve işsizlik oranı 11,2 milyon kişi olarak belirlenmiştir. 2005-2006 yılları arasında 73.6 milyon kişiye ulaşan nüfusun 2.3 milyonu yurtdışında yaşamaktadır, toplam işgücü 22,9 milyon kişi olurken bunun 20,4 milyonu istihdam edilmiş 2,5 milyon kişi işsiz kalmıştır ve işsizlik oranı bu dönemde % 10,6 olarak belirlenmiştir. 2006-2007 yılları arasında nüfus 75 milyon kişiye yükselirken yurtdışında yaşayan vatandaş miktarı önceki yıla oranla aynı kalmıştır, toplam işgücü 23,9 milyon kişi olurken 21,7 milyon kişi istihdam edilmiş 2,1 milyon kişi işsiz kalmıştır işsizlik oranı bu dönemde %8,9 olarak belirlenmiştir. 2007-2008 yılları arasında nüfus 79.1 milyon kişiye ulaşırken bunun 3.9 milyonu yurtdışında yaşamaktadır, toplam işgücü 24,7 milyon kişi olurken bunun 22,5 milyonu istihdam edilmiş 2,1 milyon kişi işsiz kalmıştır işsizlik oranı bu dönemde % 8,7 olarak

kalmıştır.²⁴ 2008-2009 yılları için Mısır nüfusu 81,713,520 kişi olarak belirtilmektedir²⁵, toplam işgücü 22,1 milyon²⁶ olurken bu dönemde işsizlik oranı %9,4'e yükselmiştir²⁷. 2009-2010 yılları için Mısır nüfusu 83,082,869 kişi olarak belirtilmektedir²⁸, toplam işgücü bu dönemde 24,600,000 kişi olmuştur²⁹, işsizlik oranı ise bu dönemde % 9,4 olarak belirtilmiştir.³⁰

1.4.4 ÖDEMELER DENGESİ AÇIĞI

Ödemeler dengesi bir ülkede faaliyette bulunan kurumların dış ülkelerde faaliyette bulunan kurumlarla yaptıkları ekonomik ilişkilerin kayıt edilmesine denilmektedir. Mısır'ın ödemeler dengesi açığı yıllara göre çeşitli şekillerde değişkenlik göstermiştir. Bununla ilgili tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6

Mısır'ın Yıllara Göre Ödemeler Dengesi Açığı

(Milyon \$)

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ödemeler Dengesi Açığı	456	546 *	158	4.477 *	3.253 *	5.282 *	5.420 *	3.377

²⁴ <http://www.cbe.org.eg/timeSeries.htm> (9 Nisan 2011)

²⁵ <http://www.indexmundi.com/egypt/population.html>, (09 Nisan 2011)

²⁶ <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=72&c=eg&l=en> (09 Nisan 2011)

²⁷ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "Mısır Arap Cumhuriyetinin Ekonomik Notu 2009 Yılında Mısır Ekonomisi", 2010,

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (07 Nisan 2011)
Sayfa:2

²⁸ <http://www.indexmundi.com/egypt/population.html> (9 Nisan 2011)

²⁹ <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=72&c=eg&l=en> (9 Nisan 2011)

³⁰ <http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1J29Cf479> (9 Nisan 2011)

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014)

* Belirtilen miktarlar Ödemeler Dengesi Fazlası olarak kayıt edilmiştir.

2001-2002 yılında 456.4 milyon dolar ödemeler dengesi açığı olurken, 2002-2003 yılında 546 milyon dolar ödemeler dengesi fazla vermiştir, 2003-2004 yılında ödemeler dengesi açığı 158.3 milyon dolar, 2004-2005 yılında 4477.7 milyon dolar ödemeler dengesi fazla vermiş, 2005-2006 yılında 3253.4 milyon dolar ödemeler dengesi fazla vermiş, 2006-2007 yılında 5282.3 milyon dolar ödemeler dengesi fazla vermiş, 2007-2008 yılında 5420.4 milyon dolar ödemeler dengesi fazla vermiş, 2008-2009 yılında 3377.6 milyon dolar ödemeler dengesi açık vermiştir. Ödemeler dengesinin bu 10 yılda dalgalı olduğu gözlenmektedir. Özellikle 2008-2009 verileri Mısır'ın yaşanan global krizden etkilendiği göstermektedir.³¹

1.4.5 MISIR'IN BÜYÜK ŞİRKETLERİ

Commercial International Bank (Banka), Telecom Egypt (Telekominikasyon Hizmetleri), Orascom Telecom (Telekomünikasyon Hizmetleri), Orascom Construction (İnşaat), MobiNil (Telekomünikasyon Hizmetleri).³² Aynı zamanda Mısır bölgedeki ülkeler arasında en büyük ilaç sanayine sahiptir. Bristol, Aventis, Glaxo gibi büyük ilaç firmalarının yatırımları bulunmaktadır. Hammadde ithalatına bağlı bir ilaç sanayi söz konusudur.³³

³¹ <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014)

³² <http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1J29Cf479>
(11 Nisan 2011)

³³ Konya Ticaret Odası, Etüt Araştırma Merkezi, "Mısır Arap Cumhuriyetinin Ülke Raporu", Temmuz 2008, <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm>, (18 Ağustos 2014) Sayfa: 17

1.5 DIŞ TİCARET

1.5.1 İTHALAT

Mısır 2000-2009 döneminde toplam ithalatında en öncelikli sırayı Avrupa Birliği lkeleri tutmaktadır ayrıca Amerika, diğer Avrupa lkeleri, Afro-Asya lkeleri, Arap lkeleri, Federal Rusya, Avustralya'ya ithalatı vardır. Mısır'ın ülke gruplarına ve yıllara göre ithalatı ile ilgili olan tablo 7 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 7

Mısır'ın İthalatında lke Gruplarının Yıllara Göre Payları

(Milyon\$)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Avrupa Birliği	6.145,2	5.296,6	5.108,6	5.922,7	7.849	11.289,4	13.005,5	18.007,4	18.834
Diğer Avrupa lkeleri	1.266,9	1.322,7	1.365,5	1.497,1	1.972,7	2.340,1	3.205,6	4.121,8	5.418,5
Rusya	251,4	254,6	288,2	222,1	548,2	744,8	685,2	1.723,4	1.635,3
Amerika	4.414,9	3.684	3.732,1	4.302,6	5.220,2	5.737,1	8.262,3	9.829,9	7.476
Arap lkeleri	754,3	847,5	866,3	1.284	2.133,6	2.735,7	3.244,4	5.473,9	4.750,5
Afrika Asya lkeleri	2.678,3	2228,9	2292,6	2.792,9	3.751,6	4.621,3	6.296,8	10.287,7	9.945,1

Avustralya	246,7	225,4	155,2	350,5	127,2	277,1	107,8	183,2	215,5
Diğer Ülkeler	683,7	777,6	1011,8	1.914,4	2.590,3	2.695,5	3026,6	3.143,9	2.066,5
Toplam	16.441,3	14.637,3	14.820,3	18.286,3	24.192,8	30.441	37.834,2	52.771,2	50.342

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014)

Tablo 7’de yer aldığı gibi 2000-2001 döneminde Mısır’ın toplam ithalatı 16441.3 milyon dolar olmuştur, 6145.1 milyon dolarla Avrupa Birliği ülkeleri, 4414.9 milyon dolarla Amerika Birleşik Devletleri, 2678.3 milyon dolarla Afro-Avrasya ülkeleri, 1266.9 milyon dolarını diğer Avrupa ülkeleriyle, 754 milyon dolarla Arap Ülkeleri, 683.7 milyon dolarla diğer ülkeler, 251.4 milyon dolarla Rusya ve 246.7 milyon dolarla Avustralya Mısır’ın İthalatında yer almışlardır. 2001-2002 döneminde Mısır’ın toplam ithalatı 14637.3 milyon dolar olmuştur, Mısır bu ithalatın 5296.6 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 3684 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 2228.9 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 1365.5 milyon dolarını diğer Avrupa Ülkelerinden, 847.5 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 777.6 milyon dolarını diğer ülkelere, 254.6 milyon dolarını Rusya’dan ve 225.4’ünü Avustralya’dan gerçekleştirmiştir. 2002-2003 döneminde Mısır’ın toplam ithalatı 14820.3 milyon dolar olmuştur, Mısır bu ithalatın 5108.6 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkeleriyle, 3732.1 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletleriyle, 2292.6 milyon dolarını Afro-Asya ülkeleriyle, 1365.5 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 1011.8 milyon dolarını diğer ülkelere, 866.3 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 288.2 milyon dolarını Rusya’dan, 155.2 milyon dolarını Avustralya’dan gerçekleştirmiştir. 2003-2004 döneminde Mısır’ın toplam ithalatı 18286.3 milyon dolar olmuştur, Mısır bu ithalatın 5922.7 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 4302.6 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 2792.9 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 1284 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 1497.1 milyon dolarını diğer

Avrupa ülkelerinden, 350.5 milyon dolarını Avustralya'dan, 222.1 milyon dolarını Rusya'dan gerçekleştirmiştir. 2004-2005 döneminde Mısır'ın toplam ithalatı 24192.8 milyon dolar olmuştur, Mısır bu ithalatın 7849 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 5220.2 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 3751.6 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 2590.3 milyon dolarını diğer ülkelere, 1972.7 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 548.2 milyon dolarını Rusya'dan, 127.2 milyon dolarını Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2005-2006 döneminde Mısır'ın toplam ithalatı 30441 milyon dolar olmuştur, Mısır bu ithalatın 11289.4 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 5737.1 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 4621.3 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 2735.7 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 2695.5 milyon dolarını diğer ülkelere, 2340 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 744.8 milyon dolarını Rusya'dan, 277.1 milyon dolarını Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2006-2007 döneminde Mısır'ın toplam ithalatı 37834.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Mısır bu ithalatın 13005.5 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 8262.3 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 62996.8 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 3244.4 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 3205.3 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 3026.6 milyon dolarını diğer ülkelere, 685.2 milyon dolarını Rusya'dan, 107.8 milyon dolarını Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2007-2008 döneminde Mısır'ın toplam ithalatı 52771.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ithalatın 18007.4 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 10287.7 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 9829.9 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 5473.9 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 4121.8 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 1723.4 milyon dolarını Rusya'dan, 183.2 milyon dolarını Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2008-2009 döneminde Mısır'ın toplam ithalatı 50342.2 milyon dolar olmuştur, bu ithalatın 18834.8 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 9945.1 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 7476 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 5418.5 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 4750.5 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 2066.5 milyon dolarını diğer ülkelere, 1635.3 milyon dolarını Rusya'dan, 215.5 milyon dolarını Avustralya'dan

gerçekleşmiştir. 2000-2001 dönemi hariç tutulursa Mısır'ın ithalatı devamlı artış göstermiştir.³⁴

Özellikle 2007-2008 döneminde ki ithalatın artış oranı diğer yıllara nazaran daha yüksek olmuştur, bu dönemde bütün ülkelerden yapılan ithalat miktarlarında genel bir artış söz konusudur ancak özellikle Afro-Asya ülkelerinin bu dönemde Mısır'a yapılan ithalat miktarında diğer ülkelere nazaran daha yüksek bir hacim elde ettiği görülmektedir. Burada dikkatimi çeken bir diğer nokta 2003 yılında serbest kur rejimini uygulayan Mısır'ın bunun sonucunda Mısır Paundu'nun dolar karşısında değer kaybetmesiyle karşılaşmasına rağmen bu durumun ithalatında yakaladığı istikrar da bir kayıpla sonuçlanmaması olmuştur.

Mısır'ın ithalatında yer tutan bazı ürünlerden bazıları buğday, buğday unu, mısır, süt ürünleri, rafine edilmiş şeker, taşımacılıkta kullanılan ürünler ve aksesuarları, organik ve inorganik kimyasallar ile çimentodan oluşmaktadır.³⁵

1.5.2 İHRACAT

Mısır'ın 2000 – 2009 yıllarında da yıllara göre ihracatını Avrupa Birliği ülkeleriyle ABD paylaşmışlardır. Diğer Avrupa Ülkeleri, Rusya, Arap Ülkeleri, Afrika Avrasya Ülkeleri, Avustralya Mısır'ın ihracatında söz sahibi olmuşlardır. Yıllara göre Mısır'ın bu ülkelere ihracatının yer aldığı tablo 8 aşağıda bulunmaktadır.

³⁴ <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014)

³⁵ <http://www.capmas.gov.eg/pdf/static/18-5.pdf> (25.08.2014)

Tablo 8**Mısır'ın İhracatında Ülke Gruplarının Yıllara Göre Payları****(Milyon\$)**

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Avrupa Birliği	2.007,2	2099,2	2796,9	3.534,8	5.144,1	6.948	7.440,6	9.808,2	8.544,2
Diğer Avrupa Ülkeleri	322,8	378,8	377,1	513,8	752,9	964,5	1.048,6	1.343,3	899,3
Rusya	16,5	44,4	36,9	65,5	57,6	68,7	151,9	158,5	161,2
Amerika	2.889,2	2.621,1	3056,9	3.701,5	4.625,1	5.644,3	6.849,8	9.279,2	6.421,9
Arap Ülkeleri	816,7	942,7	934,2	1.273,3	1.557,7	2.125,2	2.729,6	3.155,9	3.852
Afrika Asya Ülkeleri	807	900,4	932,8	1.292,8	1.562,1	2.345,3	3.297,1	5.150,5	3.783,7
Avustralya	3,3	3,3	3,4	20	11,7	16,9	64	21,2	14,1
Diğer Ülkeler	215,5	130,9	67,2	50,8	122,2	342,2	435,9	439	1.492,5
Toplam	7078,2	7.120,8	8.205,4	10.452,5	13.833,4	18.455,1	22.017,5	29.355,8	25.168,9

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014)

Dönemlere göre Mısır'ın ihracatını tablo 8'de yer aldığı şekilde incelemek gerekirse; 2000-2001 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 7078.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 2889.2 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 2007.2 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 816.7 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 807 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 322.8 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 215.5 milyon dolarını diğer ülkelere, 16.5 milyon dolarını Rusya'dan, 3.3 milyon dolarını Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2001-2002 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 7120.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 2621.1 milyon dolarını Amerika Birleşik Devletlerinden, 2099.2 milyon dolarını Avrupa Birliği ülkelerinden, 942.7 milyon dolarını Arap ülkelerinden, 900.4 milyon dolarını Afro-Asya ülkelerinden, 378.8 milyon dolarını diğer Avrupa ülkelerinden, 130.9 milyon dolarını diğer ülkelere, 44.4 milyon dolarını Rusya'dan, 3.3 milyon dolarını Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2002-2003 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 8205.4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 3056.9 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 2796.9 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 934.2 milyon doları Arap ülkelerinden, 932.8 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 377.1 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 67.2 milyon doları diğer ülkelere, 36.9 milyon doları Rusya'dan, 3.4 milyon doları Avustralya'dan gerçekleşmiştir. 2003-2004 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 10452.5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 3701.5 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 3534.8 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 1292.8 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 1273.3 milyon doları Arap ülkelerinden, 513.8 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 65.5 milyon doları Rusya'dan, 50.8 milyon doları diğer ülkelere, 20 milyon doları Avustralya'dan gerçekleştirilmiştir. 2004-2005 döneminden Mısır'ın toplam ihracatı 13833.4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 5144.1 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 4625.1 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 1562.1 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 1557.7 milyon doları Arap ülkelerinden, 752.9 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 122.2 milyon doları diğer ülkelere, 57.6 milyon doları Rusya'dan, 11.7 milyon doları

Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2005-2006 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 18455.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 6948 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 5644.3 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 2345.3 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 2125.2 milyon doları Arap ülkelerinden, 964.5 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 342.2 milyon doları diğer ülkelere, 68.4 milyon doları Rusya'dan, 16.9 milyon doları Avustralya'dan gerçekleştirilmiştir. 2006-2007 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 22017.5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 7440.6 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 6849.8 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 3297.1 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 2729.6 milyon doları Arap ülkelerinden, 1048.6 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 435.9 milyon doları diğer ülkelere, 151.9 milyon doları Rusya'dan, 64 milyon doları Avustralya'dan gerçekleştirilmiştir. 2007-2008 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 29355.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 9808.2 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 9279.2 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 5150.5 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 3155.9 milyon doları Arap ülkelerinden, 1343.3 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 439 milyon doları diğer ülkelere, 158.5 milyon doları Rusya'dan, 21.2 milyon doları Avustralya'dan gerçekleştirmiştir. 2008-2009 döneminde Mısır'ın toplam ihracatı 25168.9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir, bu ihracatın 8544.2 milyon doları Avrupa Birliği ülkelerinden, 6421.9 milyon doları Amerika Birleşik Devletlerinden, 3852 milyon doları Arap ülkelerinden, 3783.7 milyon doları Afro-Asya ülkelerinden, 1492.5 milyon doları diğer ülkelere, 899.3 milyon doları diğer Avrupa ülkelerinden, 161.2 milyon doları Rusya'dan, 14.1 milyon doları Avustralya'dan gerçekleştirmiştir.

2001 ile 2009 dönemi arasında Mısır'ın ihracatında istikrarlı bir şekilde artış gerçekleştirirken bu dönemden sonra sert bir düşüş yaşamıştır.

1.5.3 DIŞ TİCARET DENGESİ

Bir ülkenin yaptığı yıllık toplam ithalat ve ihracat miktarlarının karşılaştırılması dış ticaret dengesini oluşturmaktadır. Mısır'ın yıllara göre dış ticaret dengesinin bulunduğu tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 9

Mısır'ın Dış Ticaret Dengesi

(Milyon \$)

Yıllar	2001 2002	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010
İthalat	14.637	14.820	18.286	24.192	30.441	38.308	52.771	50.342	48.993
İhracat	7.120	8.205	10.452	13.833	18.455	22.017	29.355	25.168	23.873
Dış Ticaret Dengesi	7.516	6.614	7.833	10.359	11.985	16.290	23.415	25.173	25.120

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014)

Mısır 2001-2009 dönemleri arasında devamlı dış ticaret açığı vermiştir. 2002 – 2003 dönemi ayrı tutulduğu zaman her yıl bir önceki yıla göre dış ticaret açığı artmıştır. Dış ticaret açığı tablo 9'de görüldüğü üzere 2001-2002 döneminde 7.516 milyon \$, 2002-2003 döneminde 6.614 milyon \$, 2003-2004 döneminde 7.833 milyon \$, 2004-2005 döneminde 10.359 milyon \$, 2005-2006 döneminde 11.985 milyon \$, 2006-2007 döneminde 16.290 milyon \$, 2007-2008 döneminde 23.415 milyon \$, 2008-2009 döneminde 25.173 milyon \$, 2009-2010 döneminde 25.120 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında Avrupa Birliği ülkelerinden ve Afro-Avrasya ülkelerinden önceki yıllara nazaran yapmış olduğu ithalatında ki yüksek artışlar bu dönemde dış ticaret açığında fark edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN GENEL YAPISI

2.1. COĞRAFİ YAPI

2.1.1.COĞRAFİ KONUM

Türkiye 35° 51'- 42° 06' kuzey enlemleri ile 26°- 45° doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Türkiye'nin en doğu ile en batı sınırları arasında 19 meridyenlik uzaklık vardır. Her meridyen arasında 4 dakikalık fark olması Türkiye'nin bu sınırları arasında 76 dakikalık zaman farkının yaşanmasına sebep olmuştur. Dört tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye'nin Kuzeyinde Karadeniz Güneyinde Akdeniz, Batısında Ege ve Kuzeybatısında Marmara Denizi yer almaktadır. Türkiye'nin toplam 777.971 km²'lik yüzölçümünün %97'si Asya, %3'ü ise Avrupa kıtasında bulunmaktadır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları Asya ve Avrupa kıtalarını birbirinden ayırmakta ve Akdeniz ve Karadeniz havzalarına bağlıdırlar. Türkiye'nin Asya ve Avrupa kıtaları arasında toprakları bulunmaktadır ve İstanbul bu Asya ve Avrupa kıtalarını beraber sınırlarında barındıran Dünyada tek şehir olma özelliğine sahiptir. Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet köprüleri bu Asya ve Avrupa kıtalarını birleştirici özelliğe sahip olmaktadır. Bunun yanında gerek Marmaray projesi ile denizin altından ve gerekse yapılacak üçüncü köprü projesi ile kıtaların birleştirilmesi alternatiflerinin arttırılması planlanmaktadır. Türkiye'nin komşuları Batısında; İpsala sınır kapısı ile açılan Yunanistan, Kapıkule sınır kapısı ile açılan Bulgaristan, Doğusunda; Sarp sınır kapısıyla açılan Gürcistan, şu an kapalı olan Akkaya ve Alican sınır kapılarıyla açılan Ermenistan, Dilucu sınır kapısıyla doğrudan Nahçıvan üzerinden dolaylı olarak Azerbaycan, Esendere, Kapıköy, Gürbulak sınır kapılarıyla açılan İran, Güneyde; Habur sınır kapısıyla açılan Irak, Yayladağı, Cilvegözü, Islahiye, Çobanbey, Karamış,

Öcüpınar, Akçakale, Ceylanpınar, Mürşitpınar, Şenyurt, Girmeli, Cizre sınır kapılarıyla açılan Suriye'den oluşmaktadır. Türkiye'nin kara sınırı uzunluğu 2.949 Km deniz sınırları uzunluğu ise 8.483 Km ve Türkiye'nin 10.000 Kilometrekaresini Akarsu ve göl yüzeyi oluşturmaktadır.³⁶ Türkiye'nin toplam kara sınırlarının uzunluğu 2648 Km'dir. Bunun 268 Km'si Ermenistan, 9 Km'si Azerbaycan, 280 Km Bulgaristan, 252 Km'si Gürcistan, 206 Km'si Yunanistan, 499 Km'si İran, 352 Km'si Irak, 822 Km'si Suriye'den oluşmaktadır.³⁷

2.1.2.İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Kuzey Yarım Kürede yer alan Türkiye ılıman kuşak ile subtropikal kuşak arasında yer almaktadır. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması, dağların uzanışı ve yeryüzü şekillerinde görülen değişiklik farklı iklim tiplerinin gözlemlenmesine sebep olmaktadır. Özellikle kıyı bölgelerde denizlerin etkisiyle ılıman iklim tipleri gözlemlenmektedir. Karadeniz'den gelen deniz etkisini Kuzey Anadolu Dağları ve Akdeniz'de gelen deniz etkisini de Toros Dağları engellemektedir. Bu sebeple Türkiye'nin iç kesimlerinde Karasal İklim özellikleri gözlenmektedir.³⁸

Türkiye'de 1-) Karasal İklim, 2-) Akdeniz İklimi, 3-) Marmara İklimi, 4-) Karadeniz İklimi yaşanmaktadır.³⁹ Bazı Kaynaklar ise Türkiye'nin İklim tiplerini 1-) Akdeniz İklimi, 2-) Karadeniz İklimi, 3-) Yarı Nemli Marmara İklimi, 4-) Step İklimi, 5-) Karasal Doğu Anadolu İklimi olarak beş çeşide ayırmaktadır.⁴⁰

Türkiye'de yaşanan iklimi tipleri hakkında bilgi vermek gerekirse:

³⁶ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2011 Türkiye Çevre Durum Raporu Sayfa: 16

³⁷ <http://www.ulkeler.net/turkiye.htm#01> (03.09.2013)

³⁸ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2011 Türkiye Çevre Durum Raporu Sayfa 18

³⁹ Serhat ŞENSOY, Mesut DEMİRCAN, Yusuf ULUPINAR, İzzet BALTA, "Türkiye İklimi" Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, http://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf Sayfa: 3 (11.09.2013)

⁴⁰ <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflarmalariturkiye.pdf> Sayfa 1 - 2(11.09.2013)

1-) Karasal İklim

Karasal İklimde yaz ayları kurak, ilkbahar ve kış ayları ise yağışlı geçmektedir. Karasal İklim genellikle İç Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi ve Trakya bölgesinde yaşanmaktadır. Özelliklerine göre bu iklim tipini dört bölüme ayırabiliriz.⁴¹

a-)Güneydoğu Anadolu Karasal İklimi: Yazları çok sıcak geçmekle birlikte, kışları ise nadiren çok soğuk olmaktadır. Temmuz ayında ortalama sıcaklık 29.8 derecedir, Ocak ayında ise ortalama sıcaklık 3.7 derecedir. Bazı kaynaklar Temmuz ve Ağustos aylarının ortalama sıcaklığını 30 derecenin üzerinde olduğunu ve Ocak ayında ortalama sıcaklığın 2-5 derece arasında olduğunu da belirtmektedir.⁴² Karasal İklimle bağlı olması sonucunda en yoğun yağışları İlkbahar ve Kış aylarında almaktadır. Kışları yoğunlukla ılıman iklim şartlarının yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi yaz aylarında Türkiye’de en yüksek sıcaklık değerlerinin yaşandığı bölge olmaktadır.⁴³ Aynı zamanda yüksek sıcaklıklardan doğan yüksek buharlaşma oranları sebebiyle Türkiye’nin en kurak iklim bölgesidir.⁴⁴

b-) Doğu Anadolu Karasal İklimi: Yüksek rakımlı bir bölgede görülen iklim tipi olduğundan dolayı kış ayları soğuk yaz ayları ise serin geçmektedir. Ancak düşük rakımlı bölgelerde yazın sıcaklık değerleri daha yüksek olmaktadır. Temmuz ayı ortalama sıcaklık 24.2 derece, Ocak ayı ortalama sıcaklık ise -4.2 dereceye kadar düşmektedir, yıllık ortalama sıcaklık ise 10.2 derecedir. Bazı Temmuz ve Ağustos aylarında yaşanan sıcaklıkların dahi 20 derecenin üzerine çıkmadığını belirtmektedir ve soğuk ayları bölge kar altında geçirmektedir ve bölgede sık sık don olayları yaşanmaktadır.⁴⁵

⁴¹ http://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf Sayfa 4-5 (11.09.2013)(11.09.2013)

⁴² <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> Sayfa 1 - 2(11.09.2013)

⁴³ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı “2011 Türkiye Çevre Durum Raporu” Sayfa 18

⁴⁴ <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> Sayfa 1 - 2(11.09.2013)

⁴⁵ <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> Sayfa 2 (11.09.2013)

c-) İç Anadolu Karasal İklimi: Yazları nispeten daha az sıcak, kışları soğuk geçmektedir. Doğu bölgelere doğru geçtikçe soğuk artmaktadır. Temmuz ayı ortalama sıcaklık 22 derece, Ocak ayı ortalama sıcaklık -0.7 derece, ortalama sıcaklık ise 10.8 derecedir. Yağışlar genellikle kış ve ilkbaharda düşmektedir.⁴⁶

d-) Trakya Karasal İklimi: Yaz ayları sıcak kış ayları soğuk geçer. Temmuz ayı ortalama sıcaklık 23.9 derece, Ocak ayı sıcaklık 2.8 derece, yıllık ortalama sıcaklık ise 13.2 derecedir.

2-) Akdeniz İklimi: Bu iklim tipinin en büyük özelliği yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı olmasıdır. İç Anadolu Bölgesinin batısında, Ege bölgesinin büyük bölümünde, Akdeniz bölgesinin Torosların güneye bakan kesiminde görülmektedir. Ocak ayında ortalama sıcaklık 6.4 derece, Temmuz ayında ise 26.8 derecedir, yıllık ortalama sıcaklık ise 16.3 derecedir.⁴⁷ Kıyı bölgelerde kar ve don olayları nadiren görülmektedir.⁴⁸

3-) Marmara İklimi: Marmara İklimi Karadeniz Sahil kesimi hariç tüm Marmara Bölgesinde görülebilmektedir.⁴⁹ Hatta bazı kaynaklarda Ege Bölgesinin Kuzeyi içine alacak şekilde Marmara Bölgesinin Güneyinde görüldüğünden bahsedilmektedir. Aynı zamanda Marmara İklimi Karadeniz İklimi ile Akdeniz İklimi arasında bir geçiş özelliği göstermektedir. Ocak ayında ortalama sıcaklık 4.9 derece Temmuz ayında ise 23.7 derecedir. Yıllık ortalama sıcaklık ise 14 derecedir.⁵⁰

⁴⁶ <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> Sayfa 2 (11.09.2013)

⁴⁷ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, "Türkiye Çevre Durum Raporu", 2011, Sayfa: 18

⁴⁸ Serhat ŞENSOY, Mesut DEMİRCAN, Yusuf ULUPINAR, İzzet BALTA, "Türkiye İklimi" Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, http://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf Sayfa: 5 (13.09.2013)

⁴⁹ <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> Sayfa 2 (13.09.2013)

⁵⁰ <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> Sayfa 2 (13.09.2013)

⁵⁰ ŞENSOY, DEMİRCAN, ULUPINAR, BALTA, Sayfa:5 (13.09.2013)

4-) Karadeniz İklimi: Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde ve dağlarının kuzeye bakan kesimlerinde görülmektedir. Yüksek rakımlı dağların olması sebebiyle yaz ayları yüksek kesimlerde ılık geçmektedir. Kıyı bölgelerde ise kışları ılık geçmektedir. Ocak ayı ortalama sıcaklık 4.2 derece, Temmuz ayı ortalama sıcaklık ise 22.1 derecedir, yıllık ortalama sıcaklık ise 13 derecedir.⁵¹ Bu iklim tipini diğer iklim tiplerinden ayıran en temel özellik her mevsimde yoğun yağış olmasıdır.⁵²

2.1.3. SU KAYNAKLARI

İnsan yaşamının sürekliliğini sağlayan en büyük temel ihtiyaç maddelerinin başında su gelmektedir. Bir insan su ihtiyacına nazaran diğer temel ihtiyaçları olmadan daha uzun yaşayabilmektedir. Ayrıca su tarım, endüstri ve teknoloji alanlarında da kullanılmaktadır. Dünya üzerinde yer alan tatlı su kaynakları toplam su kaynaklarının %3'ünü oluşturmaktadır ve bu %3'lük dağılımın dengeli olmaması bazı ülkelerde su kıtlığı yaşanmasına sebep olmuştur. Bunun yanında gelişen teknolojide suyun daha fazla kullanılması, son yıllarda yaşanan küresel ısınma, dünya nüfusunda yaşanan artış ve sanayiinin kullanılabilir su kaynaklarını kirletmesi sebebiyle suya duyulan ihtiyaç dahada artmaktadır ve günümüzde su sorunu dediğimiz ve bir ülkenin sosyal yapısını ve ekonomisini etkilemenin yanında aynı su havzasına sahip ülkeler arasında yaşanan çözülmesi zor diplomatik problemler yaşanmasına sebep olmuştur.⁵³

Türkiye kıyı sınır uzunluğu 7.816 km, kara sınır uzunluğu 2.949 km olarak toplam 10.765 km sınır uzunluğuna sahiptir. Türkiye'nin deniz sınırları toplamı Karadeniz'de 1778 Km, Marmara Denizi'nde 1.275 Km, Ege ve Akdeniz'de 4763 Km'dir. Bununla birlikte Türkiye'de 120'den fazla tabii göl ve 706 adet baraj gölü bulunmaktadır. Ülkemizin en büyük ve en derin gölü 1.646 m olan yükseltisi, 3.712 km² olan alanı ile Van Gölü'dür. İkinci olarak 925 m yüksekliği, 1500 km² alanı ile

⁵¹ ŞENSOY, DEMİRCAN, ULUPINAR, BALTA, Sayfa:5 (13.09.2013)

⁵² <http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklimsiniflandirmalarturkiye.pdf> Sayfa 2 (13.09.2013)

⁵³ Tuba TURAN, Zeynep EREN, "Türkiye'de Su Kaynakları ve Su Politikası", Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği 2. Su Politikaları Kongresi, <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/10911.pdf> (12 Ocak 2014) Sayfa: 25-26

Tuz Gölü yer almaktadır. Baraj gölleri olarak ise Atatürk Barajı 817 km², Keban Barajı 675 km², Karakaya Barajı 268 km², Hirfanlı Barajı 263 km², Altınakaya Barajı 118 km²'dir. Türkiye'de göllerin toplandığı dört tane bölge yer almaktadır. Bunlar; Göller Yöresi (Eğirdir Gölü, Burdur Gölü, Beyşehir Gölü ve Acıgöl), Güney Marmara (Sapanca Gölü, İznik Gölü, Ulubat Gölü ve Kuş Gölleri), Van Gölü ve Tuz Gölü'dür. Kaynakları Türkiye'de yer alan birçok akarsu yer almaktadır. Bu akarsular arasında Sakarya, Filyos, Kızılırmak ve Yeşilırmak, Çoruh Irmakları Karadeniz'e, Asi, Seyhan, Ceyhan, Dalaman Irmakları Akdeniz'e, Büyük Menderes, Küçük Menderes, Gediz ve Meriç Ege Denizine, Simav Çayı, Gönen Çayı ve Biga Çayı Marmara Denizine dökülmektedir. Bu akarsular arasında Kızılırmak 1355 Km, Yeşilırmak 519 Km, Ceyhan Irmağı 509 Km, Büyük Menderes 309 km, Susurluk Irmağı 309 km uzunluğundadır.⁵⁴

Sınır aşan sular bağlamında incelediğimiz zaman Türkiye önemli bir rol oynamaktadır. Fırat ve Dicle nehirleri Türkiye'de doğmakta ve Irak ile Suriye'ye dökülmektedir. Asi nehri ise Lübnan'da doğarak Suriye üzerinden Türkiye'ye dökülmektedir. Fırat ve Dicle Türkiye'nin yukarı kıyıdaş olduğu nehirlerdir. Asi ise Türkiye'nin aşağı kıyıdaş olduğu bir nehirdir. Ortadoğu'da su sorunu söz edildiği zaman akla gelen ilk ülke Türkiye'dir. Ortadoğu'yu besleyen en önemli su kaynaklarına Türkiye sahip bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında Fırat ve Dicle üzerinde Türkiye'nin toplam 21 adet barajı ve 19 adet hidroelektrik tesisi bulunmaktadır. Bu durumda Irak ve Suriye'nin büyük tepkisine yol açmaktadır. Hatta Türkiye'nin bu konuda yapacağı en küçük tasarrufa dahi tepki vermektedirler. Türkiye bu konuda Asi, Fırat ve Dicle nehirlerini bir arada masaya yatırma ve optimum kullanım konusunda eşit paylaşım ile taraflarla görüşmeye hazır olduğunu bildirmesine rağmen, Irak ve Suriye nehirlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini öne sürerek görüşmeleri reddetmektedir. Bunun sebebi ise Fırat ve Dicle'nin Türkiye'de doğmasının yanında, Asi Nehrinin Lübnan'da doğması ve Suriye'nin özellikle yaz mevsimlerinde

⁵⁴ <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari> (12 Ocak 2014) Sayfa: 1-2

doğan yüksek su ihtiyacını bu nehirde yer alan suları keserek karşılaması söz konusudur ve Asi Nehrinin de yer aldığı bir görüşme talebini kabul etmemektedirler.⁵⁵ Bunun yanında İsrail başta olmak üzere bölge üzerinde söz sahibi olmaya çalışan büyük güçlerin bölge ülkelerinin ekonomik veya siyasal anlamda entegrasyon çalışmalarına engel olmaya çalışmaları ve bölge ülkeleriyle tek olarak yanında yada karşısında ilişkileri söz konusu olmaktadır. Bu şekilde bölgede yer alan pek çok ülkeyi ilgilendiren su meselesini ellerinde koz olarak tutmaya çalışmaktadırlar ve olası bir anlaşma veya tehdit durumunda bu konuyu kullanmaktadırlar. Örnek olarak 1995 yılının sonlarında ve 2000 yılı başlarında yürütülen Suriye-İsrail barış görüşmelerinde su meselesinin Türkiye'nin su kaynaklarını da içine alacak şekilde söz konusu olması suyun diplomatik olarak önemini görmemizi de sağlamaktadır.⁵⁶

2.1.4. Doğal Kaynaklar

2.1.4.1 Petrol

Petrol ağırlıklı olarak hidrojen ve karbon barındıran ve içinde nadiren nitrojen, oksijen ve kükürt'ün yer aldığı bir maddedir. Doğada sıvı, gaz ve katı halde olmak üzere 3 türde bulunmaktadır. Gaz halde bulunan petrole aynı zamanda doğalgaz denilmektedir. Dünyada yer alan rezervler ile yıllık tüketim miktarları karşılaştırıldığında mevcut rezervlerin 44 yıl içinde tükeneyeceği hesaplanmıştır. Petrol kullanılmasından bugüne dünyada global enerji kaynağı rolünü elinde tutmaktadır. 2008 yılında yapılan bir araştırma ile petrolün dünya enerji ihtiyacının % 34,6'sını karşıladığı tespit edilmiştir. Türkiye dünya petrol rezervlerinin 4'de 3'üne sahip olan Ortadoğu, Hazar ve Orta Asya ülkeleriyle komşu olmaktadır. Dünya Petrol rezervlerinin %72'lik bölümü ülkemizin yakın coğrafi bölgelerinde yer almaktadır. Üretici konumda yer alan bu ülkeler ile artan tüketim ihtiyacı olan Avrupa Ülkeleri arasında bulunması jeopolitik olarak Türkiye'yi ön plana çıkarmaktadır. Türkiye bu konumu ile enerjinin

⁵⁵ Pınar ŞAHİNTAŞ, "Ortadoğu'da Su Sorunu ve Türk Dış Politikasında Sınırşan Sularımız" <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3144> (12 Ocak 2014) Sayfa: 1

⁵⁶ Ahmet DAVUTOĞLU, Stratejik Derinlik, 75. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, Sayfa:338

ulaştırılmasında en önemli geçiş noktası olmaktadır. Bunun yanında öngörülen önümüzdeki 16 yıl içinde dünya enerji ihtiyacının %40'ının bu bölgeden karşılanmasının beklenmesi Türkiye'yi daha dikkat çekici bir noktaya taşımaktadır.⁵⁷

Türkiye'nin sahip olduğu en eski petrol boru hattı Kerkük'te yer alan Irak Türkiye Ham Petrol Boru hattıdır. Hattın taşıdığı petrol 1999 yılında 305 milyon varile kadar çıkmış, hattın yer aldığı Kerkük'te yaşanan iç savaş sonucunda bu miktar 2006 yılında 10.9 milyon varile kadar gerilemiştir. Şüphesiz bu düşüşte savaştan kaynaklanan boşluktan dolayı yaşanan sabotajlar etkili olmuştur. 2009 yılında ise yaklaşık % 1000 artış yaşanmış ve taşıma yıllık 165 milyon varile ulaşmıştır. Bunun yanında 2006 yılında Bakü Tiflis Ceyhan petrol boru hattı faaliyete geçmiştir. Faaliyete geçtikten 25 gün sonra bu hattan günlük 1 milyon varil petrol taşınmaya başlanmıştır. 2009 yılında günlük 1.2 milyon varil petrol taşınması gerçekleşmiştir. 2010 yılında Türkiye'de üretilen toplam 260 milyon m³ doğalgazın %94'ü Trakya Bölgesinde, %5'i Batman, %1'i Adıyaman bölgesinde üretilmiştir. Özellikle kış aylarında Türkiye'nin artan talebinin kaynak ülkelerden daha verimli sağlanması ve kullanılması amacıyla 2007 yılında 1.6 milyar m³ kapasiteli Silivri Gaz Depolama Tesisi kurulmuştur. 2009 yılında tesisin kapasitesi 2.1 milyar m³'e çıkartılarak kış aylarında kaynak ülkelerden sağlanan gaz verimliliği arttırılmaya çalışılmıştır.⁵⁸ Günümüzün en önemli kaynakları arasında yer alan doğalgazın Avrupa'da artan enerji ihtiyacını karşılayacak temel madde olması Ortadoğu, Hazar ve Orta Asya ülkelerinden karşılanmaktadır. Türkiye bu arz ve talebin geçiş noktasında bulunmaktadır. Türkiye'nin jeopolitik olarak oluşturduğu bu enerji koridorunu doğru kullandığı zaman çevre ülkelerle ve Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinde daha ön planda olması kaçınılmazdır. Avrupa'ya arz edilecek doğalgaz için planlanan Nabucco projesi de bunun bir örneğini oluşturmaktadır. Bu proje ile Orta Asya doğalgazını Avrupa'ya Türkiye üzerinden geçirilmesi ön görülmüştür. Görüldüğü üzere gerek Ortadoğu, gerekse Orta Asya ve Hazar ülkelerinin Avrupa'ya Türkiye'yi

⁵⁷<http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=petrol&bn=222&hn=&nm=384&id=40693>

(12 Ocak 2014) Sayfa: 1

⁵⁸ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı "2011 Türkiye Çevre Durum Raporu" Sayfa 19

görmezden gelerek Avrupa'ya kolay, hızlı ve en önemlisi daha düşük maliyetle taşımaları mümkün değildir. Türkiye ise jeopolitik konumundan doğan bu avantajından olayı enerji koridoru olma özelliğini doğru bir şekilde kullandığı takdirde bölgede ve Avrupa ülkeleri nezdinde daha fazla söz sahibi olmasına sebep olacaktır.

2.1.4.2 Kömür

Kömür türlerine göre 5 çeşide ayrılmaktadır. Bunlar ilki linyit kömürüdür. Bu kömür kül ve nem oranının yüksek olması ve ısıl değerinin düşük olması sebebiyle Elektrik Enerjisi sağlamak üzere termik santraller tarafından kullanılmaktadır. Bunun yanında yüksek kalitede ki linyiti konut ve sanayii kullanılmaktadır. Taş kömürü ise daha yüksek kalorili kömürler olduklarından dolayı ısınma ihtiyacının karşılanması amacıyla kullanılmaktadır. Yoğun olarak kullanılsa da Turba, Antrasit, Grafit diye adlandırılan 3 çeşidi daha mevcuttur.⁵⁹ Türkiye Linyit Kömürü üretiminde orta düzeyde yer almaktadır. Taş Kömürü üretiminde ise alt düzeyde yer almaktadır. Dünyada yer alan toplam Linyit rezervinin %1,6'sı Türkiye'de bulunmaktadır. Bu miktar yaklaşık 12.4 milyar tona denk gelmektedir ve bu miktarın 3.9 milyar tonu işletilebilmektedir.⁶⁰

Dünyada yer alan Petrol'ün 45 yıl, Doğalgaz'ın 60 yıl sonra tükeneyeceği varsayılmaktadır. Dünya kömür rezervlerinin ise 100 yıl sonra tükeneyeceği söz konusu olmaktadır. 2009 yılında dünyada yer alan toplam kömür rezervi 826 milyar tondur. En büyük kömür rezervi toplam dünya rezervinin %62'sine sahip olan 238,3 milyar ton ile ABD'ye aittir. ABD'yi sırasıyla 157 milyar ton ile Rusya 114,5 milyar ton ile Çin, 76,2 milyar ton ile Avustralya, 58,6 milyar ton ile Hindistan, 33,9 milyar ton ile Ukrayna, 31,3 milyar ton ile Kazakistan, 30,4 milyar ton ile Güney Afrika izlemektedir. Kalan 85,7 milyar ton ise ülkeler üretim yapan ülkeler arasında paylaştırılmıştır. 2009 yılında dünyada yer alan toplam linyit rezervi ise 195 milyar tondur. Bunun en büyük rezerv miktarı 40,6 milyar ton ile Almanya'ya aittir. Almanya'yı sırasıyla 37,2 milyar ton ile

⁵⁹“Kömür Sektör Raporu” Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü Yayınları, <http://www.tki.gov.tr/Dosyalar/Dosya/K%C3%B6m%C3%BCrSektorRaporu2008.pdf> (14.01.2014) Sayfa:3

⁶⁰ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Çevre Durum Raporu, 2011, Sayfa: 20

Avustralya, 30,2 milyar ton ile ABD, 18,6 milyar ton ile Çin, 13,4 milyar ton ile Sırbistan, 12,1 milyar ton ile Kazakistan, 10,4 milyar ton ile Rusya izlemektedir. Kalan 32,5 milyar ton ise üretim yapan ülkeler arasında paylaştırılmıştır. Dünya kömür üretimi 2000 yılında 4.6 milyar ton iken 2005 yılında 5,8 milyar ton, 2006 yılında 6.1 milyar ton, 2007 yılında 6,4 milyar ton, 2008 yılında 6,7 milyar ton, 2009 yılında ise 6,9 milyar ton olmuştur. 2009 yılında dünya kömür üretiminin %44'ünü Çin gerçekleştirmiştir. Sırasıyla %14'ünü ABD, %8'ini Hindistan, %6'sını Avustralya, %4'ünü Rusya, %4'ünü Endonezya, %4'ünü Güney Afrika gerçekleştirmiştir. Kalan %16'sında üretim yapan kalan ülkeler yapmışlardır. Dünya kömür tüketimi ise 2000 yılında 4,636 milyon ton, 2005 yılında 5,822 milyon ton, 2006 yılında 6,106 milyon ton, 2007 yılında 6,375 milyon ton, 2008 yılında 6,625 milyon ton, 2009 yılında 6,833 milyon ton olmuştur. 2000-2009 yılları arasında toplam kömür tüketiminde %47 oranında artış olmuştur. 2009 yılında dünya kömür tüketiminin %45'ini Çin, %14'ünü ABD, %9'unu Hindistan, %3'ünü Rusya, %3'ünü Afrika, %2'sini Japonya talep etmiştir. Kalan %24'ünü diğer tüketim yapan ülkeler paylaşmışlardır.⁶¹

Türkiye'nin kömür üretim ve tüketimine baktığımız zaman 2000 yılında tüketim 15.393 ton olurken üretim 2.259 ton olmuştur kalan 12.990 ton ise ithal edilmiştir, 2001 yılında tüketim 11.039 ton üretimi 8.028 ton kalan 11.039 ton ise ithal edilmiştir, 2002 yılında tüketim 13.830 ton üretim 2.319 ton olmuş kalan 13.830 ton ise ithal edilmiştir, 2003 yılında tüketim 17,535 ton üretim 2.425 ton olmuş kalan 16.166 ton ise ithal edilmiştir, 2004 yılında tüketim 18,904 ton üretim 2.070 ton olmuş kalan 16.427 ton ise ithal edilmiştir, 2005 yılında tüketim 19.421 ton üretim 1.900 ton olmuş kalan 17.360 ton ise ithal edilmiştir, 2006 yılında tüketim 22.798 ton üretim 2.319 ton olmuş kalan 20.286 ton ise ithal edilmiştir, 2007 yılında tüketim 25.224 ton üretim 2.492 ton olmuş kalan 22,946 ton ise ithal edilmiştir, 2008 yılında tüketim 22.720 ton üretim 2.601 ton olmuş kalan 20.364 ton ise ithal edilmiştir, 2009 yılında tüketim

⁶¹ Stratejik Planlama Koordinasyon Birimi, "Linyit Sektör Raporu 2010"
http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TKI_2010.pdf, Mart 2011, (14.01.2014)
Sayfa: 4,5,6,7,8,9,10

23.698 ton üretim 2.863 ton olmuş kalan 20.364 ton ise ithal edilmiştir, 2010 yılında tüketim 25.569 ton üretim 2.524 ton olmuş kalan 21.333 ton ise ithal edilmiştir.⁶²

Görüldüğü üzere kömür bir ülke için stratejik ve ekonomik açıdan çok önemlidir. Gelecekte petrol ve doğalgaz rezervlerinin kömür rezervlerinden daha önce tükenecek olması önümüzdeki yıllarda da kömürün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Son on yılda dünya kömür tüketiminde görülen % 47 artış ne kadar önemli olduğunu anlamamış açısından önemli olmaktadır. Dünya’da üretilen kömürün %65’inin hidroelektrik santrallerinde kullanılmasının yanında çimento ve demir çelik üretiminde⁶³ kullanılması aynı zamanda ekonomik açıdan önemini bize göstermektedir. Türkiye’ye baktığımız zaman kömür ihtiyacının her geçen yıl arttığını ve bu artışın ithalatına yansıtıldığını görmekteyiz. Bu noktada ilerde de doğalgaz ve petrol arzında yaşanan daralma ve artan üretimde birlikte kömür talebinin artacağı göz önünde tutulursa Türkiye ya ilerleyen yıllarda kömürü daha uygun ithal edebilme yolları aramalı yada ilerde kömüre bağımlılığını azaltmanın yollarını aramalıdır.

2.1.4.3 Jeotermal

Jeotermal enerji yerin altında birikmiş olan ısının su, buhar veya ile yapay yollarla rezervuarda depolanması ile elde edilen ısı enerjisine denilmektedir. Jeotermal enerji bu alanda kurulmuş elektrik santrallerinde kullanılmaktadır. Zararlı gazların salınımı düşük olduğundan dolayı temiz enerji sağlamaktadır. Günümüzde jeotermal enerji elektrik üretiminin dışında özellikle kimyasal madde üretiminde kullanılmaktadır. 70 derece 150 derece arasında yada 150 derecenin üzerinde jeotermal enerjiye sahip olan bölgelerde ısınma amacıyla da kullanılmaktadır. Dünyada jeotermal enerjiden

⁶² “Taşkömürü Sektör Raporu”, http://www.taskomuru.gov.tr/file/Is_Zekasi_Raporlari/sector_raporu.pdf, Mayıs 2014,(14.01.2014) Sayfa:28

⁶³ Stratejik Planlama Koordinasyon Birimi, “Linyit Sektör Raporu 2010” http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TKI_2010.pdf, Mart 2011, (14.01.2014) Sayfa:12

elektrik üretimi sağlayan ilk 5 ülke ABD, Filipinler, Meksika, Endonezya ve İtalya'dır. Dünya'da jeotermal enerjiyi kaplıcalarda kullana ilk 5 ülke ise Çin, Japonya, ABD, İzlanda ve Türkiye'dir. Türkiye'nin jeotermal enerjisi 31.500 MW'tır. Ancak bu potansiyelin %14'ü (4000 MW) kullanıma hazır hale getirilebilmiştir. Türkiye'de yer alan jeotermal alanların %55'i ısıtma imkanına sahiptir. Bu şekilde 1200 dönüm sera ısıtılmakta ve 15 yerleşim biriminde 10000 konut için ısınma imkanı sağlanmaktadır.⁶⁴

Türkiye'nin Jeotermal enerji potansiyeli yüksek olmasına rağmen çok az bir bölümünü kullanabilmektedir. Önümüzdeki dönemlerde jeotermal enerji potansiyelini daha yoğun kullanılabilmesi adına çalışmalar yapması ve özellikle sanayide maliyeti düşük olan bu doğal enerjiyi kullanması enerji maliyetlerinin düşmesine sebep olabilir. Enerjinin bu kadar önemli olduğu günümüz dünyasında ülkenin bu doğal enerjiye sahip çıkması önünü açacaktır.

2.1.4.4 Güneş

Türkiye konumu gereği güneşin etkisine sahip bir ülkedir. Türkiye ortalama olarak yıllık 2640 saat güneş almaktadır. Bu ise günlük ortalama 7.2 saat güneş etkisi altında olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda güneş enerji sistemlerinin Türkiye'de kullanımının fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Güneş enerjisi kullanımı iki ana grupta sağlanabilmektedir. Bunlarda ilki güneş enerjisi ile ısı ihtiyacının karşılanması yöntemidir. Diğer güneş enerjisine duyarlı fotovolt piller aracılığıyla elektrik enerjisi oluşturulmasıdır. Bu pillerin talebinin ihracata dayalı ve maliyetinin yüksek olması kullanımını tercih edilebilir kılmamaktadır. Aynı zamanda güneş enerjisi ile ilgili savunma sanayimiz adına çalışmalar yapılmaktadır.⁶⁵

Türkiye'de ısınma ihtiyacı sonucunda güneş enerjisinden sağlanan fayda konutlarda gittikçe artan yoğunlukta olmasına rağmen sistemlerin maliyetleri sebebiyle beklenen düzeyde değildir. Özellikle elektrik üretiminde daha yoğun kullanılması ülkenin bu ihtiyacını karşılamak için yurtdışından sağlamak zorunda kaldığı enerji

⁶⁴ <http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=jeotermal&bn=234&hn=&nm=384&id=40>
697 (14.01.2014) Sayfa: 1

⁶⁵ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı "2011 Türkiye Çevre Durum Raporu" Sayfa 21-22

talebinin ve dışa olan bağımlılığının azalmasına sebep olacaktır. Özellikle elektrik pillerinin ihracatının maliyetinin yüksek olması bu alanda devlet düzeyinde bir üretim çalışması yapılmasını teşvik edebilir. Devlet destekli ve daha düşük maliyetli oluşan bir üretimin ileride ülkenin yaşayacağı üretim maliyetinin ve alternatif enerji ihtiyacının düşmesine sebep olacaktır.

2.1.4.5. Rüzgar

Rüzgar hava türbinleri vasıtasıyla elektrik enerjisi oluşabilmektedir. Bu oluşan enerji düşük maliyetli ve çevre dostu bir enerji çeşididir. Çevreye zararlı gaz salınımında bulunmadığından, düşük maliyetli olduğundan ve enerji bağımlılığı sağlamadığından dolayı güneş enerjisi gibi tercih sebebi olabilir. Ancak bu enerji çeşidinde düşük kalite, gürültü kirliliği ve büyük alan kullanılması zorunluluğu gibi sorunları mevcuttur. 2009 yılı itibariyle Türkiye’de 93 adet rüzgar enerjisi lisansı verilmiştir.⁶⁶

Türkiye bu enerji çeşidi için yasal mevzuat oluşturduğu ve bu enerji teşvik edildiği takdirde düşük maliyetli elde edeceği bu enerji çeşidini kullanabilir. Üretimde kullanıldığı takdirde üretilen ürünlerin daha düşük maliyetle üretilmesine sebep olacaktır. Bunun yanında çevre dostu bir enerji çeşidi olması tercih sebebi olabilmektedir ve enerji ihtiyacı konusunda dışa bağımlı olmayı azaltacaktır. Bu durumda politik ve ekonomik olarak ülkeyi olumlu etkileyecektir.

2.1.4.6. Madenler

Türkiye maden kaynakları olarak önemli bir konuma sahiptir. Maden çeşitliliğinde dünyada 10. sırada yer alırken maden üretiminde 28. sırada yer almaktadır. Bor, linyit, mermer, trona, barit, krom, manyezit olarak önemli rezervlere

⁶⁶<http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=ruzgar&bn=231&hn=&nm=384&id=4069>
6 (14.01.2014) Sayfa: 1

sahiptir. Mevcut demir cevherlerinin düşük kaliteli olması sebebiyle bu madenlerde dışa bağımlı durumdadır.⁶⁷

Altın ziynet eşyası olarak kullanımının yanında elektronik, uzay ve havacılık , dişcilik, dekorasyon ve mühendislik sanayilerinde de kullanılmaktadır. Türkiye önemli bir altın talepcisidir. Dünyada altın talebinde 5. Sıradadır. İhraç edilen altın işlendikten sonra yarısı mücevherat olarak ithal edilmektedir. Türkiye altın takı üretiminde Hindistan'dan sonra 2. sırada yer almaktadır. Hali hazırda Türkiye'de altın aramaları devam etmektedir. Ege, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde altın arama çalışmaları devam etmektedir. İşletilebilir altın rezervi 600 tondur. Bunun yanında Türkiye'de 6500 ton altın rezervi ile dünyanın ikinci büyük altın rezervine sahip olduğu bilinmektedir. İzmir, Balıkesir, Gümüşhane, Manisa ve Uşakta yer alan altın işletmelerinde altın üretimi yapılmaktadır. Yıllara göre Türkiye'de altın üretimine bakıldığı zaman 2003 yılında 5.39 ton, 2004 yılında 3.26, 2005 yılında4.17, 2006 yılında8.04, 2007 yılında9.92, 2008 yılında 11.12, 2009 yılında14.45, 2010 yılında 16.40 ton olarak gerçekleşmiştir.⁶⁸

Türkiye mermer üreticisi olarak da Dünyada önemli bir yere sahiptir ve 650 çeşit işletilebilir mermer çeşidine sahiptir. Bunun yanında 3.8 milyar m3 işletilebilir mermer, 2.7 milyar m3 işletilebilir traverten, 993 milyon m3 granit rezervine sahiptir. Bu özelliği dünya rezervinin %40'ına sahip bulunmaktadır. Türkiyenin fazla sayıda ve miktarda mermer çeşidine sahip olması sektörde önemli bir istihdam sahibi olmasını sağlamaktadır. 2004 yılında 1.207.584 m3, 2006 yılında 1.578.730 m3, 2007 yılında 1.855.740,2007 yılında 2.801.757m3, 2009 yılında 2.715.601m3 mermer üretimi gerçekleşmiştir. 2004-2010 yılları arasında doğaltaş ihracatı 2.6 milyon tondan 6.6 milyon tona yükselerek %154 oranında artış sağlanmıştır. İhracat gelirin e yansıması ise 621 milyon dolardan 1.568 milyona ulaşması anlamına gelmektedir. Sektörde yapılan yatırımlarında etkisiyle 2010 yılında yapılan ihracatın % 53'lük bölümünü işlenmiş

⁶⁷ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı "Türkiye Çevre Durum Raporu", 2011, Sayfa: 23

⁶⁸<http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=altin&bn=227&hn=227&nm=390&id=391>

(14.01.2014) Sayfa: 1

ürünler oluşturmuştur. Türkiye’den yapılan işlenmiş mermer ihracatında pay sahibi olan ilk ülke ABD’dir. ABD’yi sırasıyla Irak, Suudi Arabistan, İngiltere ve Libya takip etmektedir. Blok mermer olarak ise en büyük ihracatçı Çin olmaktadır. Çin’i Hindistan, Suriye, Tayvan ve İtalya takip etmektedir.⁶⁹

Dünyada yaklaşık 230 çeşitden fazla bor madeni bulunmaktadır. Bor madeni aslında içinde farklı oranlarda bor oksit içeren minerallerdir. Bunların ticari öneme sahip olanlarından başlıcaları tinkal, kolemanit, kernit, üleksit, pandemit, borasit, szaybelit ve hidroborasittir. Türkiye’de ise tinkal, kolemanit ve üleksit mineralleri bol miktarda bulunmaktadır. Bor ürünleri sektörel olarak uzay ve hava araçları, nükleer uygulamaları, askeri araçlar, yakıtlar, elektronik ve iletişim sektörü, tarım, cam sanayi, kimya ve deterjan sektörü, seramik ve polimerik malzemeler, nanoteknolojiler, otomotiv ve enerji sektörü, metalürji ve inşaat alanlarında kullanılmaktadır. 2010 yılında yapılan bir araştırma sonucunda Türkiye %72’lik pay ile Dünyada yer alan bor rezervine sahip ülkeler arasında ilk sırada yer almıştır. Türkiye’yi sırasıyla %8’lik pay ile Rusya, %7’lik pay ile ABD, %4’lük pay ile Çin, %3’lük pay ile Şili, %2 ile Bolivya ve %2 ile Peru takip etmiştir. Dünya bor üretim kapasitelerine baktığımız zaman ise Türkiye yine %41’lik pay ile birinci sırada yer almaktadır. Türkiye’yi %28 ile ABD, %9 ile Çin, %3 ile Rusya takip etmiştir. Kalan %19’luk kesimi de üretim yapan diğer ülkeler oluşturmaktadırlar. 2010 yılında bir önceki yıla göre dünya bor üretim kapasitesi 2.2 milyon ton artarak 4.8 milyon tona ulaşmıştır.⁷⁰ Türkiye’nin 2000-2010 yılları arasında kurulu kapasitesini ve üretim miktarını incelediğimiz de 2000 yılında 570 bin ton kurulu kapasiteye sahipken 435 bin ton üretim yapılmıştır, sırasıyla 2001 yılında 730 bin ton kurulu kapasite 420 bin ton üretim olmuştur, 2002 yılında kurulu kapasite bir önceki yıla göre değişmezken üretim 436 bin ton olmuştur, 2003 yılında kurulu

⁶⁹<http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=mermer&bn=230&hn=230&nm=390&id=395> (14.01.2014) Sayfa: 1

⁷⁰ Eti Madem İşletmeleri Genel Müdürlüğü, “2010 Yılı Bor Raporu”, 2011, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_ETI_MADEN_2010.pdf (16.01.2014)

kapasite bir önceki yıla göre değişmemeye devam etmiş üretim 518 bin ton olmuştur, 2004 yılında kurulu kapasite yine 730 bin ton olarak kalmış üretim 715 bin ton olmuştur, 2005 yılında kurulu kapasite 831 bin ton olmuş üretim 923 bin ton olmuştur. 2006 yılında kurulu kapasite 831 ton olarak kalmış üretim 1 milyon ton olmuştur, 2007 yılında kurulu kapasite 1 milyon 100 bin ton olarak kalmış üretimde 1 milyon 100 bin ton olarak kalmıştır. 2008 yılında kurulu kapasite 1 milyon 272 bin ton olmuş üretimde 1 milyon 312 bin ton olmuştur, 2009 yılında kurulu kapasite 1 milyon 277 bin ton olmuş üretim ise 1 milyon tona gerilemiştir, 2010 yılında ise kurulu kapasite 1 milyon 365 bin tona yükselmiş üretim ise 1 milyon 400 bin tona yükselmiştir. Türkiye'nin 2000-2010 yılları arasında bor ihracatını incelediğimiz zaman; 2000 yılında 215 milyon dolar, 2001 yılında 209 milyon dolar, 2002 yılında 186 milyon dolar, 2003 yılında 207 milyon dolar, 2004 yılında 252 milyon, 2005 yılında 299 milyon dolar, 2006 yılında 367 milyon dolar, 2007 yılında 384 milyon dolar, 2008 yılında 519 milyon dolar, 2009 yılında 435 milyon dolar, 2010 yılında ise 629 milyon dolar gelir elde edilmiştir.⁷¹

Bor madeni üretim yapan ve rezerv sahibi ülkeler için büyük gelir kaynağı olmaktadır. Gününüzde geleceğin madeni olarak sıkça adından söz edilen bor özellikle daha önce bahsedildiği üzere pek çok alanda kullanılmaktadır. Dünya bor pazarında Türkiye'nin 2005 yılında başlayarak günümüze kadar devam eden liderliği vardır. 2000 – 2010 yılları arasında Türkiye'nin kurulu kapasitesi ve üretimi devamlı artış göstermiştir. 2004 yılında üretim hızı artarak yükseliş devam etmiştir. 2008 yılının sonunda dünyada yaşanan ekonomik kriz nedeniyle dünya bor talebi 2009 yılının ikinci yarısına kadar 2000-2005 yıllarının en düşük seviyesine ulaşmıştır. 2009 yılının ikinci yarısından itibaren tekrar bor talebi artış trendine girmiştir. 2008 yılında Türkiye'nin ihracatı bir önceki yıla göre 135 milyon dolar artmıştır. Bunun sebebi ise 2007 yılında yaşanan konut kriziyle etkilenen ABD ve AB ülkeleri bor madeninde talep daralması yaşatırken gelişen Asya ülkelerinin talepleri artışın 2008 yılında devam etmesine sebep

⁷¹ Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, "Bor Sektör Raporu", 2013, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_ETI_MADEN_2012.pdf (17.01.2014) Sayfa: 13-15

olmuştur.⁷² Bu veriler ışığında anlaşıldığı üzere geleceğin maden olan Bor madeni Türkiye için stratejik ve ekonomik açıdan çok büyük önem arz etmektedir. Son 10 yılda yer alan verileri incelediğimiz zaman Türkiye'nin de bu anlamda yatırımlarını madenin üretimi paralelinde arttırdığı görülmektedir. Türkiye'nin dünyanın en çok bor rezervine sahip olması borun da pek çok sektörde kullanılması ve geleceğin madeni olarak devamlı adından söz edilmesi stratejik olarak Türkiye'nin ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda ihracattan önemli miktarda gelir elde ettiği görülmektedir. Bor madenin işlenmesi adına daha fazla yapılan yatırımlarla ülkenin ihracat gelirini ve stratejik önemini arttırmak mümkündür. Artan yatırımlarla Türkiye'nin Pazar payı 1. sıraya oturmuştur. Bunun sürekliliğinin devam edebilmesi ve karlılığının artırılması adına Türkiye'nin bor madeni adına yapacağı yatırımları arttırmalıdır.

2.2 GENEL OLARAK TÜRKİYE TARİHİ

Türkiye tarihini anlamak için öncelikle tarihsel olarak köklerine inmek gerekmektedir. Çünkü bir ülkenin ve o ülkede yaşayan toplumun milli bilincinin kodları tarihinde gizlidir. Bir ülkenin tarihi derinliğini anladığımız kadar toplumu anlayabiliriz. Bu anlamda Osmanlı Devleti ve Türkiye'yi anlamak için Selçuklu Devletini anlamamız gerekmektedir.

Selçuklu Devletinin kurulması Abbasi Döneminin parçalanma dönemine denk gelmiştir. Bu dönemde Halifenin yetkisi zayıflamıştır ve İslam Yönetimi üç merkeze ayrılmıştır. Bu merkezler Abbasi Yönetimi, Abbasi halifesinden ayrılan Endülüs Emevi Devleti ve kendilerine şii bir halife seçen Fatımi Devletidir. Bu esnada 9 yüzyılda Selçuklu devletinin kurulması bu parçalanmayı bir süre durdurmuştur. Selçukluların 1040 yılında Dandanakan Savaşı ile Gaznelilere karşı zafer kazanması onları devletin sınırlarını Mezopotamya ya kadar genişletmelerine sebep olmuştur. Abbasi halifesi Kaim'in Selçuklulardan yardım istemesi üzerine Abbasiler üzerinde baskı kuran ve Şii

⁷² Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, "Bor Sektör Raporu",2008, http://www.etimaden.gov.tr/d/file/borsektorraporu_2008.pdf (17.01.2014) Sayfa:1

olan Būveyhî Devletine karşı zafer kazanırlar. Bunun sonucunda Abbasi halifesinin koruyuculuğunu da alan Selçuklular Mezopotamya'nın tamamı üzerinde söz sahibi olmaya başlarlar. 24 Ağustos 1071 yılında da Malazgirt'te Bizans ordusuna karşı zafer kazanarak Anadolu'nun kapılarını Türklere açmış olurlar. Malazgirt Savaşı aynı zamanda bölgeye gelen Türklerle Anadolu'nun İslamlaşmasına sebep olmuştur. Selçuklular bu dönemden itibaren güç kaybetmeye başlarlar 1092 yılında Devlet Başkanı Melikşah'ın ölümü ve aynı yıl Veziri Nizam-ül Mülk'ün ölümü ile hızla güç kaybetmeye devam ederler. Melikşah'ın yerine gelen son Selçuklu Sultanı Sencer'inde ölümü ile Selçuklular tarih sahnesinden silinirler.

Selçuklular bir devlet kurmada bu ilk başarılarına rağmen sahip oldukları bölgelerde kalıcı bir otorite sağlayamadıklarından dolayı başarıları uzun sürmemiştir. 1157 yılına gelindiği zaman Selçuklu Devleti dağınık pek çok beyliğin yönetimindeydi. Selçuklu dönemi ile Türkler şehir hayatını tanımış, sanat, mimarlık ile ilgilenerek, Şeriat ve Ulemaya saygıyı benimsemeleri onların Türklük bilincini İslam'ın içinde eritmelerine sebep olacaktır. Bununla birlikte Selçukluların benimsedikleri Sünni İslam'ı koruyarak ve yaşayarak gelişmesine de katkıları olmuştur. Bu konuda en önemli örnek devlet destekli eğitim sistemi olan Medrese olmuştur. Medrese Selçuklu Veziri Nizam-ül Mülk döneminde uygulanmaya başlamıştır ve Osmanlı devleti boyunca bu sistem uygulanmaya devam etmiştir. Aynı zamanda Selçukluların topraklarını doğu Anadolu'ya kadar yaymaları Osmanlı Devletinin kurulmasına da zemin hazırlamıştı. Selçukluların dağılmasını fırsat bilerek Avrupalı haçlılar 11. ve 12. yüzyıllarda Ortadoğu bölgesine girdiler ve Urfa, Antakya, Trablus ve Kudüs'te dört tane krallık kurdular. Bölgede 200 yıllık bir egemenlikten sonra haçlılar doğu Akdeniz'den atıldılar. 13. Yüzyıla gelindiği zaman topraklarda Moğol Fetihleri yaşanmaya başladı.

13. Yüzyılda Anadolu'da Moğollardan kaçan Türk Beylikleri yer almaktadır. Osmanlı Beyliği de bu Türk Beyliklerinden birisidir. Osmanlı Beyliği dönemin Selçuklu Yöneticisi 1. Alaeddin Keykubat'ın onay vermesi ile Ertuğrul Bey önderliğinde Söğüt ve Domaniç'te kurulur. Ertuğrul Beyin vefat etmesi üzerine yerine oğlu Osman Gazi

geçer. Özellikle Osman Gazi dönemi Bizans ile yapılan mücadeleler ile bilinmektedir. Osmanlı'nın Beylikten Devlete geçişi ile ilgili tarihçiler arasında 2 farklı görüş mevcuttur. Bunlardan ilki 1299 yılı olarak yer almaktadır. Diğeri ise 1326 Yılında kendi adına sikke bastıran ve Bursa'yı alarak kurulan devletin başkenti yapan Orhan Bey dönemi olarak yer almaktadır. Orhan Bey döneminde 1354 Yılında Gelibolu alarak karşı kıyılarında Hristiyan Avrupa'nın yer aldığı Marmara Denizi kıyılarına kadar ulaşmışlardır. Bundan sonraki iki yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Yükselişini belirleyen dönemler olmuşlardır. Bu iki yüzyıl içinde Osmanlı Güneydoğu Avrupa'nın tamamına sahip olurken Arap topraklarına da sahip olmuşlardır. 1. Murad Döneminde 1364 yılında Sırlar, Bosnalılar, Eflaklılar, Bulgarlara karşı Sırp Sındığı zaferi kazanılır. 1389 Yılında 1. Murad'ın yerine oğlu Yıldırım Bayezid geçer. Yıldırım Bayezid ilk olarak 1. Kosova Zaferi ile Sırp ve Bosna Orduları yenilgiye uğratar. 1396 Yılında geldiğinde Macaristan, Bizans ve Venedik askerlerinden oluşan haçlı ordusu karşısında Niğbolu Zaferi ile başarılı olur. Niğbolu Zaferi ile artık Avrupa'da Osmanlı gücü tanınmış olur ve Osmanlı varlığı Rumeli'de başlamış olur. 1397 yılına geldiğinde Yıldırım Bayezid Atina ve Roma'yı alarak Rum Sultanı unvanını elde eder. Yıldırım Bayezid bu dönemlerde başta dönemin en büyük beyliklerinden birisi olan Karamanoğlu beyliği olmak üzere pek çok Türk Beyliğini Osmanlı topraklarına katar. 1400 yılına geldiği zaman Timur'un orduları Anadolu'ya ulaşırlar ve Sivas ile Erzincan'ı alarak Suriye'ye yönelirler. 1402 yılında tekrar Anadolu'ya geldikleri zaman İstanbul kuşatmasında olan Yıldırım Bayezid ordularını Timur üstüne sürer ve Ankara önlerinde iki ordu karşılaşır. Adına Ankara savaşı denen bu Savaş sonunda Yıldırım Bayezid mağlup edilerek Timur'a esir düşer. Timur'da Osmanlı Topraklarını dört Şehzade arasında paylaştırır. Fetret Dönemi denilen 1402 – 1413 yılları arası bu dört Şehzade arasında yaşanan çekişmeler ile geçer. 1413 yılında geldiği zaman Mehmed Çelebi, Musa Çelebi'yi yener ve Osmanlı Devletinin tekrar birliğini oluşturur. Mehmed Çelebi yerine geçen 2. Murad 1444 Yılında Varna'da Haçlı ordusu karşısında Varna'da zafer kazanarak Osmanlı'nın Balkanlarda etkinliğini tekrar elde eder. 2. Murad vefat ettiği 1451 yılında Osmanlı Devleti tekrar 1402 yılındaki sınırlarına ulaşmıştır. 1451 Yılında 2. Murad'ın

yerine oğlu 2. Mehmet geçer. 2. Mehmet döneminde Osmanlı Devleti İstanbul'un fethi ile tarih sahnesinde bir Dünya Devleti olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Daha sonra Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı Toprakları bugünkü Ortadoğu topraklarının neredeyse tamamına hakim olmuştur.⁷³

İstanbul'u fethiyle Osmanlı Devleti Karadeniz ve Akdeniz'e ulaşmışlardı. Bu büyük denizlere olan kıyıları aynı zamanda Osmanlı Devletinin bu denizlerde donanma kurmasında da etkili oldu. Bu denizlerde oluşturulan başarılı donanmalar ve kara gücünde yapılan başta barutlu silahların kullanılması ve geliştirilmesi olmak üzere diğer düzenlemeler ile devlet 16. Ve 17. Yüzyılların en etkili askeri gücü haline gelmiştir. Osmanlı Devleti Sultan 1. Selim ile topraklarını doğuda arttırmaya devam etti. Sultan Selim Han sınırları Suriye, Kahire ve Güney Anadolu'da yer alan Memluklu Devletinin üstüne gitti. Öncelikle Suriye'den çıkardı daha sonra 1517 yılında Kahire'den çıkardı ve Halife unvanını elde etti. Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı Devleti bugünkü Ortadoğu topraklarının neredeyse tamamına sahip olmuşlardır. Aynı zamanda Mekke ve Medine'nin koruyuculuğunu elde etmişlerdir. Yavuz Sultan Selim döneminden sonra Kanuni Sultan Süleyman ile Osmanlı Devleti genişlemeye devam etti. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Devleti Avrupa'ya başarılı seferler gerçekleştirmişti. 1520 yılında Belgrad alındı. Aynı dönemde Budapeşte ve Macaristan'ın büyük kısmı Osmanlı Devletinin eline geçti. 1529 yılında Osmanlı ordusu Tuna nehrini geçerek Hapsburg Devletinin başkenti ve Orta Avrupa'ya açılan kapı olan Viyana'yı kuşattı ancak başarılı olamadı. Kanuni Sultan Dönemi Osmanlı Devleti topraklarının en geniş olduğu dönem olmuştur. Bu dönemde Osmanlı Devleti Avrupa'nın, Akdeniz'in, bugünkü Ortadoğu'nun en büyük devletiydi.⁷⁴

Özellikle Osmanlı Devletinde üç dönem çok etkili olmuştur. Bunlardan ilki Fatih Sultan Mehmet Dönemiyle Osmanlı Devleti İstanbul'u fethetmiş, bölgeye kendi medeniyeti tanıtma imkanı elde etmiş, deniz gücünü geliştirme imkanı kazanmış,

⁷³ TURAN, S: 64-68

⁷⁴ William L. Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, 1. Baskı, İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları, 2008, S:49

topraklarını genişletme imkanının anahtarını elde etmiştir. İkinci önemli dönem Yavuz Sultan Selim dönemidir, bu dönemde Devletin sınırları doğuya doğru genişlemeye başlamıştır, Arap toprakları elde edilmiştir, Arap Medeniyetiyle Osmanlı Medeniyeti kaynaşma imkanı bulmuştur, Osmanlı devletinin sonraki yıllarda politik olarak kullanacağı Halife unvanı bu dönemde Osmanlı Padişahlarının eline geçmiştir. Üçüncü önemli dönem ise Kanuni Sultan Süleyman dönemidir, bu dönemde Osmanlı Devleti Avrupa'ya doğru sınırlarını genişletmiştir. Bu dönem Osmanlı Devletinin Avrupa üzerinde en etkili olduğu dönemdir. Bu dönem için Fatih Sultan Mehmet döneminde başlayan Dünya Devleti modelinin olgunluğa eriştiği dönem denilebilir. Kanuni Sultan Süleyman döneminden sonra Osmanlı Devleti giderek azalan etkisiyle toprak kaybederek küçülmeye başlamıştır.

19. yüzyılın ortalarında 2. Mahmut tarafında Askeri alanda yaşanan Avrupalılaşıma süreci diğer alanlarda yaşanmaya başlamıştır. Adına Tanzimat Dönemi denilen bu süreç Cumhuriyetin ilk adımlarını oluşturmuştur. 1876 yılında da 1. Meşrutiyet ilan edilmiştir ve 1878 yılına kadar devam etmiştir. 1908 yılında tekrar 2. Meşrutiyet ilan edilmiştir ve 1924 yılına kadar uygulanmıştır. 24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan Anlaşması ile Misak-ı Milli sınırları tayin edilmiş ve Türkiye'nin toprakları bu sınırlar içinde oluşmuştur ve bu süreçle birlikte yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin politikaları uygulanmaya başlanmıştır.

2.3. SİYASİ VE İDARİ YAPI

Türkiye Cumhuriyetinin ilk Anayasası 1924 yılında oluşturulmuştur. 1961 yılında ikinci Anayasası, 1982 yılında ise hala yürürlükte olan üçüncü Anayasası oluşturulmuştur. Devletin organları üç tanedir. Bunlar; Yasama, Yürütme ve Yargı organlarıdır. Yasama organı TBMM'yi temsil eder. TBMM kanunları değiştirir, yeni kanunlar çıkartır, Bakanları denetler, bütçe ile ilgili kanun tekliflerini görüşür, para basılması ile ilgili kararlar alır, sıkıyönetim kararlarını alır, olağanüstü hal kararlarını alır, uluslararası anlaşmaları onaylar, af ile ilgili kararlar alır. Yürütme organı ise

Türkiye’de iki yapı tarafından yerine getirilmektedir. Bunların ilki Cumhurbaşkanlığı ikincisi ise Bakanlar Kurulu’dur. Cumhurbaşkanı halk tarafından 5 yıllığına seçilir. Cumhurbaşkanı olabilmek için kişinin 40 yaşını doldurmuş olması ve Yükseköğretim mezunu olması gerekmektedir. Bir kişi en fazla iki defa Cumhurbaşkanı olabilir. Cumhurbaşkanı devlet organlarının düzenli işleyişini sağlamakla görevlidir. Bakanlar kurulu ise Başbakan tarafından önerilen adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Bakanlar Milletvekilleri tarafından önerildiği gibi Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip ancak Milletvekili olmayan kişiler tarafından da atanabilir. Bakanlar devletin iç ve dış politikalarını uygulamakla görevlidirler. Yargı organı ise mahkemeler ve yargı organlarını temsil eder. Bu yargı organları Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesinden oluşmaktadır. Bu mahkemeler bağımsız olarak hareket ederler ve Anayasa ile Kanunlara bağlı olarak karar verirler. Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu ile Sayıştay ise Anayasaya bağlı olarak kurulan özel iki yargı kurumudur.⁷⁵

2.4. SOSYAL YAPI

Günümüz şartlarında modern topluma geçişle birlikte özellikle Batı’nın en büyük sorunlarının nüfuslarının gittikçe azalması olmaktadır. Nüfusun azalması bu ülkelerde iş gücünün düşmesi bununla paralel olarak sektörlerde duyulan iş gücünü karşılayamamalarını ve bu ihtiyacı dışarıdan karşılamalarını zorunlu kılmaktadır. Günümüzde üretimde lider olan ülkelere baktığımız zaman bunların nüfus yoğunluğu bakımından en ileri ülkeler olduğu görülmektedir. Bu anlamda nüfus günümüz şartlarında ülkeleri her koşulda öne çıkaran faktörlerden birisi olmuştur.

Türkiye’nin nüfusu 2000 yılında 67.803.927’dir. Bu sayının 20.220.095 tanesi 0-14 yaş aralığında, 43.701.502 tanesi 15-64 yaş aralığında, 3.858.949 tanesi 65 yaş ve

⁷⁵<http://www.invest.gov.tr/trTR/turkey/factsandfigures/Pages/LegalAndPoliticalStructure.aspx>

(18.08.2014)

üstü kişilerden oluşmaktadır. 2000 yılında toplam nüfusun %29,8'i 0-14 yaş aralığında %64,5'i 15-64 yaş aralığında, %5,7'i 65 yaş ve üstünden oluşmaktadır. 2007 yılında 70.586.256'dır. Bu sayının 18.642.391 tanesi 0-14 yaş aralığında, 46.943.690 tanesi 15-64 yaş aralığında, 5.000.175 tanesi ise 65 yaş ve üstünde yer almaktadır. 2007 yılında toplam nüfusun %26,4'ü 0-14 yaş aralığında, %66,5'i 15-64 yaş arasında, %7,1'i ise 65 yaş ve üstünden oluşmaktadır. 2008 yılında 71.517.100'dür. Bu nüfusun 18.788.587 tanesi 0-14 yaş arasında, 47.835.090 tanesi 15-64 yaş arasında, 4.893.423 tanesi 65 yaş ve üstünde yer almaktadır. 2008 yılında toplam nüfusun %26,3'ü 0-14 yaş arasında, %66,9'u 15-64 yaş arasında, %6,8'i ise 65 yaş ve üstünde yer almaktadır. 2009 yılında 72.561.312'dir. Bu nüfusun 18.859.334 tanesi 0-14 yaş aralığında, 48.618.564 tanesi 15-64 yaş aralığında, 5.083.414 tanesi de 65 yaş ve üstünden oluşmaktadır. 2009 yılında toplam nüfusun %26'sı 0-14 yaş arasında, %67'si 15-64 yaş arasında, %7'si 65 yaş ve üstünden oluşmaktadır. 2010 yılında 73.722.988'dir. Bu nüfusun 18.878.582 tanesi 0-14 yaş aralığında, 49.516.670 tanesi 15-64 yaş aralığında, 5.327.736 tanesi 65 yaş ve üstünden oluşmaktadır. 2010 yılında toplam nüfusun %25,6'sı 0-14 yaş aralığında, %67,2'si 15-64 yaş aralığında, %7,2'si 65 yaş ve üstünde oluşmaktadır. 2000-2010 yılları arasında Türkiye nüfusunda yaklaşık %9 oranında artış yaşanmıştır.⁷⁶ Yıllara göre yaşanan doğumlara baktığımız zaman 2001 yılında 1.323.288, 2002 yılında 1.229.500, 2003 yılında 1.198.153, 2004 yılında 1.222.403, 2005 yılında 1.243.883, 2006 yılında 1.225.106, 2007 yılında 1.289.016, 2008 yılında 1.294.227, 2009 yılında 1.263.289, 2010 1.255.937 kişi olmuştur. Yıllara göre yaşanan ölümlere baktığımız zaman ise Türkiye'de 2000 yılında 466.000, 2001 yılında 449.000, 2002 yılında 433.000, 2003 yılında 419.000, 2004 yılında 409.000, 2005 yılında 403.000, 2006 yılında 398.000, 2007 yılında 394.000, 2008 yılında 392.000, 2009 yılında 392.000, 2010 yılında 393.000 kişi olmuştur.⁷⁷ Yıllara göre yaşanan doğumlarda ve ölümlerde düşüş yaşanmıştır. 2000-2010 yılları arasında işsizliğin düşmesi ve kişi başına düşen gelirin artmasıyla ölüm oranlarında düşüş yaşanmasına rağmen doğum oranlarında

⁷⁶ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (25.03.2014)

⁷⁷ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (25.03.2014)

düşüş yaşanmıştır. Bu Türkiye'nin demografik dönüşüme girdiğini ve demografik değişimde 4. aşamaya geçtiğini göstermektedir. 4. aşamada ülke nüfusu artık yüksek doğurganlık ve ölüm hızlarına sahip bir ülke yerine düşük doğurganlık ve ölüm hızına sahip bir ülke durumuna gelmektedir. 2000'li yıllarda Türkiye'de nüfusta önceki dönemlere göre bazı değişiklikler olmuştur. Bu yıllarda bebek ölümlerinin azalması, anne ve çocuk sağlığında yaşanan pozitif gelişmeler, bebek ölümlerinde yaşanan düşüş ülkede yaşanan doğurganlığın negatif yönde etkilenmesine sebep olmuştur ve yüksek doğurganlık özelliklerine sahip bir ülke durumundan düşük doğurganlık özelliklerine sahip bir ülke durumuna gelmektedir.⁷⁸ Aynı zamanda 1980'li yıllarda Devlet tarafından uygulanmaya başlayan aile planlaması kavramı hamileliği önleyici yöntemlerin kullanılmasını teşvik etmiştir. 1990'lı yıllarda %63 - %64 olarak kullanılan bu yöntemler, 2000'li yıllarda %71-%73 oranında bir artış yaşanmasına sebep olmuştur.⁷⁹

2.5. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GENEL YAPISI

2.5.1 Enflasyon

Enflasyon, bir ülke ekonomisinde fiyatların ekonomide yer alan malların tamamında yada büyük kısmında yaşanan artışıdır. Enflasyonla ilgili ekonomistler arasında iki tür görüş söz konusudur. İlki; Her yıl aynı oranda artış olması durumu enflasyon olarak kabul edilmemesi gereği görüşüdür. İkinci ise; Her yıl bir önceki yıla göre yaşanan artışın enflasyon sebebi olacağı görüşüdür.⁸⁰

Türkiye'nin enflasyon oranlarına baktığımız zaman 2000-2010 yılları arasında düşüş yaşandığı görülmektedir. On iki aylık ortalamalara göre yıllık enflasyon oranlarının bulunduğu tablo 10 aşağıda yer almaktadır.

⁷⁸ <http://www.usakanalist.com/detail.php?id=207> (25.03.2014)

⁷⁹ Prof.Dr. İsmet Koç, Dr. Mehmet Ali ERYURT, Ar.Gör. Tuğba ADALI, Ar. Gör. Pelin ŞEÇKİNER, "Türkiye'nin Demografik Dönüşümü Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişimler: 1968-2008" Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TurkiyeninDemografikDonusumu_220410.pdf (25.03.2014) Sayfa: 55

⁸⁰ Prof.Dr. Zeynel Dinler, **İktisada Giriş**, 4. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları, 1998, S: 404

Tablo 10

Türkiye'nin Yıllara Göre Enflasyon Oranları

Yıllar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Enflasyon Oranları	% 8.4	% 8.18	% 8.76	% 8.76	% 10.44	% 6.25	% 8,57

KAYNAK:http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=650 (10.04.2014)

Tablo 10'da görüldüğü üzere 2004 yılı Aralık ayında %8,6, 2005 yılı Aralık ayında %8,18, 2006 yılı Aralık ayında %9,60, 2006 yılı Aralık ayında %8,76, 2007 yılı Aralık ayında %8,76, 2008 yılı Aralık ayında %10,44, 2009 yılı Aralık ayında %6,25, 2010 yılı Aralık ayında %8,57 olarak değişim yaşanmıştır.

Bu on yıllık süreçte 2008 yılında enflasyonda sert bir yükseliş yaşanmıştır. Yükselişin sebebi ise küresel krizle birlikte yaşanan petrol, enerji ve emtia fiyatlarında yaşanan artış olmuştur. Özellikle 2008 yılının ilk çeyreğinde petrol fiyatları 100 dolara kadar yükselmiştir. Bunun yanında yaşanan belirsizle birlikte finansal piyasalarda Türk Lirasının değer kaybetmesi enflasyonda olumsuz etkilenmeye sebep olmuştur. Özellikle 2008 yılını birinci çeyreğinde yaşanan enflasyon artışının 6,13 puanını enerji ve gıda maddeleri oluşturmuştur.⁸¹

Türkiye'nin daha önceki dönemleriyle karşılaştığımız zaman özellikle 2004 – 2010 yılları arasında enflasyonda istikrarlı bir düşüş söz konusu olmuştur. Bununla ilgili uygulanan mali ve ekonomik politikalarının etkisi olduğu görülmektedir. Bu dönemde özellikle döviz kurunu serbest bırakması ekonomik politikalarına duyduğu güveni ispat etmiş ve ekonomisini daha güçlü kılmıştır.

⁸¹ <http://www.tcmb.gov.tr/research/parapol/enf-nisan2008.pdf> Sayfa: 1 (10.04.2014)

2.5.2. İstihdam ve İşsizlik

Bir ülkenin refah düzeyini ifade eden en önemli göstergelerden bir tanesi işsizlik ile ilgili göstergelerdir. İstihdam ne kadar fazla olursa ülkede yaşayan insanların refah seviyesi bir o kadar yüksek olmuştur. Türkiye'nin sektörlere ve yıllara göre yıllık istihdam sayılarının bulunduğu tablo 11 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 11
Türkiye'nin Yıllara ve Sektörlere Göre İstihdam Sayıları
(Bin Kişi)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım	7.769	8.089	7.458	7.165	8.713	5.154	4.907	4.867	5.016	5.240	5.683
Sanayi	3.810	3.744	3.954	3.846	3.919	4.178	4.269	4.314	4.441	4.079	4.496
İnşaat	1.364	1.110	958	965	966	1.107	1.196	1.231	1.241	1.306	1.431
Hizmet	8.634	8.551	8.984	9.171	9.034	9.628	10.051	10.327	10.495	10.650	10.986
Toplam	21.580	21.524	21354	21.147	19.632	20.067	20.067	20.738	21.194	21.277	21.277

KAYNAK: MÜSİAD Araştırma Raporları , Küresel Kriz ve İstihdam Raporu, İstanbul Kasım 2012,
Sayfa:68

Tablo 11'de yer aldığı üzere Türkiye'de istihdam 2000 yılında toplam 21.580.000 kişi olmuştur, bu sayının 7.769.000 kişisi tarım sektöründe, 3.810.000 kişisi sanayi sektöründe, 1.364.000 kişisi inşaat sektöründe, 8.637.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2001 yılında ise Türkiye'de istihdam 21.524.000 kişi olmuştur, bu sayının 8.089.000 kişisi tarım sektöründe, 3.744.000 kişisi sanayi sektöründe, 1.110.000 kişisi inşaat sektöründe, 8.551.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2002 yılında ise Türkiye'de istihdam 21.354.000 kişi olmuştur, bu sayının 7.458.000 kişisi tarım sektöründe, 3.954.000 kişisi sanayi sektöründe, 958.000 kişisi inşaat sektöründe, 8.984.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2003 yılında ise Türkiye'de istihdam

21.147.000 kişi olmuştur, bu sayının 7.165.000 kişisi tarım sektöründe, 3.846.000 kişisi sanayi sektöründe, 965.000 kişisi inşaat sektöründe, 9.171.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2004 yılında ise Türkiye’de istihdam 19.632.000 kişi olmuştur, bu sayının 8.713.000 kişisi tarım sektöründe, 3.919.000 kişisi sanayi sektöründe, 966.000 kişisi inşaat sektöründe, 9.034.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2005 yılında ise Türkiye’de istihdam 20.067.000 kişi olmuştur, bu sayının 5.154.000 kişisi tarım sektöründe, 4.178.000 kişisi sanayi sektöründe, 1.107.000 kişisi inşaat sektöründe, 9,628.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2006 yılında ise Türkiye’de istihdam 20.423.000 kişi olmuştur, bu sayının 4.907.000 kişisi tarım sektöründe, 4.269.000 kişisi sanayi sektöründe, 1.196.000 kişisi inşaat sektöründe, 10.051.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2007 yılında ise Türkiye’de istihdam 20.738.000 kişi olmuştur, bu sayının 4.867.000 kişisi tarım sektöründe, 4.314.000 kişisi sanayi sektöründe, 1.231.000 kişisi inşaat sektöründe, 10.327.000 kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2008 yılında ise Türkiye’de istihdam 21.194.000 kişi olmuştur, bu sayının 5.016.000 kişisi tarım sektöründe, 4.441.000 milyon kişisi sanayi sektöründe, 1.241.000 milyon kişisi inşaat sektöründe, 10.495.000 milyon kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2009 yılında ise Türkiye’de istihdam 21.277.000 kişi olmuştur, bu sayının 5.240.000 kişisi tarım sektöründe, 4.079.000 milyon kişisi sanayi sektöründe, 1.306.000 milyon kişisi inşaat sektöründe, 10.650.000 milyon kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. 2010 yılında ise Türkiye’de istihdam 22.594.000 kişi olmuştur, bu sayının 5.683.000 kişisi tarım sektöründe, 4.496.000 milyon kişisi sanayi sektöründe, 1.431.000 milyon kişisi inşaat sektöründe, 10.986.000 milyon kişisi hizmet sektöründe çalışmıştır. Türkiye’de 2002-2006 yılları arasında tarım dışı istihdamda artış yaşanırken, 2006 – 2008 yılları arasında bir değişiklik söz konusu olmamıştır, 2008-2009 yıllarında yaşanan küresel kriz istihdamı olumsuz etkileyerek 1.000.000 kişi işten çıkartılmıştır.

2001 yılında 21.580.000 olan istihdam sayısı 2010 yılında 22.594.000 kişi olmuştur. Bu 10 yıllık sürede 1.014.000 kişi ilave istihdam edilmiştir. Bu sürede sektörel olarak en büyük düşüşü tarım yaşamıştır, 2000 yılında toplam sektörler içindeki payı %36 iken 2010 yılında tarımın payı %25.2’ye gerilemiştir. Bu sürede en büyük

artışı ise hizmet sektörü yaşamıştır. Hizmet sektörünün tüm sektörler içinde payı 2000 yılında %40 iken 2010 yılında %48,6'ya yükselmiştir. Bu 10 yıllık süreçte sanayi sektörü 2000 %17,7 iken 2010 yılında %19.9 olmuştur, inşaat sektörü ise 2000 yılında % 6,3 iken 2010 yılında artmayarak %6,3 olmaya devam etmiştir. Sektörel bazda istihdamın en büyük artış gösterdiği sektör hizmet sektörü olmuştur. Bu durumda ülkenin 2000-2010 yılları arasında hizmet sektöründe büyük bir ilerleme kaydettiği göstermektedir. Tarım ise bu yıllar arasında gerileme yaşamıştır.

Türkiye'nin işsizlik oranları 2000 yılının son çeyreğinde % 6,2, 2001 yılının son çeyreğinde %10.4, 2002 yılının son çeyreğinde % 11, 2003 yılının son çeyreğinde % 10.3, 2004 yılının son çeyreğinde %10, 2005 yılının son çeyreğinde % 11, 2006 yılının son çeyreğinde % 11.8, 2007 yılının son çeyreğinde % 10.5, 2008 yılının son çeyreğinde % 12,6, 2009 yılının son çeyreğinde % 13.1, 2010 yılının son çeyreğinde % 11 olmuştur. 1990'lı yıllarda işsizlik oranları % 7-8 arasında değişmiştir. 2001 yılında yaşanan kriz ile %11 civarında olmuştur ve 2007 yılına kadar bu bant da seyretmiştir. 2008 yılında yaşanan küresel kriz işsizliği tekrar tetiklemiştir ve bu yılda yukarıda da bahsettiğimiz üzere işsizlik dolaylı olarak 2009 yılında yükselmiştir. 2010 yılında ise işsizlik düşmeye başlamıştır.⁸²

2.5.3. GSYİH, BÜYÜME VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİLLİ GELİR

Bir ülke sınırları içinde yabancı ülke vatandaşları da dahil olmak üzere belirli bir süre içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin tamamına denilmektedir. GSYİH'nın tespit edildiği süre aralığında yer alan nüfusa bölünmesi ile kişi başına düşen GSYİH tespit edilmektedir. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'dan yurt içinde yer alan yabancıların paraları çıkartılıp yurt dışındaki vatandaşlarının gelirlerinin eklenmiş haline Gayrisafi Milli Hasıla denilmektedir.

⁸² Prof.Dr. Aysıt TANSEL, "2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış" TÜSİAD Yayınları, <http://www.tusiad.org.tr/rsc/shared/file/Isgucu-Piyasasına-Bakis-.pdf> (11.04.2014) Sayfa: 93-94

Türkiye'nin 2000-2010 yılları arasında yıllara göre GSYİH'nin yer aldığı tablo 12 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 12

Türkiye'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası

(Milyon\$)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GSYİH	166.658	240.224	350.476	454.781	559.033	648.932	758.391	843.178	950.534	952.559	1.098.799

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (11.04.2014)

2000 yılında 166.658.000.000 TL, 2001 yılında 240.224.000.000 TL, 2002 yılında 350.476.000.000 TL, 2003 yılında 454.781.000.000 TL, 2004 yılında 559.033.000.000 TL, 2005 yılında 648.932.000.000 TL, 2006 yılında 758.391.000.000 TL, 2007 yılında 843.178.000.000 TL, 2008 yılında 950.534.000.000 TL, 2009 yılında 952.559.000.000 TL, 2010 yılında 1.098.799.000.000 TL olmuştur. Kişi başına düşen GSYİH ise 2000 yılında 2.593 TL, 2001 yılında 3.686 TL, 2002 yılında 5.310 TL, 2003 yılında 6.809 TL, 2004 yılında 8.270 TL, 2005 yılında 9.482 TL, 2006 yılında 10.944 TL, 2007 yılında 12.018 TL, 2008 yılında 13.378 TL, 2009 yılında 13.223 TL, 2010 yılında 15.023 TL olmuştur. Büyüme hızı olarak ise 2000 yılında %59, 2001 yılında %44.1, 2002 yılında %45.09, 2003 yılında %29.8, 2004 yılında %22.9, 2005 yılında %16.1, 2006 yılında %16.9, 2007 yılında %11.2, 2008 yılında %12.7, 2009 yılında %0.2, 2010 yılında %15.4 olmuştur.⁸³

Türkiye bu 10 yıllık süreçte istikrarlı bir ekonomik büyüme kaydetmiştir. 2000 yılında 2010 yılına kadar kişi başına düşen milli gelir 12.484 TL artarken, GSYİH'da

⁸³ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (11.04.2014)

932.141.000.000TL'lik bir artış görülmektedir. Büyüme hızı olarak devamlı artış yaşanmıştır. Özellikle küresel kriz dönemlerinde Türkiye GSYİH ve dolaylı olarak Milli Gelirinde bir gerilemeye yaşamamıştır, aksine 2008 -2009 yıllarında küresel kriz pek çok ülkeyi etkilerken Türkiye bu yılları sorunsuz geçirmiştir.

Şüphesiz Türkiye'nin uyguladığı ekonomik reformlarla beraber finansal politikaları, ekonomik ve mali gelişme de çok etkili olmuştur. Özellikle Avrupa Birliği sürecinde liberal politikalara ağırlık vermesi ve dolaylı olarak özelleştirmeleri desteklemesi ve finansal verimliliği arttırması ekonomik gelişmişlik ve istikrarda etkili olmuştur. 2008-2009 yıllarında Dünya'da etkili olan Küresel Krizde Türkiye'yi olumsuz olarak etkilememiştir.⁸⁴

2.5.4. ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirme Kamunun sahip olduğu malları, sanayi yapılarını veya ticari faaliyette bulunduğu yapıları özel veya tüzel yapılara devredilmesi işlemidir. Devlet bu malların yada yapıların kısmen veya tamamını özelleştirebilir. Denetim veya yönetim süreçlerinde istediği takdirde söz sahibi olabilir. Mal sahipliği devlette kalmak üzere sadece işletme hakkının verilmesi, Kamu ve Özel ortak çalışma, yap-işlet-devret modelleri de özelleştirmeye örnek olarak verilebilir. Özelleştirmenin amacı devletin güvenlik, adalet ve yönetim alanında odaklanması bunun dışındaki özellikle ekonomik faaliyetleri özel sektöre devretmesidir. Bunun yanında piyasa ekonomisinin oluşturulması, üretimde verimlilik, kamuda zarar eden ve devlet adına yük oluşturan yapıların özelleştirilmesi, verimlilik kazandırılması ve toplumun gelirinin arttırılması, toplumun gelirinin ve refahının arttırılması, yabancı yatırımın arttırılması, enflasyonunu düşürülmesi, devletin gelirinin arttırılması, tekelin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.⁸⁵

⁸⁴ <http://www.invest.gov.tr/tr-TR/turkey/factsandfigures/Pages/Economy.aspx> (11.04.2014)

⁸⁵ M. Necati DOĞAN, "Rakamlarla Özelleştirme", 2012, T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları, <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (14.04.2014) Sayfa:7-8

Dünya’da ilk özelleştirme hareketi 1961 yılı Almanya’sında Volswagen firmasının hisselerinin halka arz edilmesi olmuştur.⁸⁶ Türkiye’de ise özelleştirilme çalışmaları 29.02.1984 tarih ve 2983 sayılı kanun ile kurulan Toplu Konut Fonu ile başlamıştır.⁸⁷

Türkiye’nin yıllara göre özelleştirme tutarlarını incelediğimiz zaman, 1986-2000 arasında 7.396.403.842\$, 2000 yılında 2.716.535.851\$, 2001 yılında 119.801.096\$, 2002 yılında 536.475.542\$, 2003 yılında 187.087.491\$, 2004 yılında 1.282.842.129\$, 2005 yılında 8.222.240.230\$, 2006 yılında 8.096.165.461\$, 2007 yılında 4.258.629.659\$, 2008 yılında 6.259.205.187\$, 2009 yılında 2.274.985.158\$, 2010 yılında 3.085.478.836\$ olmuştur. Bu özelleştirmelerin büyük bölümü blok hisse satışı gelirlerinden elde edilmiştir.⁸⁸

Türkiye’nin yıllara göre özelleştirme tutarlarının yer aldığı tablo 13 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 13
Türkiye’nin Yıllara Göre Özelleştirme Miktarları

1986 – 2000	7.396.403.842\$
2000	2.716.535.851\$
2001	1.282.842.129\$
2002	536.475.542\$
2003	187.087.491\$

⁸⁶ M. Necati DOĞAN, “Rakamlarla Özelleştirme”, 2012, T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları, <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (14.04.2014) Sayfa:9

⁸⁷ http://www.oib.gov.tr/program/turkiyede_ozellestirme.htm (14.02.2014) Sayfa: 1

⁸⁸ M. Necati DOĞAN, “Rakamlarla Özelleştirme”, 2012, T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları, <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (14.04.2014) Sayfa:24

2004	1.282.842.129\$
2005	8.222.240.230\$
2006	8.096.165.461\$
2007	4.258.629.659\$
2008	6.259.205.187\$
2009	2.274.985.158\$
2010	3.085.478.836\$

KAYNAK: <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (14.04.2014) Sayfa: 24

Türkiye 1986-2000 arasında yaptığı özelleştirme gelirlerinin daha fazlasını 2005, 2006 ve 2007 yıllarında yapmıştır. Kuşkusuz 1986-2000 yılları arasında hükümetlerin bu kadar başarısız olma sebebi daha önceki yıllarda yönetimde koalisyon hükümetlerinin söz sahibi olması, dolaylı olarak bu hükümetlerin gerekli ekonomik reformları gerçekleştirememesi olmuştur. Özellikle 2001 krizinin yaşanmasının temel sebebi büyük bütçe açıklarının özelleştirme ile kapatılamaması olmuştur. Bununla birlikte zamanında yapılmayan özelleştirmeler borçlanma maliyetlerini arttırmıştır. 2002 yılında devletin başına gelen hükümetin bu anlamda özelleştirmenin olumlu yönlendirilmesi adına iki önemli etkisi söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki hükümetin bir koalisyon hükümeti olarak değil tek başına iktidara gelmiş olmasıdır. Bu mali politikalar da daha esnek bir yol izlemesini sağlayacaktır. İkinci olarak ise hükümet mali disiplinde ve özelleştirme uygulamalarında istikrarlı hareket edebilme imkanı elde etmiştir. Bu iki önemli etki hükümetin verimli bir özelleştirme politikası izleyebilmesinin temelini oluşturmuştur.⁸⁹

⁸⁹ Erdal Tanas KARAGÖL, “Ak Parti Dönemi Türkiye Ekonomisi” Setav Yayınları,

2.6. 2000 – 2010 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL ANALİZİ

2.6.1.SANAYİ

Sanayi bir hammaddenin veya yarı işlenmiş maddenin mamul haline getirilmesi işlemine denilmektedir. Bir ülkenin gelişmesinde sanayinin çok büyük önemi vardır. Sanayi ülkenin istihdamına olumlu katkıda bulunarak işsizliği azaltır ve refah seviyesinin arttırılmasında olumlu katkı yapar. Aynı zamanda üretilen mallar yurtdışı pazarlara ihraç edilerek ülkeye döviz girişini ve dolaylı olarak cari açığın azalmasında veya oluşmamasında etkili rol oynar.

Türkiye’de faaliyet alanlarına göre öne çıkan sektörleri Bitkisel ve Hayvansal Üretim ile Avcılık ve İlgili Hizmet Faaliyetleri, Ormancılık ile Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretimi, Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, Kömür ve linyit çıkartılması, Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı, Metal cevherleri madenciliği, Diğer madencilik ve taş ocakçılığı, Gıda ürünlerinin imalatı, İçeceklerin imalatı, Tütün ürünleri imalatı, Tekstil ürünlerinin imalatı, Giyim eşyalarının imalatı, Deri ve ilgili ürünlerin imalatı, Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı, Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı, Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması, Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı, Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı, Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı, Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, Ana metal sanayii, Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç), Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı, Elektrikli teçhizat imalatı, Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı, Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı, Diğer ulaşım araçlarının imalatı, Mobilya imalatı, Diğer imalatlar, Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı, Elektrik, gaz, buhar ve

havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı, Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı, Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı, Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç), Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler, Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler, Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri olmuştur.⁹⁰

Sanayi'nin GSYİH'nın aldığı pay 2000 yılında 23.231.498.869TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %32.1'sini oluşturmuştur. 2001 yılında 21.116.413.263TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %30.9'unu oluşturmuştur. 2002 yılında 22.078.856.120TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %30.4'ünü oluşturmuştur. 2003 yılında 23.795.479.023TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %31.2'sini oluşturmuştur. 2004 yılında 26.604.745.521TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %31.9'unu oluşturmuştur. 2005 yılında 28.929.789.384TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %32'sini oluşturmuştur. 2006 yılında 31.870.921.503TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %32.9'unu oluşturmuştur. 2007 yılında 33.704.157.888TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %33.3'ünü oluşturmuştur. 2008 yılında 33.252.462.295TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %32.6'sini oluşturmuştur. 2009 yılında 30.399.828.562TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %31.3'ünü oluşturmuştur. 2010 yılında 34.582.262.543TL olmuştur ve toplam GSYİH'nın %32.7'sini oluşturmuştur.⁹¹ Aynı zamanda Sanayi'nin GSYİH'dan yıllara göre aldığı payın miktarsal ve oransal değerleri aşağıda yer alan tabloda bulunmaktadır.

⁹⁰ <http://sanayi.tobb.org.tr/kitap.php> (14.04.2014) Sayfa: 1

⁹¹ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (14.04.2014)

Tablo 14

Sanayi'nin GSYİH'dan Miktarsal ve Oransal Olarak Yıllara Göre Aldığı Pay

Yıllar	Sanayi'nin GSYİH'dan Miktarsal Olarak Aldığı Pay	Sanayi'nin GSYİH'dan Oransal Olarak Aldığı Pay
2000	23.231.498.869TL	%32.1
2001	21.116.413.263TL	%30.9
2002	22.078.856.120TL	%30.4
2003	23.795.479.023TL	%31.2
2004	26.604.745.521TL	%31.9
2005	28.929.789.384TL	%32
2006	31.870.921.503TL	%32.9
2007	33.704.157.888TL	%33.3
2008	33.252.462.295TL	%32.6
2009	30.399.828.562TL	%31.3
2010	34.582.262.543TL	%32.7

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (15.04.2014)

Sanayi sektörü 2004-2010 yıllarında Türkiye'nin istihdamına da olumlu katkılarda bulunmuştur. 2004 yılında 3.929.000.000 kişi, 2005 yılında 4.183.000.000 kişi, 2006 yılında 4.283.000.000 kişi, 2007 yılında 4.314.000.000 kişi, 2008 4.440.000.000 kişi, 2009 yılında 4.079.000.000 kişi, 2010 yılında 4.496.000.000 kişi istidam etmiştir.⁹² 2009 yılı küresel krizin etkisiyle bir önceki yıla göre 361.000 kişi sektörden azalmıştır. Bu yıl dışında devamlı artış söz konusu olmuştur. 2010 yılında ise artmaya devam ederek 2008 yılının da üstünde bir artış yaşamıştır. Sanayi politikalarının istikrarının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Görüldüğü üzere Türkiye'nin sanayisinin GSYİH'daki payı 2000-2010 yılları arasında parasal olarak artış göstermiştir. Ancak aldığı paya oransal olarak baktığımız zaman %30-%33 oranları arasında değişiklik göstermiştir. Yani GSYİH'dan aldığı pay bu on yıllık sürede oransal olarak çok fazla bir değişiklik yaşamamıştır. Bu demek oluyor ki Türkiye ekonomisi büyürken, sanayi sektörleri bu büyüme oranının çok fazla üstüne çıkmamıştır. 2008 ve 2009 yıllarında aldığı payda parasal olarak yaşanan düşüş bu dönemde yaşanan küresel krizin sanayi sektöründe ülkeyi çok azda olsa etkilediğini göstermektedir.

2.6.2. TARIM

Tarımın bir ülkede ülke de yaşayanlara gıda ve tarım ürünleri sağlama ve gıda güvenliğini sağlamanın yanında ülkeye ekonomik ve sosyal anlamda da çok önemli katkıları olmuştur. Tarım ürünleri ülkeye ekonomik olarak gelir sağlama ve istihdamı da olumlu olarak etkilemektedir. Bir bütün olarak düşünmek gerekirse tarım, ekonomik kalkınmayı, yoksulluğun azaltılmasını, cinsiyet eşitliğini sağlamayı, gıda güvenliğini, çevresel sürdürülebilirliği olumlu olarak etkilemektedir.⁹³

⁹² <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (15.04.2014)

⁹³ Doç.Dr. Gökhan ÖZERTAN, "Türkiye Tarım Sektörü'nde Yapısal Dönüşüm ve Teknoloji Kullanımının Rolü" http://www.econ.boun.edu.tr/public_html/RePEc/pdf/201301.pdf (17.04.2014)
Sayfa: 12

Özellikle ülkelerin ekonomik politikalarına bağlı olmadan değişen ve gelişen tarımın ağırlığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkilidir. Türkiye’de her ne kadar yıllara göre üretim değer kaybetse de stratejik önemi devam etmektedir.⁹⁴

Türkiye’nin 2000-2010 yıllarında tarım sektörünü meyve, sebze ve tahıl bazlı incelediğimiz zaman toplamda üretilen ve satışı gerçekleşen ürünlerin Türk Lirası cinsinden değeri aşağıda yer alan tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15

Tarım Sektöründe Üretilen ve Satışı Gerçekleşen Ürünlerin Türk Lirası Cinsinden Değeri

Yıllar	Türk Lirası Cinsinden Tarım Sektöründe Üretilen Ürünlerin Değeri	Türk Lirası Cinsinden Tarım Sektöründe Satışı Gerçekleşen Ürünlerin Değeri
2000	14.920.079.928 TL	11.574.647.853 TL
2001	20.017.457.178 TL	15.412.693.443 TL
2002	32.264.199.594 TL	24.833.205.179 TL
2003	40.569.390.283 TL	33.667.766.446 TL
2004	45.680.437.627 TL	37.736.321.552 TL

⁹⁴ Prof.Dr. Fahri YAVUZ, “Türkiye’de Tarım”, 2005, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, http://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf (17.04.2014) Sayfa:43

2005	50.939.686.601 TL	42.206.850.881 TL
2006	54.515.463.228 TL	45.511.550.070 TL
2007	56.787.423.266 TL	47.382.479.995 TL
2008	66.010.114.248 TL	54.945.307.470 TL
2009	68.267.485.926 TL	56.716.222.793 TL
2010	80.038.125.617 TL	67.393.773.109 TL

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (15.04.2014)

2000 yılında 14.920.079.928 TL değerinde ürün üretilmiş 11.574.647.853 TL değerinde ürün satışı gerçekleşmiştir, 2001 yılında 20.017.457.178 TL değerinde ürün üretilmiş 15.412.693.443 TL değerinde satış gerçekleşmiştir, 2002 yılında 32.264.199.594 TL değerinde ürün üretilmiş ve 24.833.205.179 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2003 yılında 40.569.390.283 TL değerinde ürün üretilmiş ve 33.667.766.446 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2004 yılında 45.680.437.627 TL değerinde ürün üretilmiş ve 37.736.321.552 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2005 yılında 50.939.686.601 TL değerinde ürün üretilmiş ve 42.206.850.881 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2006 yılında 54.515.463.228 TL değerinde ürün üretilmiş ve 45.511.550.070 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2007 yılında 56.787.423.266 TL değerinde ürün üretilmiş ve 47.382.479.995 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2008 yılında 66.010.114.248 TL değerinde ürün üretilmiş ve 54.945.307.470 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. 2009 yılında 68.267.485.926 TL değerinde ürün üretilmiş ve 56.716.222.793 TL değerinde satış gerçekleşmiştir. Bu miktarlar artarak devam etmiş

ve 2010 yılında gelindiğinde üretim değeri 80.038.125.617 TL olurken toplamda pazarlanan değer 67.393.773.109 TL olmuştur.⁹⁵

Devletin tarımı desteklemek adına yaptığı harcamaları incelediğimiz zaman 2002 yılında 1.868. milyon TL, 2003 2.804 Milyon TL, 2004 yılında 3.084 Milyon TL, 2005 yılında 3.681 Milyon TL, 2006 yılında 4.789 Milyon TL, 2007 yılında 5.628 Milyon TL, 2008 yılında 5.851 Milyon TL, 2009 yılında 4.594 Milyon TL, 2010 yılında 5.947 milyon TL olmuştur.⁹⁶ 2008 yılında Türkiye'nin Tarım sektörünün toplam istihdamdaki payı %24 olurken, Yunanistan %11, Portekiz %12, İspanya %4'de kalmıştır.⁹⁷

Bu 10 yıllık sürede yer alan değerler göz önünde bulundurulursa Türkiye'nin tarım üretim değerleri ve satış değerlerinde her geçen yıl artış yaşanmıştır. Bunun yanında 2008 yılında Türkiye'nin tarım sektörünün istihdamdaki payı önceki yıllara göre düşmüştür ancak Avrupa ülkelerinin üstünde kalmıştır. Üretim ve satış değerleri arasında ki makasta her geçen yıl artmıştır. Türkiye'nin tarım konusunda verdiği teşvik ve harcamalarda 2009 yılında yaşanan kriz sebebiyle oluşan düşüş dışında her geçen yıl artış yaşanmıştır. Özellikle son yıllarda organik tarım ile ilgili teşvikler arttırılmıştır. Ancak bu konuda teşviklerin arttırılmasının devam etmesi gerekmektedir. Bunun yanında çiftçilerin karlılığının da arttırılması konusunda devletin çalışmaları gerekmektedir.

2.6.3. HİZMET SEKTÖRLERİ

Üreticiler tarafından sağlanan ürünlerin tüketicilere iletilmesini sağlayan iş kolların olduğu sektöre hizmet sektörü denilmektedir. Roma Anlaşmasınının 60. Maddesine göre sınai niteliğe sahip, ticari niteliğe sahip, esnaf ve sanatkarlık faaliyetleri ile mesleki faaliyetleri kapsayan ve üretim dışında yer alan iş kollarının tamamına

⁹⁵ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (29.05.2014)

⁹⁶ <http://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/2014%20Performans%20Programi.pdf> (29.05.2014) Sayfa: 20

⁹⁷ Ayşe İMROHORĞLU, Selahattin İMROHORĞLU, Murat ÜNGÖR "Türkiye'de Tarım Sektöründe Verimlilik ve Büyüme" Tepav Yayınları http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1324024341-3.Calismenin_Ozeti.pdf (29.05.2014) Sayfa: 2

denilmektedir. Hizmeti maldan ayıran fark fiziksel yapılarının olmaması ve bu sebeple stok yapılmasının mümkün olmamasıdır. Hizmet sektöründe hizmeti sunan yapının tüketicinin bulunduğu bölgede olması gerekmektedir. Hizmet sektörünü kullanarak üretici ürününü dünyanın herhangi bir bölgesine ulaştırabilir. Avrupa Komisyonu Türkiye’de yer alan hizmet sektörlerini Mesleki Hizmetler, Sağlık Hizmetleri, Hukuk Hizmetleri, Turizm Hizmetleri, Posta ve Kurye Hizmetleri, Telekomünikasyon Hizmetleri, Görsel-İşitsel Hizmetler, İnşaat Hizmetleri, Dağıtım Hizmetleri, Çevre Hizmetleri, Sigorta Hizmetleri, Bankacılık Hizmetleri, Turizm Hizmetleri, Ulaştırma Hizmetleri olarak belirtmiştir.⁹⁸

Hizmet Sektörlerinin Türkiye’de istihdama katkısı olumlu olmaktadır. 2005 – 2010 yılları arasında, yıllara göre Hizmet Sektörleri 2005 yılında toplam istihdamın %47,3’ünü oluştururken 2006 yılında %48,8’ini, 2007 yılında %49,6’sını, 2008 yılında %49,5’ini, 2009 yılında %50,4’ünü, 2010 yılında ise %49,1’ini oluşturmuş ve tüm sektörler içinde istihdam üzerinde en etkili sektöre sahip olmuştur.⁹⁹ Aynı zamanda GSYİH açısından bakıldığı zaman Hizmet Sektörü tüm sektörler içerisinde 2000 yılında %52, 2001 yılında %55, 2002 yılında %54.7, 2003 yılında %54.1, 2004 yılında %54,3, 2005 yılında %54,4, 2006 yılında %54.5, 2007 yılında %55.5, 2008 yılında %56.3, 2009 yılında %58.1, 2010 yılında %57.3 olmuştur. Sektörün istihdamın yanında GSYİH açısından da liderliğini koruduğunu göstermektedir.¹⁰⁰

2.6.4. Turizm

Bilindiği üzere bir ülkenin ekonomik gelişimini en iyi gösteren ölçü Ödemeler Dengesidir. Ödemeler Dengesi açığını kapatan en öncelikli sektör Turizm Sektörüdür. Bu durum aynı zamanda Türkiye’nin ithalat ve ihracat açığının Turizm ile düşürülmekte olduğu anlamına da gelmektedir. Türkiye’de son yıllarda turizm sektörünü teşvik ederek gelirlerini arttırmaya çalışmaktadır. Turizm aynı zamanda oluşturduğu iş potansiyeliyle

⁹⁸ MÜSİAD Araştırma Raporları, 2009 Hizmet Sektörü Raporu, İstanbul, Şubat 2010, Sayfa: 9-10

⁹⁹ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (04.06.2014)

¹⁰⁰ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (04.06.2014)

işsizliğin giderilmesinde olumlu etkiler yaşanmasına sebep olmaktadır. Tüm bu etkileri göz önünde tutulduğu zaman Turizm'in ülke ekonomisine sağladığı katkı sebebiyle önem verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Bir ülke çeşitli sebeplerle turist çekebilmektedir. İnsanlar farklı sebeplerle ülkeyi tercih edebilmektedir. Türkiye'nin coğrafi yapısı, iklim çeşitliliği, tarihi yapısı özellikle turistler için cazibe merkezi olma niteliği sağlamaktadır. Türkiye Sağlık Termal Turizmi, Kış Turizmi, Yayla Turizmi, Mağara Turizmi, Av Turizmi, Kongre Turizmi, Gençlik Turizmi, Yat Turizmi, Botanik Turizmi, İnanç Turizmi, Akarsu Rafting Turizmi, Dağcılık Turizmi, Su altı Dalış Turizmi, Kuş Gözlemciliği Turizmi için yerli ve yabancı Turist almaktadır.¹⁰¹

2001 yılında 13.450.127 kişi yerli ve yabancı Turist olarak Türkiye'yi tercih etmiştir. Bununla birlikte 2002 yılında 15. 214.514 kişi, 2003 yılında 16.302.053 kişi, 2004 yılında 20.262.640 kişi, 2005 yılında 24.124.501 kişi, 2006 yılında 23.148.669, 2007 yılında 27.214.988 kişi, 2008 yılında 30.979.979, 2009 yılında 32.006.149 kişi, 2010 yılında 33.027.943 kişi yerli ve yabancı turist olarak Türkiye'yi tercih etmişlerdir.¹⁰² 2001 – 2010 yılları arasında turist sayısı % 245 artış göstermiştir ve bu yıllar arasında devletin Turizm Politikalarına önem verdiğini göstermektedir. Turist sayısında yaşanan bu artış ülkeye giren döviz miktarında artış yaşanmasına sebep olmuştur. Türkiye de tatilini geçiren turistlerin ülkeye bıraktığı döviz miktarı 2001 yılında 10.450.728.000\$, 2002 yılında 12.420.519.000\$, 2003 yılında 13.854.868.000\$, 2004 yılında 17.076.609.000\$, 2005 yılında 20.322.111.000\$, 2006 yılında 18.593.950.000\$, 2007 yılında 20.942.501.000\$, 2008 yılında 25.415.067.000\$, 2009 yılında 25.064.481.000\$, 2010 yılında 24.930.996.000\$ olmuştur.¹⁰³ Türkiye'nin turizm gelirlerinde bu 10 yıllık periyod da 2006 yılının dışında her yıl artış göstermiştir. 2006 yılında 2005 yılına %6 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş ağırlıklı olarak OECD

¹⁰¹ <http://www.kultur.gov.tr/TR,23265/turizm-cesitleri.html> (02.07.2014)

¹⁰² <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (02.07.2014)

¹⁰³ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (02.07.2014)

Ülkelerinden gelen Turistlerde yaşanmıştır. OECD ülkelerinden gelen Turist oranı 2006 yılında % 9.41 oranında azalmıştır.¹⁰⁴

Turizm sektörü istihdamı da olumlu yönde etkilemektedir. Turizm sektöründe yıllara göre istihdam incelendiği zaman 2000 yılında otel ve lokantalarda çalışanların sayısı 776 bin kişi, 2001 yılında 796 bin kişi, 2002 yılında 826 bin kişi, 2003 yılında 847 bin kişi, 2004 yılında 872 bin kişi, 2005 yılında 949 bin kişi, 2006 yılında 1001 bin kişi, 2007 yılında 1067 bin kişi, 2008 yılında 1058 bin kişi, 2009 yılında 1131 bin kişi, 2010 yılında 1066 bin kişi olmuştur.¹⁰⁵ Yıllara göre istihdam sayıları incelendiği zaman Turizm sektörünün istihdamı devamlı olumlu etkilediği görülmüştür. Turizm katılımının bir önceki yıla göre düşük olduğu 2006 yılında dahi istihdamda artış yaşanması ülke yönetiminin Turizm Sektörüne önem verdiğini ve uzun vadeli bir yaklaşımı olduğunu göstermektedir.

2.6.5. Bankacılık Sektörü

Bankanın amacı ülkenin ekonomisinde yer alan kurumlara fon sağlaması, tasarrufları koruması ve bunları yatırımlara dönüştürmesi, yapılması planlanan yatırımlara nakit sağlaması, para transferi işlemi gibi görevleri sebebiyle günümüz ekonomisi için önemli bir görevi olmaktadır.¹⁰⁶

İktisadi yapı içerisine önemli bir katkı sağlayan ve günümüzde etkiliği gittikçe artan girişimcilik fikrini, stratejisini, projelerini uygulamaya geçirmek için duyduğu sermaye ihtiyacını bankalar aracılığıyla karşılamaktadır. Bu bağlamda bankalar veya bankerler piyasa üzerinde etkili olmaktadır. Bu durumda banker yada

¹⁰⁴ <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html> (09.07.2014)

¹⁰⁵ Yrd.Doç.Dr. Zafer Yıldız “Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2011, Cilt 3, Sayı 5, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduvd/article/viewFile/2830/2511> (09.07.2014) Sayfa: 66

¹⁰⁶ Dr. Selami ER, Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici ve Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2009, S: 15

günümüzdeki kullanımıyla bankayı Schumpeter’inde dediği gibi anahtar bir iktisadi ajan durumuna getirmektedir.¹⁰⁷

Türkiye’nin bankacılık sektörü ile buluşması ilk olarak 19. yy rastlamaktadır. Bu döneme kadar Osmanlı İmparatorluğunda bankaların yerine bu görevi bankerler üstlenmişlerdir. Bu bankerler özellikle Osmanlı Devletinin Gayrimüslim tebaasından oluşmaktaydı. Banka ilk olarak Osmanlı Devletine dönemin işletmecilerinin ihtiyacını karşılamak için değil devletin hazinesinin ihtiyacını karşılamak için girmiştir ve Osmanlı Devleti döneminde yavaş bir seyir izlemiştir. Cumhuriyetin ilanı ile bankacılık teşvik edilmiş ve iktisadi yapıya dahil edilmiştir. Bu dönemde Devletin bankacılığı kontrol edebilmesi amacıyla özel bankaların kamulaştırılması ve kamu bankalarının açılması için çalışmalar yapılmıştır. 1980’li yıllar bankacılık sektörü için bir dönüm noktası olmuştur. Piyasa ekonomisine geçişle birlikte bankacılık sektöründe finansal serbestliğin oluşturulması adına düzenlemeler yapılmıştır. 1990’lı yıllarda enflasyon ve kamu açıklarında aşırı bir artış yaşanması sebebiyle 2000’li yıllarda bankacılık sektöründe oluşan kamu açıklarının düşürülmesi ve ülkeye giren yabancı likiditenin artırılması adına programlar ve reformlar uygulanmıştır. Bu dönemde Bankacılık adına uygulanan reform ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun kurulması olmuştur. BDDK’nın hedefi ise sektörde yer alan bankaların tek bir yerden kontrol edilmesi olmuştur. Uygulanan programlarla sonucunda faiz ve enflasyon hızlı bir düşüş yaşamıştır. Bununla birlikte Türk Lirasında da hızlı bir artış yaşanmıştır. Bunun yanında Doğalgaz, Petrol fiyatlarında yaşanan artış ile birlikte kamu düzenlemelerinin bazılarında yaşanan olumsuz sonuçlar ve bazı kamu bankalarında düzenlemelerin yapılmasının gecikmesi ile Arjantinde yaşanan mali kriz Türkiye’ye yabancı likidite girmesini kısıtlamıştır ve bunun sonucunda 2000 yılının sonunda ve 2001 yılının başında bankalarında zor durumda kaldığı krizler yaşanmasına sebep olmuştur. 2000 yılının Kasım ayında yaşanan krizde bankalar için artan faiz oranları risk oluşturmuştur, 2001 yılının Şubat

¹⁰⁷ ER,19

ayında yaşanan krizde ise bir taraftan döviz kurunda diğer taraftan faiz oranları sorun oluşturmuştur. Bu krizlerle birlikte ekonomide yaşanan enflasyon, yüksek faiz, döviz kurunda yaşanan dalgalanmalar ekonomide sorun yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu sorun ve belirsizlik bankaların piyasalara kredi vermesini güçleştirmiştir. Bunun yanında piyasalarda yaşanan olumsuzluklarda bankalara yapılan ödemelerde sorun yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu sorunlar IMF ile yapılan anlaşmalarla kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu anlaşmalar sonucunda döviz kurunda artışlar, iç ve dış kredi taleplerinde büyük düşüşler yaşanmıştır. Bu yaşananlarda bankaların mevcut durumlarını daha da gerilemesine sebep olmuştur. Yaşanan krizlerin etkileri 2003 yılına kadar devam etmiştir, 2000 yılında sektörde sektör de yer alan 79 bankadan bir kısmı TMSF'ye devredilmiş, bir kısmı ise başka bankalarla birleşme yoluna gitmiştir ve 2010 yılına gelindiğinde bankacılık sektöründe 49 banka yer almıştır.¹⁰⁸

Bankacılık sektörü 2000 – 2010 yılları arasında büyük bir yükseliş yaşamıştır. Türkiye’de 2000 yılında 79 adet banka faaliyet göstermekteydi, bu bankaların şube sayısı 7.837 adetti, 137.495 kişi bu bankalarda istihdam edilmekteydi. 2003 yılında banka sayısı daha öncede bahsedildiği üzere bazı bankaların TMSF'ye devredilmesi ve banka birleşmeleri sebebiyle 55’e düşmüştür, şube sayısı 5.966 adete geriledi, bankalarda istihdam edilen personel sayısı ise 123.249 adete geriledi. 2004 yılında banka sayısı 53’e düşmüştür, şube sayısı ise 6.106’ya yükselmiştir, personel sayısı ise 127.123’e yükselmiştir. 2005 yılında banka sayısı 51’e düşmüştür, şube sayısı 6.247’ye yükselmiştir, personel sayısı ise 132.258’e yükselmiştir. 2006 yılında banka sayısı 50’ye gerilemiştir, şube sayısı 6.849’a yükselmiştir, personel sayısı ise 143.143’e yükselmiştir. 2007 yılında banka sayısı bir önceki yıla göre değişiklik göstermemiştir, şube sayısı 7.618’e yükselmiştir, personel sayısı ise 158.534’e yükselmiştir. 2008 yılında banka sayısı 49’a gerilemiştir, şube sayısı 8.790’a yükselmiştir, personel sayısı ise 171.598’e yükselmiştir. 2009 yılında banka sayısı bir önceki yıla göre değişiklik göstermemiştir, şube sayısı 9.027’ye yükselmiştir, personel sayısı ise 172.402’ye

¹⁰⁸ Türkiye Bankalar Birliği, “Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi” <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/796/rekabetKitap.pdf>(12.01.2014)S:3-23

yükselmiştir. 2010 yılına banka sayısı bir önceki yıla göre değişmemiştir, şube sayısı 9.465'e yükselmiştir, personel sayısı ise 178.503'e yükselmiştir.¹⁰⁹

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerle zor bir dönem geçiren bankacılık sektörü 2003 yılından sonra hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Özellikle 2004 yılından sonra faaliyet gösteren bankaların sayısı düşerken şube sayıları ve piyasada istihdam edilen personel sayısı bu süre içinde hızlı bir artış göstermiştir. 2004 yılından 2010 yılına kadar bankalarda istihdam edilen personel sayısı 51.340 kişi artmıştır. 2000 yılında 79 bankanın şube sayısı 2010 yılında 49 bankanın şube sayısından 1.628 adet eksikti, 2003 ile 2010 yıllarında ki devlet yönetiminin bankaların şubeleşmelerinin artırılması yönünde bir politika benimsediği görülmektedir. Aynı zamanda banka sayısının azalarak şubeleşme ve istihdamın artması ile ekonomik istikrarın arttığını görmekteyiz. Bu yıllar arasında artan istikrar, piyasaların olumlu seyri bankaların faaliyetlerinin ve gelirlerinin artışını tetikleyerek personel istihdamı ile şube yatırımlarını arttırmalarına sebep olmuştur.

2.6.6. İnşaat Sektörü

Ülkenin ekonomisiyle doğru orantılı hareket eden İnşaat Sektörü sağladığı istihdam olanakları, ihracatı olumlu yönde etkilemesi, kendisine bağlı olarak 200'den fazla sanayi sektörünün üretim yapması İnşaat Sektörünü ekonominin itici gücü yapmaktadır. Barajların, yolların, havaalanlarının, kentsel mekanların, fabrikaların, hastanelerin ve bunun gibi pek çok yaşamsal mekanlar inşaat ile yapılmaktadır. Bu sebeple de inşaat aynı zamanda bize gelişmişlik düzeyini de göstermektedir.¹¹⁰

2008 yılında yaşanan küresel kriz sonucunda dünya ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Ülkeler ekonomilerinin gelişmesi için hazırladıkları reform paketlerinde öncelikli olarak inşaat sektörünü geliştirmeyi amaçlamışlardır. İnşaat sektörü dünya

¹⁰⁹Türkiye Bankalar Birliği, "Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi" <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/796/rekabetKitap.pdf> (12.01.2014) S: 29

¹¹⁰Dr. Cengiz CEYLAN, Küreselleşmenin Sektörel Etkileri Araştırma Projesi, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011, S: 463

ekonomisinde 3,5 trilyon Amerikan Doları tutarında yatırım sağlamıştır.2009 yılında küresel inşaat pazarında ABD %17 pay alarak birinci sırada olmuştur. ABD'yi sırasıyla % 13.7 ile Çin, % 7.8 ile Japonya, % 4.0 ile Almanya, %3.9 ile İspanya, % 3.6 ile Fransa, % 3.5 ile İtalya takip ederken diğer ülkeler ise kalan % 46'lık payı paylaşmışlardır.¹¹¹

Türkiye'nin inşaat sektörü Mimarlık, Müşavirlik, İnşaat Malzemeleri, Çimento, Demir Çelik, Cam, Seramik, Doğal Taşlar, Plastik İnşaat Malzemeleri, Boya, Ağaç Ürünleri, İnşaat Teknolojisi, Yapı Denetim sektörlerini etkilemektedir.¹¹²

2000 – 2010 yılları arasında ülkemizde en hızlı büyüyen sektörlerin başında inşaat sektörü gelmektedir. Bir ülke ekonomisinin gelişmesi gayrimenkule yapılan taleplerin artmasına sebep olmaktadır. Türkiye içinde bu durum söz konusu olmaktadır. Artan gelir, alım gücünün artması ve yatırımlar sebebiyle şehirlerin büyümesi sonucunda inşaat sektörü gelişmiştir.

Bunun yanında yurtdışında yapılan müteahhitlik hizmetleri büyük gelirler sağlamaktadır. Türkiye'nin yurtdışı müteahhitlik hizmetleri her yıl toplam ihracatının %20'sini oluşturmaktadır.¹¹³ 2002 – 2012 yılları arasında 270 milyar doların üstünde bir gelir sağlamıştır. 2002 yılına kadar Türkiye'nin müteahhitlik hizmetlerinin toplamda 46 milyar dolar olduğu düşünüldüğünde 2002 – 2012 yılları arasında sadece 10 yılda inşaat sektörünün gösterdiği performans önem arz etmektedir.¹¹⁴

Özellikle 2000'li yıllarda yurtdışı müteahhitlik hizmetleri olarak Türk müteahhitler kendilerini geliştirmişlerdir. Özellikle bu yıllarda Libya, Suudi Arabistan, Irak, Afrika, ABD, AB, Rusya, Türkmenistan, Cezayir'den çeşitli projeler almaları bunun en iyi göstergesi olmaktadır. Bunlar arasında 2008 sırasıyla Rusya,

¹¹¹Yrd.Doç.Dr. Beliz ÖZORHON , Türkiye'de İnşaat Sektörü ve Dünyadaki Yeri, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012, S: 17-20-21

¹¹² ÖZORHON, 30;38

¹¹³ <http://www.ydmh.gov.tr/detay.cfm?sayfa=1716ACC7-984B-A973-A04F725D556CEF47> (12.07.2014)

¹¹⁴ <http://www.milliyet.com.tr/musiad-insaat-sektoru-kurulu-baskani-istanbul-yerelhaber-281937/> (12.07.2014)

Türkmenistan, Libya 2009 yılında Libya, Türkmenistan, Cezayir 2010 yılında ise Türkmenistan, Libya, Irak başı çeken ülkeler olmuşlardır. Bununla birlikte 2000 – 2010 yılları arasında Türk Müteahhitlerin % 15,5 yol/köprü/tünel, %10.5 Ticaret Merkezi, % 9.6 Konut, % 8.9 Endüstriye Tesis, %7.8 Havalimanı, %7 Boru Hattı, %6.6 Sosyal Tesis, %5.3 Enerji Santrali, %4.1 Kentsel Yapı, %3.2 İdari Bina ve %21.6 diğer faaliyet alanlarında hizmet vermeleri yaptıkları işlerde çeşitli uzmanlıkları sağladıklarını göstermektedir.¹¹⁵

İnşaat sektörünün gelişmesi istihdamında olumlu yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. 2004 yılında inşaat sektöründe 967.000 kişi istihdam edilirken, 2005 yılında 1.107.000 kişi, 2006 yılında 1.196.000 kişi, 2007 yılında 1.231.000 kişi, 2008 yılında 1.242.000 kişi, 2009 yılında 1.306.000 kişi, 2010 yılında 1.431.000 kişi istihdam edilmiştir.¹¹⁶ 2004 - 2010 yıllarında inşaat sektörü istihdamında 464.000 kişilik artış söz konusu olmuştur.

2000-2010 yılları arasında inşaat sektörü Türkiye'nin önceki dönemlere göre en fazla gelir elde eden dönemi olmuştur. Dünyada yıllık yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin yıllık 500 milyar dolar gelir sağladığı düşünülürse Türkiye'nin yıllık yaklaşık 25 milyar dolar olan yurtdışı müteahhitlik hizmetlerini arttırma yolunda daha fazla çalışmalar yapması gerekmektedir.

2.7. 2000- 2010 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİ

Dış ticaret bir ülkenin yaptığı ihracat ve ithalatının ifadesidir. İhracatın birden çok ifadesi mevcuttur. En yalın ifadesiyle mal ve hizmetin bulunan ülkenin sınırının dışına sevk edilmesidir. Bunun yanında yabancı müşterinin bulunması, ürünün satışının gerçekleşmesi ve ithalatçıya ulaştırılması ile gelir elde etmek amacıyla müşterilerin isteklerini gerçekleştirmek amacıyla işletme imkanlarının değerlendirilmesi, kullanılması ve denetlenmesi ve bunların yürütülmesinin uluslar arası olarak yapılması

¹¹⁵ ÖZORHON, 70-71

¹¹⁶ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (12.07.2014)

işlemidir. İhracat Dolaylı İhracat ve Dolaysız İhracat olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Dolaylı İhracat da üretici aracı bir kurum üzerinden ürünlerinin ihracatını yapmaktadır. Müşteriyi bilmemekle birlikte ürüne müşterinin verdiği tepkiyi bilme imkanına sahip olmamakla birlikte yurtdışı satış ve pazarlama stratejisini çok fazla geliştiremez. Dolaysız İhracatta ise üretici araçlar kullanmadan doğrudan kendi satış ve pazarlama departmanı tarafından kendisi ihracatı gerçekleştirir. Devamlı olduğu sürece Dolaylı İhracat daha karlı olmaktadır.¹¹⁷

İhracat Çeşitleri aşağıda yer almaktadır.¹¹⁸

- a-) Ön İzne Bağlı İhracat
- b-) Kayda Bağlı İhracat
- c-) Konsinye İhracat
- d-) Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım Yoluyla İhracat
- e-)İthal Edilmiş Malların İhracatı
- f) Serbest Bölgelere Yapılan İhracat
- g-) Transit Ticaret ile İhracat
- h-) Bedelsiz İhracat
- ı-) Ticari Kiralama Şeklinde İhracat
- i-)Takas ve Bağlı Muamele Şeklinde İhracat
- j-) e-Ticaret Yoluyla Yapılan İhracat

¹¹⁷ Doç.Dr. Murat CANITEZ, **Uygulamalı İhracat -İthalat**, 3. Baskı, Ankara: Gazi Yayınları, 2011, S: 2-3

¹¹⁸ Öğr.Gör. Yaser GÜRSOY, **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, 7. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları, 2012, S: 29-30

Aynı zamanda Dış Alımda denilen İthalat başka ülkelerde üretilen mal ve hizmetin satın alınması işlemidir.¹¹⁹ Bunun yanında mal ve hizmetin yürürlükte olan İthalat ve Gümrük Mevzuatına uygun olarak ülkeye alınması ve Kambiyo Mevzuatına uygun olarak ücretinin ödenmesi tanımı da ithalat için kullanılmaktadır.¹²⁰

İthalat Çeşitleri aşağıda yer almaktadır.¹²¹

- a-) Akreditifli İthalat
- b-) Mal Karşılığı İthalat
- c-) Bedelsiz İthalat
- d-) Belge Karşılığı İthalat
- e-) Kredili İthalat
- f-) Geçici Kabullü İthalat
- g-) Ankonsinyasyon İthalat

Türkiye'nin ihraç ettiği ürünlerde çeşitlilik göstermektedir. Türkiye Tarımsal olarak Bitkisel Ürünler başlığı altında Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri, Yaş Meyve ve Sebze, Meyve Sebze Mamulleri, Kuru Meyve ve Mamulleri, Fındık ve Mamulleri, Zeytin ve Zeytinyağı, Tütün ile Kesme Çiçek, Hayvansal Ürünler başlığı altında Su Ürünleri ve Hayvansal Mamulleri, Ağaç ve Orman Ürünleri başlığı altında Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri ihraç etmektedir. Sanayi ihracatı olarak ise Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler başlığı altında Tekstil ve Hammaddeleri, Deri ve Deri Mamulleri ve Halı, Kimyevi Maddeler ve Mamuller başlığı altında Kimyevi Maddeler ve Mamulleri, Sanayi Mamulleri başlığı altında Hazır Giyim ve Konfeksiyon, Otomotiv Endüstrisi, Gemi ve Yat, Elektrik –Elektronik, Makine ve Aksamları, Demir ve Demir

¹¹⁹ Dr. Feridun KAYA, Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2012, S: 13

¹²⁰ Gürsoy, 30

¹²¹ Kaya, 13

Dışı Metaller, Demir Çelik Ürünleri, Çimento ve Toprak Ürünleri, Değerli Maden ve Mücevherat, Madencilik başlığı altında Madencilik Ürünleri ihracatı yapmaktadır.¹²²

Türkiye'nin 2004 – 2010 yılları arasında Almanya, Irak, İngiltere, Rusya Federasyonu, İtalya, Fransa, ABD, Birleşik Arap Emirlikleri, İspanya, İran, Çin, Hollanda, Mısır, Suudi Arabistan, Azerbaycan, Libya, İsrail, Romanya Belçika, Ukrayna'ya ihracat yapmıştır. Bunlar Türkiye'nin ihracatında en çok pay sahibi olan 20 ülkedir.¹²³

Türkiye'nin 2000-2010 yılları arasında toplam ihracat değerleriyle ilgili hazırlana tablo 16 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 16

Türkiye'nin Yıllara Göre İhracat Miktarları

2000	27.772.906.000 \$
2001	31.334.216.000\$
2002	36.059.089.000\$
2003	47.252.836.000\$
2004	63.167.153.000\$
2005	73.476.408.000\$
2006	85.534.676.000\$
2007	107.271.750.000\$

¹²² <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html> (16.07.2014)

¹²³ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.07.2014)

2008	132.027.296.000\$
2009	102.142.213.000\$
2010	113.883.119.000\$

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.07.2014)

Tablo 16’da belirtildiği üzere Türkiye’nin ihracatı 2000 yılında 27.772.906.000 \$, 2001 yılında 31.334.216.000\$, 2002 yılında 36.059.089.000\$, 2003 yılında 47.252.836.000\$, 2004 yılında 63.167.153.000\$, 2005 yılında 73.476.408.000\$, 2006 yılında 85.534.676.000\$, 2007 yılında 107.271.750.000\$, 2008 yılında 132.027.296.000\$, 2009 yılında 102.142.213.000\$, 2010 yılında 113.883.119.000\$ olarak 10 yıllık süreçte devamlı artış göstermiştir.

2003 yılında yeni gelen yönetimin öncelikli planları arasında olan ihracatın artırılması çalışmaları ihracatın bir önceki yıla göre % 31 artmasını sağlamıştır ve bu yükseliş 2004 yılında da devam ederek bir önceki yıla göre %33.7 artış yaşanmasını sağlamıştır. 2005 ve 2006 yılları bir önceki yıla göre ihracat artışları %16 bandına devam etmiştir. 2007 yılında bir önceki yıla göre %25.4 artış yaşanırken 2008 yılında %23.1 artış yaşanmıştır. 2009 yılında yaşanan küresel kriz Türkiye’nin ihracatını da olumsuz etkileyerek ihracatının 2008 yılına göre % -22.6 düşmesine sebep olmuştur.

Türkiye yurtdışından ana fasıllara göre Kıymetli Taşlar ve Metaller, Makine, Motorlu Kara Taşıtları, Elektronik, Plastik, Pamuk, Optik Foto Ölçüm, Demir Çelik Ürünleri, Alüminyum, Organik Kimyasallar, Kağıt, Ecza, Çeşitli Kimyasallar, Kauçuk, Lifler, Filamentler, Bakır, Hava Araçları, Mineral Yakıt ve Yağ, Çeşitli Hammadde ve Yarı Mamul Maddeleri ürün gruplarının ithalatını yapmaktadır.¹²⁴

¹²⁴ “Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2014” Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayınları, http://www.tim.org.tr/files/downloads/raporlar/tim_ekonomi_ve_dis_ticaret_raporu_2014.pdf (16.07.2014)
Sayfa: 111

Rusya Federasyonu, Çin, Almanya, İtalya, ABD, İran, İsviçre, Fransa, İspanya, Hindistan, İngiltere, Güney Kore, Birleşik Arap Emirlikleri, Ukrayna, Yunanistan, Belçika, Romanya, Japonya, Hollanda, Polonya Türkiye'nin 2004 – 2010 yılları arasında ithalatında en çok pay sahibi olan 20 ülkedir.¹²⁵

Türkiye'nin ithalatı ile ilgili hazırlana tablo 17 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 17

Türkiye'nin Yıllara Göre İthalat Miktarları

2000	54.502.821.000\$
2001	41.399.083.000\$
2002	51.553.797.000\$
2003	69.399.692.000\$
2004	97.539.766.000\$
2005	116.774.151.000\$
2006	139.576.174.000\$
2007	170.062.715.000\$
2008	201.963.574.000\$
2009	140.928.421.000\$
2010	185.544.332.000\$

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.07.2014)

¹²⁵ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.07.2014)

Tablo 16’da belirtildiği üzere Türkiye’nin ithalatı 2000 yılında 54.502.821.000\$, 2001 yılında 41.399.083.000\$, 2002 yılında 51.553.797.000\$, 2003 yılında 69.399.692.000\$, 2004 yılında 97.539.766.000\$, 2005 yılında 116.774.151.000\$, 2006 yılında 139.576.174.000\$, 2007 yılında 170.062.715.000\$, 2008 yılında 201.963.574.000\$, 2009 yılında 140.928.421.000\$, 2010 yılında 185.544.332.000\$ olarak ihracatta da olduğu gibi devamlı artış göstermiştir.

2001 yılında yaşanan krizle birlikte Türk Lirasının değer kaybetmesi ithalat maliyetlerini arttırmış ve bir önceki yıla göre % 24 değer kaybetmesine sebep olmuştur. 2002 yılında tekrar ithalat yükselişe geçerek 2001 yılına göre % 24.5 değer kazanmıştır. 2003 yılında yeni gelen yönetimin dış ticareti teşvik etmesi ithalatın bir önceki yıla göre %34, 2004 yılında bir önceki yıla göre % 40.7 artış yaşamasına sebep olmuştur. 2005, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında bir önceki yıla göre artışlar % 18 ile % 21 bandında devam etmiştir. 2009 yılında yaşanan küresel kriz ithalatı da etkileyerek % 30 değer kaybetmesine sebep olmuştur. 2010 yılında ise ithalat tekrar bir önceki yıla göre % 30 değer kazanmıştır.

Türkiye’nin ihracat ve ithalat oranları incelendiği zaman ihracat ve ithalat oranlarının aynı dönemlerde arttığı ve düştüğü görülmektedir. Bu oranlarda yaşanan birbirine paralel artış ve düşüşler Türkiye’nin ihracatının ithalata bağlı olduğunu göstermektedir. Özellikle hammadde ve yarı mamuller yurtdışından ithal edilerek yapılan bir üretim söz konusudur. Bu durumda düşük kar marjlarıyla birlikte dış ekonomi politik dengeleri devamlı gözetmek ve ithalat yapılan ülkelere bağımlılık anlamına gelmektedir. Bu noktada Türkiye sanayisinde kullandığı hammadde ve yarı mamullere daha düşük maliyetli ve kolay ulaşabilecek fırsatlar ve alternatifler bulmalıdır. Günümüzde bölgesel entegrasyonlar ve yapılan ikili anlaşmalar düşük vergili ve kolay ithalat ve ihracat imkanlarını sunmaktadır. Özellikle 2003 – 2010 yılları arasında bölge ülkeleriyle bu anlamda entegrasyon çalışmalarının yapılması ithalat ve ihracat oranlarının artmasıyla sonuçlanmıştır. Türkiye’nin bunu arttırarak devam etmesi

bölge içinde güçlü bir ticaret ağına sahip olmasını ve dış ticaretinin daha güçlü olmasını sağlayabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2000-2010 YILLARI ARASINDA MISIR İLE TÜRKİYE ARASINDA EKONOMİK İLİŞKİLERİ

3.1. Mısır Dış Ticaret Verileri

3.1.1. İthalat Yapılan Ülkeler

2004 yılında yapılan bir araştırmada Mısır'ın ithalatında ilk ülke 1.352.269.000\$ ile ABD olmaktadır ve ABD'yi sırasıyla 860.348.000\$ ile Almanya, 661.828.000\$ ile Çin Halk Cumhuriyeti, 615.297.000\$ ile İtalya, 534.184.000\$ ile Cezayir, 495.843.000\$ ile Suudi Arabistan, 414.397.000\$ ile Fransa, 414.394.000\$ ile Brezilya, 368.109.000\$ ile Rusya, 357.955.000\$ ile Avustralya, 343.665.000\$ ile Japonya, 321.040.000\$ ile Arjantin, 307.044.000\$ ile İngiltere, 246.572.000\$ ile Türkiye, 230.443.000\$ ile Güney Kore, 210.061.000\$ ile Hollanda, 182.714.000\$ ile Hindistan, 138.231.000\$ ile İspanya takip etmektedir.¹²⁶ Bu konuyla ilgili hazırlanan tablo 18 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 18

2004 Yılında Mısır İthalatında Başlıca Ülkeler ve İthalat Miktarları

Ülkeler	Mısır'ın İthalat Değeri
ABD	1.352.269.000\$
Almanya	860.348.000\$
Çin Halk Cumhuriyeti	661.828.000\$

¹²⁶ Zeynep İYİLER, "Mısır Ülke Profili" İhracat Geliştirme Etüd Merkezi Yayınları, 2006, <http://www.bogazici.org.tr/dokumanlar/misir2008.pdf> (13.08.2014) S:11-12

İtalya	615.297.000\$
Cezayir	534.184.000\$
Suudi Arabistan	495.843.000\$
Fransa	414.397.000\$
Brezilya	414.394.000\$
Rusya	368.109.000\$
Avustralya	357.955.000\$
Japonya	343.665.000\$
Arjantin	321.040.000\$
İngiltere	307.044.000\$
Türkiye	246.572.000\$
Güney Kore	230.443.000\$
Hollanda	210.061.000\$
Hindistan	182.714.000\$
İspanya	138.231.000\$

KAYNAK: <http://www.bogazici.org.tr/dokumanlar/misir2008.pdf> (13.08.2014)

2006-2007 yıllarında Mısır'ın ithalat dağılımında 13.005.000.000\$ ile Avrupa Birliği ülkeleri toplam ithalatın %34.4'ünü alarak başı çekmektedir. Avrupa Birliği ülkelerini sırasıyla 8.262.000.000\$ ve %21.8 pay ile ABD, 6.027.000.000\$ ve %15.9 pay ile Asya Ülkeleri, 3.244.000.000\$ ve %8.6 pay ile Arap Ülkeleri, 3.205.000.000\$ ve %8.5 pay ile Diğer Avrupa Ülkeleri, 685.000.000\$ ve %1.8 pay ile Rusya, 269.000.000\$ ve %0.8 pay ile Afrika, 107.000.000\$ ve %0.3 pay ile Avustralya

takip etmektedir. Kalan %7.9 tutarındaki 3.026.000.000\$'lık payı ise diğer ülkeler almışlardır.¹²⁷ Bununla ilgili hazırlanan Tablo 19 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 19

2006 – 2007 yıllarında Mısır'ın İthalat Dağılımında Ülke Gruplarının Pay Oranları

Ülkeler	Avrupa Birliği	ABD	Asya Ülkeleri	Arap Ülkeleri	Diğer Avrupa Ülkeleri	Rusya	Afrika	Avustralya	Diğer Ülkeler
Oranlar	%34.4	%21.8	%15.9	%8.6	%8.5	%1.8	%0.8	%0.3	%7.9

KAYNAK: <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm> (13.08.2014)

2009 yılında yapılan bir araştırmaya göre Mısır'ın ithalatında il 10 ülke sırasıyla ABD, Çek Cumhuriyeti, Almanya, İtalya, Türkiye, Suudi Arabistan, Fransa, Rusya, Japonya ve Ukrayna olmuştur.¹²⁸

3.1.2. İhracat Yapılan Ülkeler

Mısır'ın ihracatında ilk ülkeyi 982.932.000\$ ile İtalya olmaktadır. İtalya'yı sırasıyla 587.722.000\$ ile ABD, 432.869.000\$ ile İspanya, 392.428.000\$ ile Hollanda, 381.676.000\$ ile Hindistan, 235.424.000\$ ile Türkiye, 221.134.000\$ ile Suudi Arabistan, 189.207.000\$ ile Güney Kore, 163.321.000\$ ile Fransa, 149.886.000\$ ile İngiltere, 140.183.000\$ ile Almanya, 121.880.000\$ ile Çin, 92.309.000\$ ile Cezayir,

¹²⁷ Etüd-Araştırma Servisi, "Mısır Cumhuriyeti Ülke Raporu" Konya Ticaret Odası Yayınları, 2009, <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm> (13.08.2014) S:10

¹²⁸ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği "2009 Yılı Mısır Arap Cumhuriyetinin Notu" 2009, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (13.08.2014) S:3

57.739.000\$ ile Japonya, 31.307.000\$ ile Rusya, 16.619.000\$ ile Avustralya, 15.107.000\$ ile Brezilya, 1.359.000\$ ile Arjantin takip etmektedir.¹²⁹

Bu konuyla ilgili hazırlana tablo 20 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 20

2004 Yılında Mısır İhracatında Başlıca Ülkeler ve İhracat Miktarları

Ülkeler	Mısır'ın İhracat Değeri
İtalya	982.932.000\$
ABD	587.722.000\$
İspanya	432.869.000\$
Hollanda	392.428.000\$
Hindistan	381.676.000\$
Türkiye	235.424.000\$
Suudi Arabistan	221.134.000\$
Güney Kore	189.207.000\$
Fransa	163.321.000\$
İngiltere	149.886.000\$
Almanya	140.183.000\$
Çin Halk Cumhuriyeti	121.880.000\$
Cezayir	92.309.000\$

¹²⁹ Zeynep İYİLER, "Mısır Ülke Profili" İhracat Geliştirme Etüd Merkezi Yayınları, 2006, <http://www.bogazici.org.tr/dokumanlar/misir2008.pdf> (13.08.2014) S:11-12

Japonya	57.739.000\$
Rusya	31.307.000\$
Avustralya	16.619.000\$
Brezilya	15.107.000\$
Arjantin	1.359.000\$

KAYNAK: <http://www.bogazici.org.tr/dokumanlar/misir2008.pdf> (13.08.2014)

Avrupa Birliği Ülkeleri 2006 – 2007 yılında Mısır’ın ihracat dağılımında 7.440.000.000\$ ve buna bağlı olarak toplam pay içinden %33.8’ini alarak ilk sırada yer almıştır. Avrupa Birliği ülkelerini 6.850.000.000\$ ve %31.1’lik pay ile ABD, 2.969.000.000\$ ve %13.6’lık pay ile Asya Ülkeleri, 2.729.000.000\$ ve %12.3 pay ile Arap Ülkeleri, 328.000.000\$ ve %1.5 pay ile Afrika Ülkeleri, 152.000.000\$ ve %0.6’lık pay ile Rusya, 64.000.000\$ ve %0.4’lük pay ile Avustralya almaktadır. Kalan %2 tutarındaki 436.000.000’luk payı ise diğer ülkeler almışlardır.¹³⁰ 2006 – 2007 yılında Mısır’ın ihracatında ülke gruplarının paylarının yer aldığı tablo 21 aşığıda yer almaktadır.

Tablo 21

2006 – 2007 yıllarında Mısır’ın İthalat Dağılımında Ülke Gruplarının Pay Oranları

Ülkeler	Avrupa Birliği	ABD	Asya Ülkeleri	Arap Ülkeleri	Afrika	Rusya	Avustralya	Diğer Ülkeler
Oranlar	%33.8	%31.1	%13.6	%12.3	%1.5	%0.6	%0.4	%2

KAYNAK: <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm> (13.08.2014)

¹³⁰ Etüd-Araştırma Servisi, “Mısır Cumhuriyeti Ülke Raporu” Konya Ticaret Odası Yayınları, 2009, <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm> (13.08.2014) S:9

2009 yılında yapılan bir çalışmaya göre Mısır'ın ithalatında ilk 10 ülke İspanya, İtalya, ABD, Hindistan, Suudi Arabistan, Çek Cumhuriyeti, Libya, Ürdün, İsviçre, Britanya olmuştur. Türkiye ise ihracat sıralamasında 13. olmuştur.¹³¹

3.1.3. Mısır'ın Başlıca İthalat Yaptığı Ürünler

Mısır başlıca olarak işlenmiş petrol ile ilgili ürünler, eczacılık ile ilgili ürünler, bazı tarım ürünleri, tekstil ürünleri ve demir-çelik ürünlerini ithal etmektedir.¹³²

3.1.4. Mısır'ın Başlıca İhracat Yaptığı Ürünler

Mısır başlıca olarak otomotiv ve otomotiv yan sanayii, makine, ham petrol, bitkisel ve hayvansal yağlar, ilaç, plastik ürünleri, ağaç ürünleri, metal ürünleri ithal etmektedir.¹³³

3.1.5. Mısır'ın Avrupa Birliğiyle Ekonomik İlişkileri

2000 – 2010 yılları arasında Mısır'ın Avrupa Birliği ülkeleriyle ticaret hacmi her geçen yıl artış göstermiştir. Ancak iş gücünde yaşanan düşük maliyetler ve taşımacılık şartlarının rahatlığı söz konusu olmasına rağmen yine de ticaret hacminin beklenenin altında gerçekleştiği söylenebilir. Mısır'ın Avrupa Birliği Ülkeleriyle yaptığı ithalat ve ihracat miktarlarının yer aldığı Tablo 22 aşağıda yer almaktadır.

¹³¹ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği “2009 Yılı Mısır Arap Cumhuriyetinin Notu” 2009, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (13.08.2014) S:3

¹³² T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği “2004 Yılı Mısır Yıllık Raporu” 2004, (13.08.2014) S:3

¹³³ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği “2004 Yılı Mısır Yıllık Raporu” 2004, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (13.08.2014) S:3

Tablo 22

**2000 – 2010 Yılları Arasında Mısır’ın Avrupa Birliği Ülkeleriyle Yaptığı
İthalat ve İhracat Miktarları**

Yıllar	Mısır’ın Avrupa Birliğine İhracatı (Milyon \$)	Mısır’ın Avrupa Birliğinden İthalatı (Milyon \$)
2000	2007,2	6145,1
2001	2099,2	5296,6
2002	2796,9	5108,6
2003	3534,8	5922,7
2004	5144,1	7849,0
2005	6948,0	11289,4
2006	7440,6	13005,5
2007	9808,2	18007,4
2008	8544,2	18834,8
2009	8479,8	17890,5
2010	11437,0	18707,1

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (09.01.2014)

Tablo 22’de yer aldığı üzere Mısır’ın Avrupa Birliği Ülkelerine ihracatı 2000-2010 yılları arasında Mısır’ın Avrupa Birliği Ülkelerinden ithalatı ise 2009 yılı ayrı tutulduğunda bir önceki yıla göre devamlı artış göstermiştir. Ancak buna rağmen daha öncede belirtildiği üzere beklenen ticaret hacminin altında kaldığı söylenebilir, Mısır’ın bunun üzerine giderek Avrupa Birliği Ülkeleriyle ticaret hacmini arttıracak çeşitli ticaret politikaları gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bununla birlikte 10 yıllık süre zarfında Avrupa Birliği Ülkelerinden Mısır’ın yaptığı ithalat, yaptığı ihracatın çok üstünde seyretmiştir.

3.1.6. Mısır’ın Ortadoğu Ülkeleriyle Ekonomik İlişkileri

Mısır’ın Ortadoğu Ülkelerinden yaptığı ithalat ve Ortadoğu Ülkelerine yaptığı ithalat ve ihracat miktarsal olarak Avrupa Birliği Ülkeleriyle yaptığı ticaret hacminin altında kalmasının yanında Mısır’ın Ortadoğu ülkeleriyle 2000 – 2010 yılları arasındaki ticaret hacmi her geçen yıl bir önceki yıla göre artış göstermiştir.

Tablo 23

2000 – 2010 Yılları Arasında Mısır’ın Ortadoğu Ülkeleriyle Yaptığı İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	Mısır’ın Ortadoğu Ülkelerine İhracatı (Milyon \$)	Mısır’ın Ortadoğu Ülkelerinden İthalatı (Milyon \$)
2000	816,7	754,3
2001	942,7	847,5
2002	934,2	866,3

2003	1273,3	1284,0
2004	1557,7	2133,6
2005	2125,2	2735,7
2006	2729,6	3244,4
2007	3155,9	5473,9
2008	3852,0	4750,5
2009	4761,3	5404,8
2010	4864,7	8679,5

KAYNAK: <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (09.01.2014)

Mısır'ın Ortadoğu Ülkeleriyle ithalat ve ihracatında her yıl artış yaşanırken özellikle 2010 yılında Mısır'ın Ortadoğu Ülkelerinden ithalatında diğer yıllara göre daha yüksek oranda artış gerçekleşmiştir. Ancak jeopolitik konumu gereği Arap Devletleri ve Afrika Devletlerinin merkezinde yer alması ve iş gücünün düşüklüğüne rağmen bu avantajlarını doğru kullanamadığı görülmektedir. Bu özellikleriyle bölge ülkeleriyle yoğun ticaret hacmi beklenmesine rağmen Tablo 23'de görüldüğü üzere Mısır'ın Ortadoğu ülkeleriyle yaptığı ticaret hacmi Avrupa Birliği ülkeleriyle yaptığı ticaret hacminin altında kalmıştır ve Mısır'ın bu imkanlarını gözden geçirerek bölge ülkeleriyle daha aktif ticaret politikaları benimsemesi kısa ve uzun vadede milli gelirde artış yaşanmasını gerçekleştirebilir.

3.2. Türkiye Dış Ticaret Verileri

3.2.1. İthalat Yapılan Ülkeler

Türkiye'nin 2004 ve 2010 yılında en çok ithalat yaptığı 20 ülkenin Türkiye'nin toplam ithalatından aldıkları pay ve miktarların bulunduğu tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 24

2004 ve 2010 Yılında Türkiye'nin İthalatından En Fazla Pay Alan 20 Ülkenin Miktar ve Oranları

Ülkeler	2004 Yılında Türkiye'nin İthalat Miktarı	2004 Yılında Toplam İthalat İçindeki Payı	2010 Yılında Türkiye'nin İthalat Miktarı	2010 Yılında Toplam İthalat İçindeki Payı
Almanya	12.515.655.000\$	% 12.8	17.549.112.000\$	% 9.5
Rusya	9.033.138.000\$	% 9.3	21.600.641.000\$	% 11.6
İtalya	6.838.759.000\$	% 6.5	10.139.888.000\$	% 5.5
Fransa	6.201.348.000\$	% 6.4	8.176.600.000\$	% 4.4
Çin Halk Cumhuriyeti	6.885.400.000\$	% 5.9	17.180.806.000\$	% 9.3
ABD	4.745.195.000\$	% 4.9	12.318.745.000\$	% 6.6
İngiltere	4.317.140.000\$	% 4.4	4.480.611.000\$	% 2.5
İsviçre	3.404.540.000\$	% 3.5	3.153.702.000\$	% 1.7
İspanya	3.555.106.000\$	% 3.3	4.840.062.000\$	% 2.6

Güney Kore	3.485.389.000\$	% 3	4.764.057.000\$	% 2.6
Japonya	3.109.218.000\$	% 2.8	3.297.796.000\$	% 1.8
Ukrayna	2.651.017.000	%2.3	3.832.744.000\$	% 2.1
Romanya	2.285.592.000\$	%2	3.449.195.000\$	% 1.9
İran	1.962.059.000	% 2	7.645.008.000\$	% 4.1
Belçika	2.241.112.000\$	% 1.9	3.156.000.000\$	%1.7
Hollanda	2.151.585.000\$	% 1.8	3.156.000.000\$	%1.7
Hindistan	1.280.473.000\$	% 1.1	3.297.796.000\$	% 1.8
Polonya	1.244.447.000\$	% 1.1	2.620.956.000\$	% 1.4
Yunanistan	727.830.000\$	% 0.6	1.541.600.000\$	% 0.8
Birleşik Arap Emirlikleri	205.442.000\$	% 0.2	698.421.000\$	% 0.4
Diğerleri	24.586.258.000\$	% 25.1	48.274.844.000\$	% 26

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (13.08.2014)

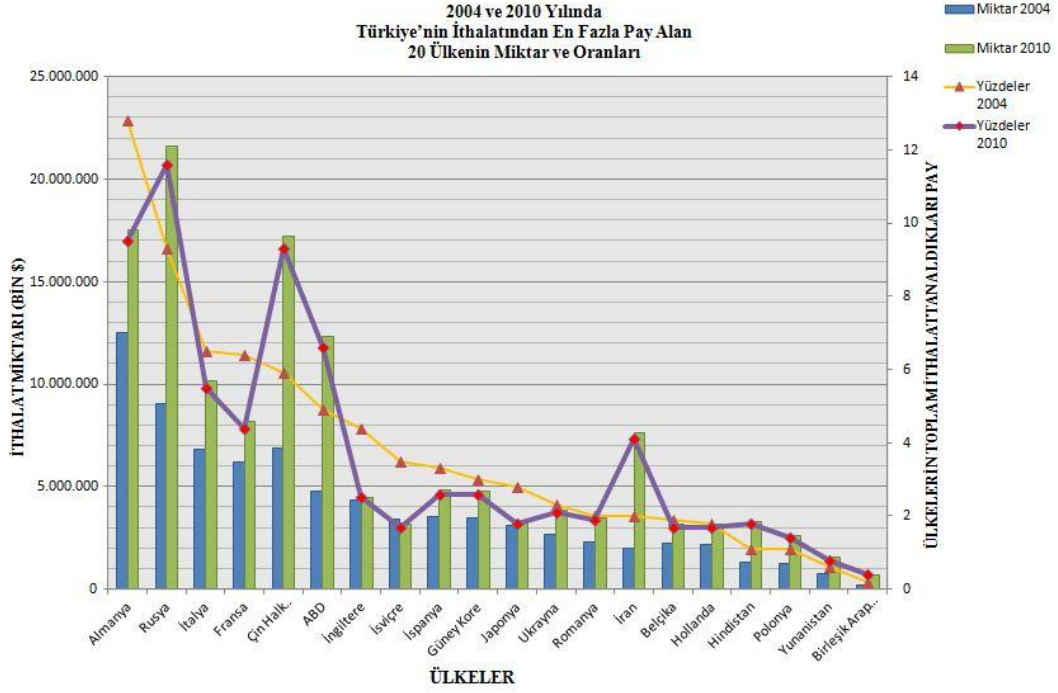
Tablo 24'ü incelediğimiz zaman Türkiye'nin ithalatında ilk sırayı %12.8 pay ve 12.515.655.000\$ ile Almanya almaktadır. Almanya'yı sırasıyla %9.3 pay ve 9.033.138.000\$ ile Rusya, %6.5 pay ve 6.838.759.000\$ ile İtalya, % 6.4 pay ve 6.201.348.000\$ ile Fransa, %5.9 pay ve 6.885.400.000\$ ile Çin, % 4,4 pay ve 4.317.140.000\$ ile İngiltere, %4.9 pay ve 4.745.195.000\$ ile ABD, % 3.5 pay ve 3.404.540.000\$ ile İsviçre, %3 pay ve 3.485.389.000\$ ile Güney Kore, % 2 pay ve 1.962.059.000 \$ ile İran, %3.3 pay ve 3.555.106.000\$ ile İspanya, %2.8 pay ve 3.109.218.000\$ ile Japonya, %2.3 pay ve 2.651.017.000\$ ile Ukrayna, %2 pay ve 2.285.592.000\$ ile Romanya, %1.9 pay ve 2.241.112.000\$ ile Belçika, %1.8 pay ve

2.151.585.000\$ ile Hollanda, %1.1 pay ve 1.244.447.000\$ ile Polonya ve yine %1.1 oran ve 1.280.473.000\$ ile Hindistan, %0.6 pay ve 727.830.000\$ ile Yunanistan, %0.2 pay ve 205.442.000\$ ile Birleşik Arap Emirlikleri takip etmektedir. Kalan %25.1'lik payı ise diğer ülkeler paylaşmışlardır.

2010 yılında ise ithalat oranları ve miktarları yıllara göre değişiklik göstermiştir. Bu yılda Türkiye'den en çok ithalat yapan ülke %11.6 pay ve 21.600.641.000\$ ile Rusya almıştır. Rusya'yı sırasıyla %9.5 pay ve 17.549.112.000\$ ile Almanya, %9.3 pay ve 17.180.806.000\$ ile Çin, %6.6 pay ve 12.318.745.000\$ ile ABD, %5.5 pay ve 10.139.888.000\$ ile İtalya, %4.4 pay ve 8.176.600.000\$ ile Fransa, %4.1 pay ve 7.645.008.000\$ ile İran, %2.6 pay ve 4.840.062.000\$ ile İspanya, %2.6 pay ve 4.764.057.000\$ ile Güney Kore, %2.5 pay ve 4.480.611.000\$ ile İngiltere, %2.1 pay ve 3.832.744.000\$ ile Ukrayna, %1.9 pay ve 3.449.195.000\$ ile Romanya, %1.8 pay ve 3.409.938.000\$ ile Hindistan yine %1.8 pay ve 3.297.796.000\$ ile Japonya, %1.7 pay ve 3.153.702.000\$ ile İsviçre, %1.7 pay ve 3.213.606.000\$ ile Belçika, %1.7 pay ve 3.156.000.000\$ ile Hollanda, %1.4 pay ve 2.620.956.000\$ ile Polonya, %0.8 pay ve 1.541.600.000\$ ile Yunanistan, %0.4 pay ve 698.421.000\$ ile Birleşik Arap Emirlikleri almıştır. Kalan %26'luk pay ise diğer ülkeler tarafından paylaşılmıştır.

Türkiye'nin 2004 ve 2010 yılında ithalatından en fazla pay alan ülkelerin yer aldığı Grafik 1 aşağıda yer almaktadır.

Grafik 1

İthalat rakamları incelendiği zaman Türkiye'nin ithalatında önceliği olan ülkelerin paylarında değişiklik yaşandığı görülmektedir. İthalat rakamlarının 2004-2010 yılları arasında artış göstermesi ülkelerin aldıkları payların yanında gelirlerinde de büyük artışlar yaşandığı göstermektedir. Türkiye'nin 2004 yılı toplam ithalatı 97.539.766.000\$'dır, 2010 yılında ise 185.544.332.000\$ olmuştur. Bu durumda örnek olarak Almanya 2004 yılında Türkiye'nin ithalatında %12.8 oranında aldığı paya rağmen 2010 yılında aldığı %9.5 pay ile daha fazla gelir elde etmiştir. Bu durumda yıllara göre ithalatın ne derece yüksek seyrettiğini göstermektedir. Bütün bunlara ek olarak Rusya'nın ithalatta bu derece artış göstermesi kayda değerdir. Bu artışın sebebi olarak Türkiye'nin petrol ve petrol ürünlerine duyduğu ihtiyacın büyük bölümünü Rusya'dan sağlaması ve petrol arzında yaşanan artışların yanında son yıllarda petrol fiyatlarında yaşanan artışlarla İthalat pay ve miktarının arttığı belirtilebilir. Bunun yanında bu dönemde özellikle Çin maliyet avantajlarını kullanarak ithalatından aldığı payı arttırmıştır. Türkiye ürünlerin dışında hammadde ve yarı madde olarak dışa bağımlı

olması ve Çin'in dünya piyasasına bunu düşük maliyetle sağlaması sonucunda payını arttırdığı görülmektedir. Bunun yanında İran ve İngiltere %2 oranında bir artış sağlamıştır. En dikkat çekici olan Güney Kore'nin oranının bu iki dönemde aynı olmasıdır. Miktarsal olarak ithalatın artması sonucunda gelir artmıştır. Ancak oransal olarak bir artış yaşayamamıştır. Türkiye özellikle teknoloji ile ilgili bazı ürünleri ithal etmesi ve ürün çeşitliliğini arttıramaması yada rekabet gücünün ihtiyaç duyulan başka ürünlerde zayıf olması buna sebep gösterilebilir.

3.2.2. İhracat Yapılan Ülkeler

Türkiye'nin 2004 ve 2010 yılında en çok ihracat yaptığı 20 ülkenin Türkiye'nin toplam ihracatından aldıkları pay ve miktarların bulunduğu tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 25

2004 ve 2010 Yılında Türkiye'nin İhracatında En Fazla Pay Alan 20 Ülkenin Miktar ve Oranları

Ülkeler	2004 Yılında Türkiye'nin İthalat Miktarı	2004 Yılında Toplam İthalat İçindeki Payı	2010 Yılında Türkiye'nin İthalat Miktarı	2010 Yılında Toplam İthalat İçindeki Payı
Almanya	8.745.282.000\$	% 13.8	11.479.066.000\$	% 10.1
İngiltere	5.544.303.000\$	% 8.8	4.680.611.000\$	% 6.4
İtalya	4.648.475.000\$	% 7.4	6.505.277.000\$	% 5.7
ABD	4.860.041.000\$	% 7.7	3.762.919.000\$	% 3.3
Fransa	3.668.418.000\$	% 5.8	6.054.499.000\$	% 5.3

İspanya	2.619.784.000\$	%4.1	3.536.205.000\$	% 3.1
Hollanda	2.138.004.000\$	%3.4	2.461.371.000\$	% 2.2
Rusya	1.859.187.000\$	% 2.9	4.628.153.000\$	% 4.1
Irak	1.820.802.000\$	%2.9	6.036.362.000\$	% 5.3
İsrail	1.315.292.000\$	%2.1	2.080.148.000\$	% 5.8
Romanya	1.235.485.000\$	%2	2.599.380.000\$	% 2.3
Belçika	1.183.181.000\$	% 1.9	1.960.441.000\$	% 1.7
Birleşik Arap Emirlikleri	1.143.728.000\$	%1.8	3.332.885.000\$	% 2.9
İran	813.031.000\$	% 1.3	3.044.177.000\$	% 2.7
Suudi Arabistan	768.519.000\$	% 1.2	2.217.646.000\$	% 1.9
Ukrayna	575.827.000\$	% 0.9	1.260.423.000\$	% 1.1
Mısır	473.145.000\$	% 0.7	2.250.577.000\$	% 2.2
Çin	391.585.000\$	% 0.6	2.269.175.000\$	% 2
Azerbeycan	403.942.000\$	% 0.6	1.550.479.000\$	% 1.4
Libya	337.204.000\$	% 0.5	1.932.370.000\$	% 1.7
Diğer	24.586.258.000\$	%29.5	37.685.804.000\$	% 33

KAYNAK: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (13.08.2014)

Tablo 25’de yer aldığı üzere Türkiye’nin 2004 yılında toplam ihracatı 63.167.153.000\$ olmuştur. En fazla ihracat yaptığı 20 ülkeye baktığımız zaman ilk sırayı %13.8 pay ve 8.745.282.000\$ ile Almanya almıştır. Almanyayı %8.8 pay ve 5.544.303.000\$ ile İngiltere, %7.4 pay ve 4.648475.000\$ ile İtalya, %7.7 pay ve

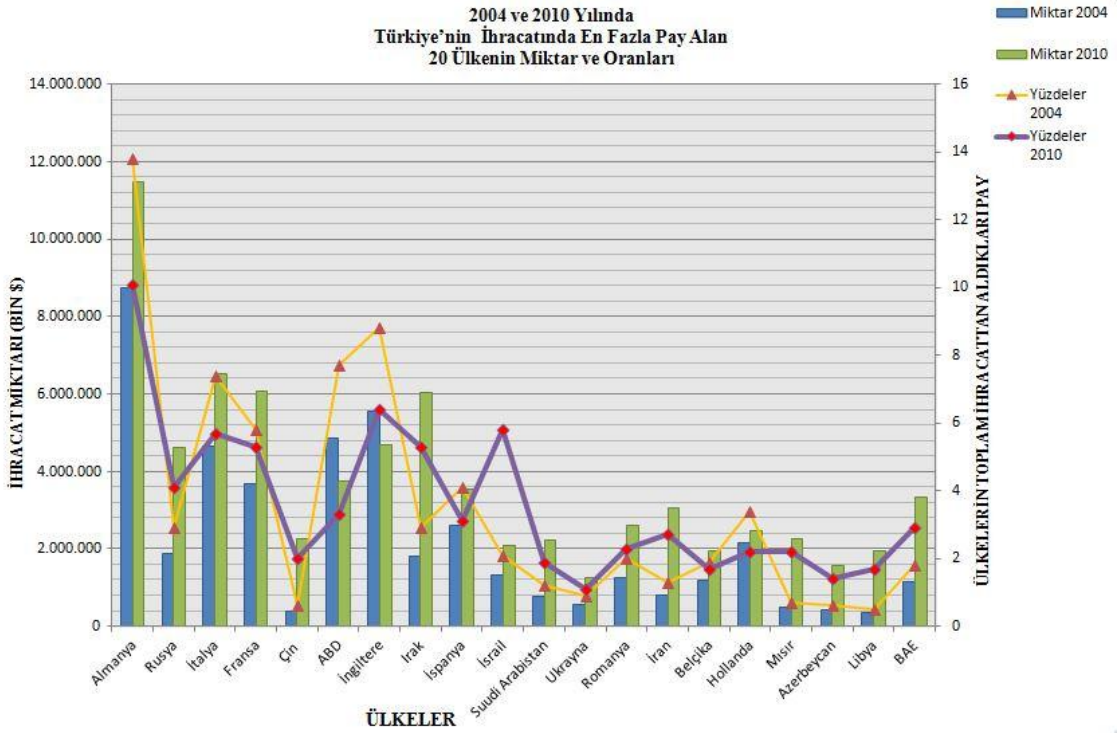
4.860.041.000\$ ile ABD, %5.8 pay ve 3.668.418.000\$ ile Fransa, %4.1 pay ve 2.619.784.000\$ ile İspanya, %3.4 pay ve 2.138.004.000\$ ile Hollanda, %2.9 pay ve 1.859.187.000\$ ile Rusya, yine %2.9 pay ve 1.820.802.000\$ ile Irak, %2.1 pay ve 1.315.292.000\$ ile İsrail, %2 pay ve 1.235.485.000\$ ile Romanya, %1.9 pay ve 1.183.181.000\$ ile Belçika, %1.8 pay ve 1.143.728.000\$ ile Birleşik Arap Emirlikleri, %1.3 pay ve 813.031.000\$ ile İran, %1.2 pay ve 768.519.000\$ ile Suudi Arabistan, %0.9 pay ve 575.827.000\$ ile Ukrayna, %0.7 pay ve 473.145.000\$ ile Mısır, %0.6 pay ve 391.585.000\$ ile Çin, %0.6 pay ve 403.942.000\$ ile Azerbeycan, %0.5 pay ve 337.204.000\$ ile Libya takip etmektedir. Kalan %29.5 payı ise diğer ülkeler paylaşmışlardır.

Yine Tablo 25’de yer adlığı üzere Türkiyenin 2010 yılında toplam ihracatı 113.883.219.000\$ olmuştur. Türkiyenin ihracatında ilk 20 ülkeye baktığımız zaman ilk sırayı %10.1 pay ve 11.479.066.000\$ ile Almanya olmuştur. Almanya’yı sırasıyla %6.4 pay ile İngiltere, %5.7 pay ve 6.505.277.000\$ ile İtalya, %5.3 pay ve 6.054.499.000\$ ile Fransa, %5.3 pay ve 6.036.362.000\$ ile Irak, %4.1 pay ve 4.628.153.000\$ ile Rusya, %3.3 pay ve 3.762.919.000\$ ile ABD, %3.1 pay ve 3.536.205.000\$ ile İspanya, %2.9 pay ve 3.332.885.000\$ ile Birleşik Arap Emirlikleri, %2.7 pay ve 3.044.177.000\$ ile İran, %2.3 pay ve 2.599.380.000\$ ile Romanya, %2.2 pay ve 2.461.371.000\$ ile Hollanda, %2 pay ve 2.250.577.000\$ ile Mısır, %1.9 pay ve 2.217.646.000\$ ile Suudi Arabistan, %1.8 pay ve 2.080.148.000\$ ile İsrail, %1.7 pay ve 1.932.370.000\$ ile Libya yine %1.7 pay ve 1.960.441.000\$ ile Belçika, %1.4 pay ve 1.550.479.000\$ ile Azerbaycan, %1.1 pay ve 1.260.423.000\$ ile Ukrayna takip etmektedir. Kalan %33’lük payı ise diğer ülkeler paylaşmışlardır.¹³⁴

Türkiye’nin 2004 ve 2010 yılında ihracatından en fazla pay alan ülkelerin yer aldığı Grafik 2 aşağıda yer almaktadır.

¹³⁴ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (13.08.2014) S:1-2

Grafik 2

Türkiye'nin 2004 ve 2010 yıllarında yaptığı ihracatlar da Almanya ilk sırada yer almıştır. 2004 yılında aldığı pay 2010 yılında aldığı paydan düşük olmasına rağmen ihracat değerlerinin 2004 yılından 2010 yılına yaklaşık %80 değer kazanması daha fazla gelir sağlamasına sebep olmuştur. İngiltere, İtalya, ABD, İspanya, Hollanda yaşadıkları ekonomik kriz sebebiyle 2004 yılına göre 2010 yılında Türkiye'den yaptıkları ihracat paylarında düşüş yaşamışlardır. Buna rağmen Türkiye'nin ihracat gelirlerinin artması sebebiyle yine miktarsal olarak 2010 yılında Türkiye bu ülkelerden 2004 yılına göre daha fazla gelir elde etmiştir. Bunun yanında Türkiye'nin ihracatından Irak, Mısır, Libya, Rusya, Ukrayna, Romanya, Suudi Arabistan'ın paylarında artış görülmüştür. Diğer ülkelerde %3.6'lık bir artış göstermişlerdir. Türkiye'nin ithalata bağlı bir ihracat rejimi söz konusu olduğundan ihracatını artırma yönünde ve ithalat ürünlerinin iç piyasadan talep edilmesi yönünde reform çalışmaları yapması gerekmektedir. Özellikle

finansal olarak yatırım merkezi olması ve bu sebeple Türk Lirasının değer kazanarak ihracatın artmasını engellemesi ile ilgili çalışmalar yapması gerekmektedir.

3.2.3. Türkiye'nin Başlıca İthalat Yaptığı Ürünler

Türkiye başlıca Kıymetli Taşlar ve Metaller, Makine, Motorlu Kara Taşıtları, Elektronik, Plastik, Pamuk, Optik Foto Ölçüm, Demir Çelik Ürünleri, Alüminyum, Organik Kimyasallar, Kağıt, Ecza, Çeşitli Kimyasallar, Kauçuk, Lifler, Filamentler, Bakır, Hava Araçları, Mineral Yakıt ve Yağ, Çeşitli Hammadde ve Yarı Mamul Maddeleri ürün gruplarının ithalatını yapmaktadır.¹³⁵

3.2.4. Türkiye'nin Başlıca İhracat Yaptığı Ürünler

Türkiyenin başlıca ihrac ettiği ürünlerde çeşitlilik göstermektedir. Türkiye Tarımsal olarak Bitkisel Ürünler başlığı altında Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamülleri, Yaş Meyve ve Sebze, Meyve Sebze Mamulleri, ,Kuru Meyve ve Mamulleri, Fındık ve Mamulleri, Zeytin ve Zeytinyağı, Tütün ile Kesme Çiçek, Hayvansal Ürünler başlığı altında Su Ürünleri ve Hayvansal Mamülleri, Ağaç ve Orman Ürünleri başlığı altında Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri ihraç etmektedir. Sanayi ihracatı olarak ise Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler başlığı altında Tekstil ve Hammaddeleri, Deri ve Deri Mamulleri ve Halı, Kimyevi Maddeler ve Mamuller başlığı altında Kimyevi Maddeler ve Mamulleri, Sanayi Mamulleri başlığı altında Hazır Giyim ve Konfeksiyon, Otomotiv Endüstrisi, Gemi ve Yat, Elektrik –Elektronik, Makine ve Aksamları, Demir ve Demir Dışı Metaller, Demir Çelik Ürünleri, Çimento ve Toprak Ürünleri, Değerli Maden ve Mücevherat, Madencilik başlığı altında Madencilik Ürünleri ihracatı yapmaktadır.¹³⁶

¹³⁵ Dr. Hatice KARAHAN“Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2014” Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayınları, 2014, http://www.tim.org.tr/files/downloads/raporlar/tim_ekonomi_ve_dis_ticaret_raporu_2014.pdf (16.07.2014) Sayfa: 111

¹³⁶ <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html> (16.07.2014)

3.2.5. Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle Ekonomik İlişkileri

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvurusu ile başlamıştır. Başvuru sonucunda Avrupa Ekonomik Topluluğu Bakanlar Konseyi üyelik koşulları tamamlanmaya kadar Türkiye ekonomisinin kalkınması ve halkın refah seviyesinin arttırılması için tarafların ticari ekonomik ilişkileri güçlendirmek amacıyla bir anlaşma imzalanmasını önermiş ve 1964 yılında geçerli olacak Ankara Anlaşması 1963 yılında imzalanmıştır. 1970 yılında imzalanan ve 1973 yılında uygulanmaya konan Katma Protokol ile hazırlık dönemi sona ermiş ve tarım ürünleri, sanayi ürünleri ile kişilerin üye ülkelerde serbest dolaşımlarının sağlanması için Gümrük Birliği Anlaşması oluşturulmasına karar verilmiştir. İmzalanan Katma Protokol çerçevesinde Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri petrol ürünleri ile tekstil ürünleri dışında Türkiye'den ithal ettiği sanayi ürünlerinin Gümrük Vergilerini tek taraflı olarak kaldırmıştır. Türkiye'nin de üyelerden ithal ettiği ürünlerin zamanla vergilerini kaldırmaları planlanmış ve 22 yıl içinde Gümrük Birliği Anlaşmasının tamamlanması için zaman tanınmıştır. 1995 yılında Ortaklık Konseyinde alınan kararlar neticesinde Türkiye'nin 1996 yılı itibariyle Gümrük Birliği üyeliğinin başlamasına karar verilmiştir. Türkiye 'nin Avrupa Birliği katılımı için oluşturulan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 yılında onaylamıştır. Türkiye tarafından da alınan kararlar 19 Mart 2001 tarihinde onaylanmıştır. 2005 yılında ise Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için müzakere yapılması kararları alınmıştır. Müzakereler tamamlanamamış ve günümüze kadar devam etmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Ülkeleriyle ticareti çok eski dönemlere dayanmaktadır. Avrupa Birliği süreciyle birlikte Gümrük Tarifelerinin karşılıklı olarak kaldırılması Türkiye ile AB ülkelerinin aralarında yaşanan ticareti de etkilemiştir. Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinden 2004 yılında 48.130.900.000\$'lık ithalat yaparken 2005 yılında 57.781.362.000\$, 2006 yılında 59.447.587.000\$, 2007 yılında 68.472.309.000\$, 2008 yılında 74.513.444.000\$, 2009 yılında 56.616.302.000\$, 2010 yılında ise 72.391.053.000\$ ithalat yapılmıştır. Türkiye'nin 2004 yılında yaptığı toplam ithalat

içinde Avrupa Birliği ülkelerinin payı %49.4 olurken 2005 yılında % 45.2, 2006 yılında %42.6, 2007 yılında %40.3, 2008 yılında %36.9, 2009 yılında %40.2, 2010 yılında %39 olmuştur.¹³⁷

2004-2010 yılları arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerinden yaptığı ithalat yaşanan küresel kriz sebebiyle 2009 yılında bir önceki yıla göre yaşanan %24 düşüş dışında devamlı artış göstermiştir. 2010 yılında ise 2008 yılında ki ithalat miktarına tekrar yaklaşmıştır.

Türkiye'nin 2004-2010 yılları arasında Avrupa Birliği Ülkelerine ihracatı ise 2004 yılında 36.698.919.000\$, 2005 yılında 41.532.953.000\$, 2006 yılında 48.148.628.000\$, 2007 yılında 60.754.022.000\$, 2008 yılında 63.719.097.999\$, 2009 yılında 47.228.119.000\$, 2010 yılında 52.934.452.000\$ olmuştur. Toplam ihracatı içerisinde Avrupa Birliği ülkelerinin oranı ise 2004 yılında %58.1, 2005 yılında %56.5, 2006 yılında %56.3, 2007 yılında %56.6, 2008 yılında %48.3, 2009 yılında %46.2, 2010 yılında %46.5 olmuştur.¹³⁸

Küresel krizin yaşandığı 2009 yılında bir önceki yıla göre yaşanan % 25.9 oranındaki düşüş dışında Türkiye'nin Avrupa Birliğinden ihracatı devamlı artış göstermiştir. Bunun yanında Türkiye'nin 2009 yılında toplam ihracatındaki payı 2008 yılındakine göre artış yaşanmıştır. Bu veriler ışığında 2004-2010 yılında Türkiye ihracatının neredeyse yarısını Avrupa Birliği ülkeleri karşılamıştır. Küresel Kriz dönemlerinde dahi Türkiye'nin Avrupa Birliği ihracatı %46 ile %48 bandında devam etmiştir. Bunun sonucu olarak da krizin Türkiye'nin bütün ihracat yaptığı ülkeleri etkilediği anlaşılmaktadır.

Mısır'ın Avrupa Birliği Ülkeleriyle yaptığı ithalat ve ihracat miktarlarıyla Türkiye'nin yaptığı miktarları karşılaştırdığımız zaman Türkiye'nin İhracat olsun ithalat olsun daha yüksek miktarlarda ticaret yaptığı gözlenmektedir. Bu veriler ticari olarak

¹³⁷ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.08.2014)

¹³⁸ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.08.2014)

Türkiye'nin Mısır'a göre bölgede daha aktif ticari politikalar izlediği sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır.

3.2.6. Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleriyle Ekonomik İlişkileri

Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleriyle 2004-2010 yılları arasında yıllık ithalatı incelendiğinde, 2004 yılında 4.268.767.000\$, 2005 yılında 6.066.417.000\$, 2006 yılında 8.640.862.000\$, 2007 yılında 10.148.760.000\$, 2008 yılında 13.145.164.000\$, 2009 yılında 7.133.985.000\$, 2010 yılında 13.010.828.000\$ olmuştur. Türkiye'nin ithalatında Ortadoğu Ülkelerinin payı 2004 yılında %4.4, 2005 yılında %5.2, 2006 yılında %6.2, 2007 yılında %6, 2008 yılında %6.5, 2009 yılında %5.1, 2010 yılında %7 olmuştur.¹³⁹

2004-2010 yılları arasında Türkiye'nin Ortadoğu Ülkelerinden ithalatında artış yaşanmış olsa da toplam ithalatının içindeki payı bu 4 yıllık süreçte %4 ile %7 bandı arasında değişmiştir. Bunun yanında Türkiye'nin Ortadoğu Ülkelerinden 2009 yılında yaptığı ithalat 2008 yılına göre %45.7 oranında değer kaybetmiştir. Bu yıllarda yaşanan Küresel Kriz ABD ve Avrupa kaynaklı olmasına rağmen Türkiye'nin Ortadoğu Ülkelerinden yaptığı ithalatının Avrupa ülkelerine göre daha fazla değer kaybetmesi dikkat çekicidir.

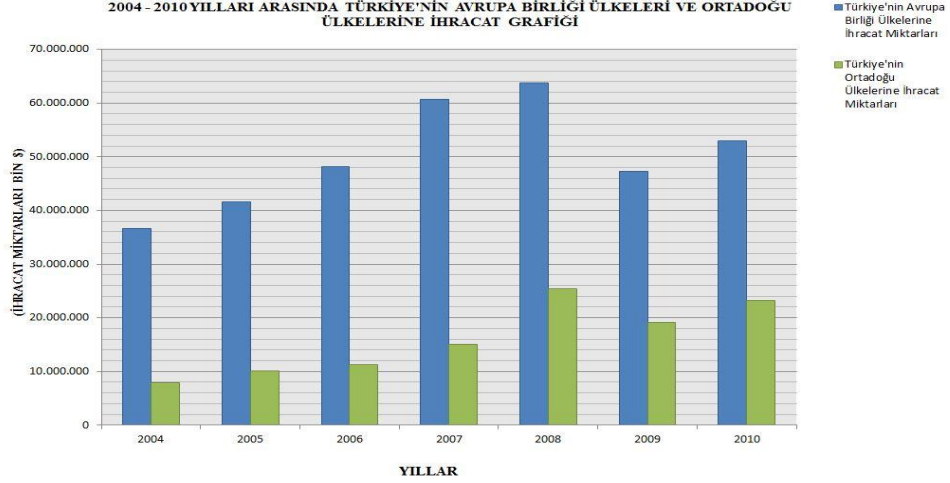
Türkiye'nin Ortadoğu Ülkelerine 2004-2010 yıllarında yaptığı yıllık ihracatları incelendiğinde ise 2004 yılında 7.921.284.000\$, 2005 yılında 10.184.230.000\$, 2006 yılında 11.315.751.000\$, 2007 yılında 15.081.322.000\$, 2008 yılında 25.430.395.000\$, 2009 yılında 19.192.808.000\$, 2010 yılında ise 23.294.873.000\$ olmuştur. Türkiye'nin ihracatında Ortadoğu Ülkelerinin payı ise 2004 yılında %12.5, 2005 yılında %13.9, 2006 yılında %13.2, 2007 yılında %14.1, 2008 yılında %19.3, 2009 yılında %18.8i 2010 yılında %20.5 olmuştur.¹⁴⁰

¹³⁹ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.08.2014)

¹⁴⁰ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (16.08.2014)

Türkiye'nin Ortadoğu Ülkelerine ve Avrupa Birliği Ülkelerine yaptığı ihracat ile ilgili hazırlanan grafik 3 aşağıda yer almaktadır.

Grafik 3

Türkiye'nin 2004-2010 yıllarında Ortadoğu ülkelerine yaptığı ihracatın tüm ihracatında payı artış göstermiştir. Türkiye'nin küresel kriz sebebiyle 2009 yılında Ortadoğu ülkelerine yaptığı ihracatta bir önceki yıla göre yaşanan düşüş bir yanan bırakılırsa İhracatında her yıl artış yaşanmıştır. 2009 yılında yaşanan düşüşe rağmen 2010 yılında tekrar ihracatta 2009 yılına göre % 21.4 artış yaşanmıştır. Türkiye'nin toplam ihracat içindeki payında ise 2009 yılında bir önceki yıla göre sadece %0.5 düşüş yaşanmıştır. Türkiye'nin 2000'li yıllarda bölge ülkeleriyle siyasi olarak ilişkilerinin düzenlenmesi adına yaptığı atılımlar ihracatının da olumlu seyretmesine sebep olmuştur.

Mısır ve Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleriyle yaptıkları ticaret karşılaştırıldığı zaman Avrupa Birliği Ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'nin Mısır'a göre ithalat ve ihracat miktarları daha fazla olmuştur. Mısır'ın jeopolitik olarak Arap Ülkeleri ve Afrika Ülkelerinin merkezinde bulunması ve düşük maliyetli iş gücüne sahip olmasına

rağmen Türkiye'nin bölge ülkeleriyle daha yüksek miktarda ticaret hacmine sahip olması Türkiye'nin ekonomi politikalarında ki başarısını göstermektedir.

3.3. Türkiye ve Mısır'ın Bölgesel Entegrasyon Çalışmaları

3.3.1. Bölgesel Entegrasyon Tanımı ve Örnekleri

Aynı zamanda Uluslararası Ekonomik Birleşmeler, Ekonomik Entegrasyon terimi ile ifade edilen Bölgesel Entegrasyonların amacı üye ülkelerin başta ithalat ve ihracatın arttırılması amacıyla ekonomik ilişkilerin serbest bırakılması yoluyla gelirlerini arttırmaktır. Bir ekonomik entegrasyon olmamakla birlikte sınırlıda olsa dünyada dış ticaretin önünde yer alan engelleri kaldırmak için 83 ülke tarafından 1947 yılında GATT denilen ve 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü olarak adı değişen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması imzalanmıştır. Örnek bir ekonomik entegrasyon çalışması ise ilk defa Avrupa Birliği ile sağlanmıştır. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelere göre bölgesel entegrasyonlara girmek farklı sebeplere dayalıdır. Gelişmiş bir ülke için bağlı bulunduğu bölgesel entegrasyon, ürünlerini yeni pazarlara sunabilme ve artan satışlarla birlikte daha düşük maliyetle daha fazla üretim yapma imkanı sunarken, az gelişmiş ülkeler içinde düşük maliyetli hammadde veya yarı madde elde ederek sanayileşmesini hızlandırma imkanı sunmaktadır. Gelişmiş ülkelerin kurduğu ekonomik entegrasyon modeline Avrupa Birliği, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA) örnek oluştururken, Latin Amerika Entegrasyon Birliği (LAIA), Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN), Karadeniz Ekonomik İşbirliği (BSEC), Asya ve Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) az gelişmiş ülkelerin kurduğu ekonomik entegrasyon modeline örnek oluşturmaktadır.¹⁴¹

Küreselleşme etkisel olarak ekonomik entegrasyonları teşvik edici olmuştur. Özellikle küreselleşme ile birlikte ülkeler ekonomik olarak bağımlı olmaları ve tek

¹⁴¹ Prof.Dr. Cihan DURA, Prof.Dr. Hayriye ATIK, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları, 2007, S: 1-2-6

başına olarak ekonomik gelişim sağlamalarının neredeyse mümkün olmaması sebebiyle diğer ülkelerin etkileri altında kalarak hareket edebilme kabiliyetleri sınırlandırılmasına tepki olarak ve ekonomik bir bütünleşme ile rahat hareket edebilme kabiliyeti kazanacaklarını düşünerek ekonomik entegrasyon oluşturma yada dahil olma imkanlarını aramışlardır. Günümüzde ekonomik entegrasyon modellerinin %81'i Serbest Ticaret Anlaşmaları, %11'ini Gümrük Birlikleri oluşturmaktadır.¹⁴²

Ekonomik entegrasyon ile bölgesel yakınlıkları arasında bir ilişki mevcuttur. Her ne kadar son zamanlarda yapılan açıklamalar gelişen iletişim sistemlerinin bölgesel mesafe sahibi olan ülkelerde entegrasyon çalışmalarında yaşanacak sorunları en az seviyede hissedeceklerini savunmaktadır. Ancak bu açıklamalar gerçekçi olmamakla birlikte aynı bölgede bulunan toplumların kültürel, tarihsel, coğrafi yakınlıkları ortak karar alabilme ve hareket etme imkanını arttırarak daha verimli olduğunu düşünebiliriz.¹⁴³

Sonuç olarak İdeal bir ekonomik entegrasyon için güven olmalı ve iletişim en yüksek düzeyde kullanılmalı, bölgesel yakınlık olmalı ve oluşacak piyasa hacimli olmalı, gelir belli bir seviyenin üzerinde olmalı, entegrasyonu oluşturacak ülkelerin piyasaları farklı olmalı ki çeşitlilik olabilsin ve birbirini tamamlayabilsin, ülkelerin siyasal yapıları hazır olmalı, ülkelerin siyasal yapıları birbirine paralel düzeyde olmalıdır.¹⁴⁴

Her ne kadar bölgesel entegrasyonların ülkelerin gelişmelerine olumlu katkı sağlayacağı tezi kabul edilse dahi Liberal düşünce bunun ülkelerin kaybettikleri güçlerini tekrar elde etmek, uluslararası arenada söz sahibi olmak ve ülkelerinde tekel

¹⁴² Canan BALKIR, **Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, S: 3-4

¹⁴³ Prof.Dr. Mustafa ACAR, **Küresel Kriz ve Türkiye Ekonomisinin Dönüşümü**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012, S: 235

¹⁴⁴ ACAR, 236

durumda bulunan şirketlerin ürünlerine alternatif oluşturmak için kullanılabileceğini düşünmektedir.¹⁴⁵

3.3.2. Bölgesel Entegrasyon Çeşitleri

Ekonomik entegrasyon türlerinde çeşitlilik bulunmaktadır. Bu türlerin kapsamı birbirinden farklılık arz etmektedir. Bazı birlikler sadece ekonomik bir yapı oluştururken bazı birlikler siyasi olarak da ortak hareket edecek düzeyde oluşmaktadır. Bu entegrasyon çeşitlerinden bahsetmemiz gerekirse;

a-) Tercihli Ticaret Anlaşması: Bu anlaşmaya göre bazı ülkeler tek taraflı yada iki taraflı olarak kısmi ürünlerde gümrük vergilerinde indirim yaparlar. Bu anlaşma sadece belli ürünleri kapsadığı ve dış ticareti kısıtlaması sebebiyle GATT'a göre yasaktır.

b-) Serbest Ticaret Bölgeleri: Ekonomik entegrasyon modelleri içinde en yoğun kullanılan bu uygulama ülkelerin karşılıklı olarak gümrük vergilerini kaldırmaları ile gerçekleşmektedir.

c-) Gümrük Birliği: Bu uygulamada üye ülkeler arasında gümrük tarifeleri uygulanmazken üye olmayan ülkelere ortak bir gümrük uygulaması söz konusu olmaktadır.

d-) Ortak Pazar: Gümrük birliğinin maddelerine ek olarak üye ülkeler arasında sermaye ve iş gücünün serbest dolaşması ile gerçekleştirilmektedir.

e-) İktisadi Birlik: Ortak pazarın maddelerine ek olarak üye ülkelerin mali ve finansal düzenlemeleri ortaklaştırılarak ortak kurulan bir yapıya devredilir. Ortak para birimi uygulaması bu yapının altında gerçekleşmektedir.

¹⁴⁵ Jacques ADDA, **Ekonominin Küreselleşmesi**, 6. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, S: 211

f-) Siyasi Birlik: İktisadi birliğin tamamlanmasıyla birlikte üye ülkelerin finansal ve mali politikaları ortak tek bir ülke gibi hareket etmektedir. Siyasi birlik ile beklenen artık siyasi kararlarında ortak alınarak ve tüm ülkelerin kararlara katılarak tek bir devlet gibi hareket edilmesidir.¹⁴⁶

3.3.3. Ekonomik Entegrasyon Örnekleri

Dünyanın neredeyse her bölgesi ekonomik entegrasyon çalışmalarını uygulamaya çalışmıştır. Şüphesiz Avrupa Birliğinin oluşturduğu olumlu örnek bu yapıların oluşum ve gelişim aşamalarında teşvik edici olmuştur.

Bu yapıları bölgesel olanlar ve olmayanlar diye ayırabilmemiz mümkündür. Bölgesel olan entegrasyon modellerini bağlı buldukları bölgelere ayırarak bahsetmemiz gerekirse; Avrupa'da: Avrupa Birliği, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA), Nordik Topluluğu, Baltık Gümrük Birliği, Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi(COMECON), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi (KEİB), Amerika'da: Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (LAFTA), Orta Amerika Ortak Pazarı (CACM), And Ülkeleri Paktı, Karaib Ülkeleri Topluluğu(CARICOM), Güney Konisi Ortak Pazarı (MERCOSUR), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA), Asya'da: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği(APEC), Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN), Bangkok Anlaşması, Güney Asya Bölgesel İşbirliği Topluluğu(SAARC), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO), Körfez İşbirliği Konseyi (GCC), Maşrek, Afrika'da: Arap Magrep Birliği (AMU), Merkezi Avrupa Gümrük ve Ekonomi Birliği (UDEAC), Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu(ECOWAS) bulunmaktadır. Bunun yanında bölgesel olmayan birleşmeler ise İslam İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Arap Birliği ve Arap Ortak Pazarı, Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı (OPEC), İslam Konferansı Teşkilatı (OIC)'dir.¹⁴⁷

¹⁴⁶ DURA, ATİK, 7-8-9

¹⁴⁷ DURA, ATİK 33-34-36-38-39

3.3.4. Örnek Bir Ekonomik Entegrasyon Modeli Olarak Avrupa Birliği

İkinci Dünya Savaşından Sovyetler Birliği savaşın galibi olarak çıkararak Orta ve Doğu Avrupa'yı ele geçirerek büyük bir güç elde etmişti. Bu durum Küresel iddiaları olan ABD'nin bu planlarını olumsuz etkiledi. Bunun üzerine dünya ABD ve Sovyetler Birliği olarak iki kutuplu bir yönetimin etkisinde kaldı. Sovyetler Birliği'nin bu ilerleyişi Avrupa içinde bir tehdit oluşturmuştu. Aynı zamanda savaştan yenik çıkmanın verdiği ekonomik sorunlarla uğraşmaktaydı. ABD Avrupa'nın ekonomisinin gelişmesi amacıyla çeşitli yardımlar uyguladı. Aynı zamanda Avrupa'nın Sovyetler Birliği tehdidini birlik oluşturarak aşması gerektiğini düşünüyordu. 1940 – 1950'li yıllar arasında Avrupa ülkeleri Fransa ve Almanya'yı uzlaştırarak dengeli bir güç dağılımı uygulayarak ortak bir yapı kurmaya dair planlamalarla geçmiştir.¹⁴⁸

9 Mayıs 1950 yılında Schuman Planı gündeme geldi. Bu plana göre Fransa ve Almanya sorun çözümlenerek ortak kurulacak bir gücün altında üye ülkelerin birleşmesini öngörüyordu ve bu plan doğrultusunda 1951 yılında Federal Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg bir araya gelerek Paris Anlaşmasını imzalamışlardır. Paris Anlaşmasıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ise Avrupa Birliği'nin temelini oluşturmuştur. Tamamen ekonomik bir yapıya sahip olan AKÇT üyeleri 25 Mart 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğunu ve 1 Ocak 1958'de Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kurmuşlardır. 1965 yılında yapılan bir anlaşma ile bu üç topluluk birleştirilerek Avrupa Toplulukları adını almışlardır. Her ne kadar kuruluş amaçları ekonomik olarak görülse dahi aslında tekrar İkinci Dünya Savaşının benzerinin yaşanmaması olmuştur. 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka, 1981 yılında Yunanistan, 1986 yılında İspanya, Portekiz, 1994 yılında İsveç ve Finlandiya, 2004 yılında Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya katılmıştır. Hali hazırda Avrupa Birliği'nin 25 üyesi bulunmaktadır. Birliğin resmi 20 dili mevcuttur ve 450 milyon nüfusu vardır. Avrupa Birliği'nin organları 6 tanedir. Bunları Avrupa Komisyonu, Bakanlar Konseyi,

¹⁴⁸ BALKIR, 59-60

Avrupa Zirvesi, Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı, Sayıştay oluşturmaktadır. 1968 yılı ile uygulanmaya başlayan Gümrük Birliği ile Avrupa'da malların serbest dolaşımı gerçekleşmiş ve üye olmayan ülkelere ortak gümrük politikaları uygulanmıştır. 1985 yılında uygulanmaya başlayan Tek Pazar çalışmaları ile malların yanında üye ülkelerde yer alan iş gücü'nde serbest dolaşım ve üye ülkeler arasında istediğinde çalışma ve iş kurma hakkı elde etmiş oldu. Ancak Almanya, İrlanda ve İngiltere özellikle 3. Dünya ülkelerinden gelecek iş gücünü engellemek adına kısıtlama uygulamaya devam etti. 1992 yılında imzalanan Maastricht kriterlerine göre parasal birlik kabul edildi ve 1999 yılında Avrupa Ortak Para Birimi Euro piyasaya sürüldü. Bütün bunların üstüne 2000 yılında siyasi birliğin uygulanması için Avrupa Birliği Anayasası oluşturulmaya başlandı ve tamamlanarak 12 Ocak 2005 tarihinde Avrupa Parlamentosunun onayına sunulurken kabul edildi. Macaristan, Slovakya, Litvanya, İtalya, Yunanistan, Belçika, Almanya, Avusturya kendi parlamentolarında onaylayarak Anayasayı uygulamaya başladı. Mayıs 2005 ve Haziran 2005 yıllarında Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlar sonucunda kabul edilmedi ve referandum yapmayı planlayan diğer ülkeler ertelediler.¹⁴⁹

3.3.5. Türkiye'nin Bağlı Olduğu Ekonomik Entegrasyon Modelleri

Türkiye'nin entegrasyon modellerine üyeliği oldukça eskiye dayanmaktadır. 1961 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütüne (OECD), 1969 yılında İslam Konferansı Teşkilatı (OIC), 1985 yılında Ekonomik İşbirliği Teşkilatına (ECO), 1992 yılında Karadeniz Ülkeleri Ekonomik İşbirliği Teşkilatına (BSEC), 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Gelişen Sekizler (D-8)'e üye olmuştur. Bunun yanında 1963 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye olmasına rağmen ancak 2005 yılında tam üyelik için görüşmelere başlamıştır ve hala tam üyelik ile ilgili bir tarih verilememektedir. Bunların dışında ekonomik olmasa da Türkiye'nin kurucu üye ve üye olduğu bazı örgütler mevcuttur. Bunlar; Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Konseyi (COE), Birleşmiş Milletler (BM), Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği

¹⁴⁹ DURA, ATİK, 40-41-42-43-44-45-46-47

(ASEAN), Türk Konseyi, İnterpol, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO), Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM), Karadeniz Donanma İşbirliği Görev Grubu (BLACSEAFOR), Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği(FIFA), Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA)'dır.

Türkiye'nin üye olduğu ekonomik entegrasyon modellerinin başlıcaları ile ilgili aşağıda bilgilendirme yer almaktadır.

a-) Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)

1961 yılında kurulmuştur ve bugün 24 üyesi mevcuttur. Amacı aslında bir ekonomik entegrasyondan çok sanayileşmiş ülkeler arasında yardımlaşmanın sağlanmasını ve üye ülkelerin ekonomik ve siyasi kararların birbirine yakınlaşmasını sağlamaktadır. Örgüt içerisinde özellikle ABD, İngiltere, Kanada, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya'nın alınan kararlarda etkisi olmaktadır.¹⁵⁰

b-) İslam Konferansı Teşkilatı (OIC)

Aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı ve İslam Konferansı Örgütü'de denilen, 57 üyesi ile bugün Birleşmiş Milletlerden sonra en büyük devletlerarası birliktelik olma özelliği bulunan İslam Konferansı Teşkilatı 1969 yılında Mescid-i Aksa'ya yapılan bir saldırı üzerinde Fas'ın başkenti Rabat'da İslam ülkelerinin katılımı ile kurulmuştur. 1970 yılında üye ülkelerin dışişleri bakanları bir araya gelerek daimi sekreteryayı kurmuşlardır. Daimi sekreteryası Cidde'de yer almaktadır. İslam Konferansı Teşkilatı devlet başkanları seviyesinde 3 yılda 1 kez toplanarak izleyeceği politikaları oluşturulur. Yılda 1 kez dışişleri bakanları düzeyinde toplanarak da politikalarını uygulamaya koymasına üzerine toplantı yaparlar. İslam konferansı Teşkilatı 1984 yılında biraraya gelerek Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesini kurmuşlardır. Komitenin amacı üye ülkeler arasında ekonomik işbirliğini arttırarak ticari kapasitelerini arttırmaktadır. 14 Mart 2008 yılında yapılan toplantı ile İslam Konferansı Teşkilatınının Tüzüğü

¹⁵⁰ DURA, ATİK 38-39

yenilmiştir ve tüzüğe üye ülkeler arasında ekonomik işbirliğinin artırılması ve İslam Ortak Pazarı'nın kurulması hakkında maddede eklenmiştir. 1984 yılında kurulan Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi o zamanda ekonomik bir entegrasyonunun gerekliliklerini İslam ülkelerinin hissettiği göstermektedir. Ayrıca 2008 yılında Teşkilatın tüzüğüne eklenen madde ise bunu tasdik eder nitelikte olduğunu göstermektedir.¹⁵¹

c-) Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO)

ECO Türkiye, İran ve Pakistan tarafında ekonomik, kültürel ve teknik alanda ortak işbirliğini sağlayabilmek amacıyla 1985 yılında kurulmuştur. Sovyetler Birliğinin dağılması ile bağımsızlığını kazanan Afganistan, Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan, Kazakistan'da başvurmuşlar ve başvuruları 28 Mayıs 1992 yılında kabul edilmiştir. Üye ülkeler Dışişleri Bakanları seviyesinde temsil edilirler. Bakanlar yılda 1 kez toplanırlar ve ECO'nun stratejilerini belirleme, bütçe takibi, genel sekreterin tayini, raporları inceleme gibi çalışmaları yaparlar.¹⁵²

ECO ülkelerinin birbirleriyle yaptıkları ticareti incelediğimiz zaman 2000 yılında 175.200.000.000\$ olan toplam ticaret hacimleri 2005 yılında 408.300.000.000\$ yükselmiştir, 2010 yılında ise 696.600.000.000\$ olmuştur. Özellikle 2000-2010 arasında dönem ülkeler arasında büyük bir ticaret hacminin oluştuğunu göstermektedir. Türkiye ise 2000 yılında 82.278.000.000\$, 2005 yılında 190.250.000.000\$, 2010 yılında 299.427.000.000\$ ticaret yaparak tüm üyeler arasında en fazla ticaret hacmine sahip ülke olmaktadır.¹⁵³

d-) Gelişen Sekizler (D-8)

Gelişmekte olan sekiz ülke anlamına gelen D-8 1997 yılında Türkiye'de başkanlığında Bangladeş, İran, Malezya, Endonezya, Nijerya, Pakistan, Mısır tarafından

¹⁵¹ BALKIR, 488-489

¹⁵² BALKIR, 492

¹⁵³ "ECO Statistical Report 2014", "www.ecosecretariat.org/in2.htm" April 2014, Economic Cooperation Organization, Sayfa:21

ekonomilerini ve yaşam standartlarını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. D-8'in yapısı D-8 zirvesi, Konsey ve Komisyon'dan oluşmaktadır. D-8 Zirvesi 2 yılda bir Devlet Başkanları seviyesinde temsil edilmektedir. Konsey üyelerin Dışışleri Bakanları seviyesinde temsil edilmektedir. Komisyon ise üye ülkeler tarafından atanan yetkililer tarafından temsil edilir. Üye ülkeler yaptıkları ilk toplantılarında sektörlere göre faaliyetlerin koordinasyonlarını belirlemişlerdir. Bu bağlamda sanayi ve sağlık sektörleri Türkiye, ticaret sektörü Mısır, kırsal kalkınma sektörü Bangladeş, insan kaynakları sektörü gelişimi Endonezya, telekomünikasyon ve teknoloji sektörü İran, finans ve bankacılık sektörü Malezya, enerji sektörü Nijerya, tarım sektörü Pakistan tarafından paylaşılmıştır.¹⁵⁴

3.3.6. Türkiye'nin Uyguladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları

Serbest Ticaret Anlaşmalar (STA) iki veya daha fazla ülkenin kendi araların gümrük tarifelerini kaldırarak serbest ticaret oluşmasının sağlanmasına yönelik anlaşmalardır. Bu anlaşmalar gereğince üye ülkeler kendi ulusal uygulamalarına göre üçüncü ülkelerle ticaretlerine devam edebilirler.¹⁵⁵

Özellikle 2000 – 2010 arasında Türkiye özellikle bölge ülkeleriyle ticaretin geliştirilmesi adına oldukça fazla STA oluşturulmasına öncülük etmiştir. Türkiye'nin uzun yıllar Avrupa Birliği üyeliği bekletilince ticari ve ekonomik fırsat olarak STA'ları uygulayarak ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik adımlar attığı düşünülebilir.

Türkiye 1991 yılında EFTA, 1996 yılında İsrail, 1999 yılında Makedonya, 2002 yılında Hırvatistan, 2002 yılında Bosna Hersek, 2004 yılında Filistin, 2004 yılında Tunus, 2004 yılında Fas, 2004 yılında Suriye, 2005 yılında Mısır, 2006 yılında

¹⁵⁴ <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/78A1EEE4-19DB-2C7D-3DF6E11D1EE2C803/Turkiye-D8.pdf?CFID=1599069&CFTOKEN=38756642> (14.08.2014) Sayfa: 2

¹⁵⁵ İrmak ATALAY "Türkiye'nin Dış Ticaretinde Serbest Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi ve Değerlendirme Notu, TOBB Yayınları, <http://www.tobb.org.tr/AvrupaBirliğiDairesi/Dokumanlar/RaporlarYayinlar/TurkiyeninDisTicaretindeSerbestTicaretAnlasmlari.pdf> (18.07.2014) Sayfa: 1

Arnavutluk, 2007 yılında Gürcistan, 2008 yılında Karadağ, 2009 yılında Sırbistan, 2009 yılında Şili, 2009 yılında Ürdün, 2010 yılında Lübnan ile şuan yürürlükte olan Serbest Ticaret Anlaşması imzalamıştır.¹⁵⁶ Toplam yürürlükte olan 19 Serbest Ticaret Anlaşmasının sadece 3 tanesi 1990'lı yıllarda imzalanmıştır. Bu durumda özellikle 2000-2010 yıllarında yaşanan dış ticarete bağlı ekonominin ivme kazanmasını yapmış olduğu Serbest Ticaret Anlaşmaları ile görebiliriz.

Özellikle 2000'li yıllarda Türkiye Serbest Ticaret Anlaşmalarının yanında bölge ülkeleriyle karşılıklı vize muafiyeti imkanını sağlayarak özellikle serbest ürün dolaşımının yanında insan dolaşımını da gerçekleştirilmesi adına adımlar atmıştır. Bu durumda Türkiye'de yer alan ve dış ticaret yapan firmalar müşteri portföyünü arttırmasını sağlarken yeni yada daha önce dış ticaret yapmamış firmalarda pazarlara yerinde ulaşarak dış ticaret yapma imkanına sahip olmuşlardır. Aynı zamanda bu yol ile Türkiye vize muafiyeti sağladığı ülkelere oldukça fazla sayıda turist çekebilme imkanı bulmuştur.

3.3.7. Mısır'ın Bağlı Olduğu Ekonomik Entegrasyon Modelleri

Mısır Arap Dünyasında ve Afrika Kıtasında entegrasyon modellerine veya ekonomik, siyasi, askeri uluslararası kuruluşlara en çok üye olan ülkenin başında gelmektedir. Ekonomik olarak İslam Konferansı Teşkilatı(OIC), Arap Birliği, Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri (OAPEC), Arap Ülkeleri Serbest Ticaret Bölgesi, Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı, Afrika Ekonomik Topluluğu, Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği (OPEC), Arap Ülkeleri Para Fonu (AMF), Arap Ülkeleri Ekonomik Anlaşmalar Konseyi (CAEU) başlıca üye olduğu ekonomik entegrasyon ve işbirliği uygulamalarıdır. Bunların dışında ise siyasi, hukuki ve iletişim alanının pek çok yapıda üyeliği bulunmaktadır.

Mısır ile Türkiye'nin ortak yer aldığı bazı ekonomik entegrasyon modellerini Türkiye'nin Bağlı Olduğu Ekonomik Entegrasyon bölümünde açıkladım.

¹⁵⁶ ACAR, 249

Bunun dışında Mısır'ın bağılı bulunduğu başlıca bölgesel entegrasyon modellerinin açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

a-) Arap Birliği

1945 yılında Mısır, Irak, Ürdün, Suudi Arabistan, Suriye, Lübnan tarafından üye ülkelerin bağımsızlarının korunması, siyasal olarak üyelerin birbirini desteklemesi, üye ülkeler arasında ticari alanda, ulaşım ve iletişim alanında, kültürel alanda, sağlık ve sosyal alanda işbirliğinin sağlanması amacıyla kurulmuştur. 6 üyeyle başlayan birlik daha sonra Yemen, Libya, Sudan, Fas, Tunus, Kuveyt, Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar, Umman, Moritanya, Somali, Filistin, Cibuti, Komor Adaları'nın katılımıyla 22 üyeye çıkmıştır. 1964 yılında üye ülkeler arasında ekonominin geliştirilmesi amacıyla Arap Ülkeleri Ekonomik Anlaşmalar Konseyi kurulmuştur.¹⁵⁷

b-) Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Örgütü (OAPEC)

Sadece petrol üzerine kurulan bir ekonomik birlik olan OAPEC 1968 yılında Kuvet, Libya, Suudi Arabistan tarafından üye ülkelerin petrol sanayileri ile ilgili birbirlerine karşılıklı yardım edebilmek amacıyla kurulmuştur. Daha sonra örgüte Cezayir, Bahreyn, Mısır, Irak, Katar, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri katılmıştır. Örgüt 4 organdan oluşmaktadır. Bunlar Bakanlar Konseyi, İdari Büro, Genel Sekreter ve Adli Mahkemedir. Bakanlar Konseyi yılda en az 2 kez toplanarak yönetimle ilgili konuları belirler. İdari Büro konseyin gündemini hazırlamakla görevlidir. Yılda 3 kez toplanan idari büroda üyelerin tamamı temsil edilmektedir. Genel Sekreter 3 yıllığına atanmakta ve yürütmeden sorumludur. Adli mahkeme ise üye ülkelerin topraklarında petrol şirketleriyle yaşadıkları sorunları bildirdikleri mahkemelerdir.¹⁵⁸

¹⁵⁷ BALKIR 496-497

¹⁵⁸ BALKIR 503-504

c-) Arap Ülkeleri Serbest Ticaret Bölgesi (GAFTA)

Arap Ülkeleri Serbest Ticaret Bölgesi 1997 yılında Arap Birliği desteğiyle Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Ürdün, Tunus, Suudi Arabistan, Sudan, Suriye, Irak, Umman, Filistin, Katar, Kuveyt, Lübnan, Libya, Fas, Yemen, Cezayir tarafından üyeler arasında ticareti ve bölgesel istikrarı arttırmak amacıyla kurulmuştur. Üye ülkeler 1997 yılında itibaren her yıl %10 olmak üzere gümrük tarifeleri düşürerek 2005 yılında tarifelerini kaldırmışlardır. 2003 yılında başlamak üzere üye ülkelerin ticaretlerinin liberalleşmesi adına GAFTA'nın çalışması bulunmaktadır.¹⁵⁹

d-) Petrol İhracatçısı Ülkeler Birliği

Petrol İhracatı yapan Arap Ülkeleri ve İran, Venezüella, Nijeryanın katılımıyla 1960 yılında kurulmuştur.

e-) Maşrek

Üyeler arasında ekonomik ve siyasi işbirliğini amaçlayan Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan tarafından kurulmuş bir yapıdır.¹⁶⁰

Türkiye ve Mısır'ın üye oldukları entegrasyon çalışmalarını incelediğimiz zaman oldukça eski kurulan yapılar olmasına rağmen ideal bir seviyede ekonomik entegrasyon süreci yaşayamamışlardır. Siyasi Birlik bir yana dursun Gümrük Birliği tarzında benzeri bir yapı ne Mısır'da nede Türkiye'de imkan bulamamıştır. Açıklamasını yapmış olduğum Mısır ve Türkiye'nin üye oldukları entegrasyonlar incelendiği zaman kiminin temel esaslarında siyasi ve ekonomik birlik olmasına rağmen ekonomik çalışmalar bir türlü başarılı olamamış, siyasi yapılar ise ideal olan birlikte karar alıp hareket etme ilkesinin dışında güncel veya devam eden sorunlara ortak tepki verebilme adına kurulduğu görülmektedir. Kaldı ki ortak tepki amacıyla kurulan

¹⁵⁹ BALKIR 505-506

¹⁶⁰ DURA, ATİK 37

entegrasyon modellerin neredeyse tamamı kuruluş amacının dışına çıkmıştır. Bu konudan hareketle bir örnek vermem gerekirse; İslam Konferansı Teşkilatı ile Arap Birliği'ni ele aldığımız zaman şunu görmekteyiz ki kuruluş amaçlarının tamamen dışına çıkmışlardır. Kaldı ki bu çıkışları ekonomik bir entegrasyon sürecine yönlendirmiştir ancak bu entegrasyon süreciyle ilgili de herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Ülkelerin birlikte hareket etmeleri bir yana aynı soruna farklı yaklaşımlar yaşanmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği sürecinden de beklentisi azalan Türkiye Ortadoğu coğrafyasında kurulan bu yapılarında ekonomik birliktelikten uzak olduğunu fark ederek çok başarılı bir şekilde ticari hacmini arttıracak Serbest Ticaret Anlaşmalarını uygulamaya başlamışlardır. Yapılan Serbest Ticaret Anlaşmaları ile ihracat arttırılırken daha uygun tarifelerle ithalat yapabilme imkanı elde edilmiştir. Sadece 10 yıl içinde 13 ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamak büyük bir başarı örneği oluşturmuştur. Bunun yanında her ne kadar Lübnan, Suriye, Ürdün gibi ülkelerle yapmış olduğu Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi çalışmaları yada Avrupa Birliği tarafından yasaklı ilan edilen Libya, Suriye, Ürdün, Lübnan gibi ülkelerle imzaladığı vize muafiyeti anlaşmaları Avrupa Birliği ile ilişkilerinde sorun yaşanmasına sebep olsa da uzun vadede yerli pek çok firmanın giderek yerinde tanıyarak bu pazarlardan iş alma imkanı elde etmesine sebep olmuştur. Özellikle bu dönemlerde eksen kayması olarak nitelendirilen bu durum aslında uzun yıllar boyu Avrupa Birliğini beklemenin güvensizliği idi. Bölgesel entegrasyonları çalışırken 2000-2010 arasında entegrasyonların Türkiye yada Mısır ekonomisine nasıl bir yarar sağladığını görmek istedim. Ancak yapmış olduğum araştırmalar sonucunda özellikle Türkiye ekonomisinin entegrasyonlardan ziyade ülkenin bireysel çabası sonucu bölge ülkeleriyle ekonomisini geliştirme yönünde bir strateji belirlediğini ve bunu başarılı bir şekilde yönettiği sonucuna ulaştım.

3.4. 2000 – 2010 Yılları Arasında Mısır ve Türkiye Arasında Yaşanan Ticari İlişkiler

3.4.1. Mısır ve Türkiye'nin Yıllara Göre Ticaret Hacmi

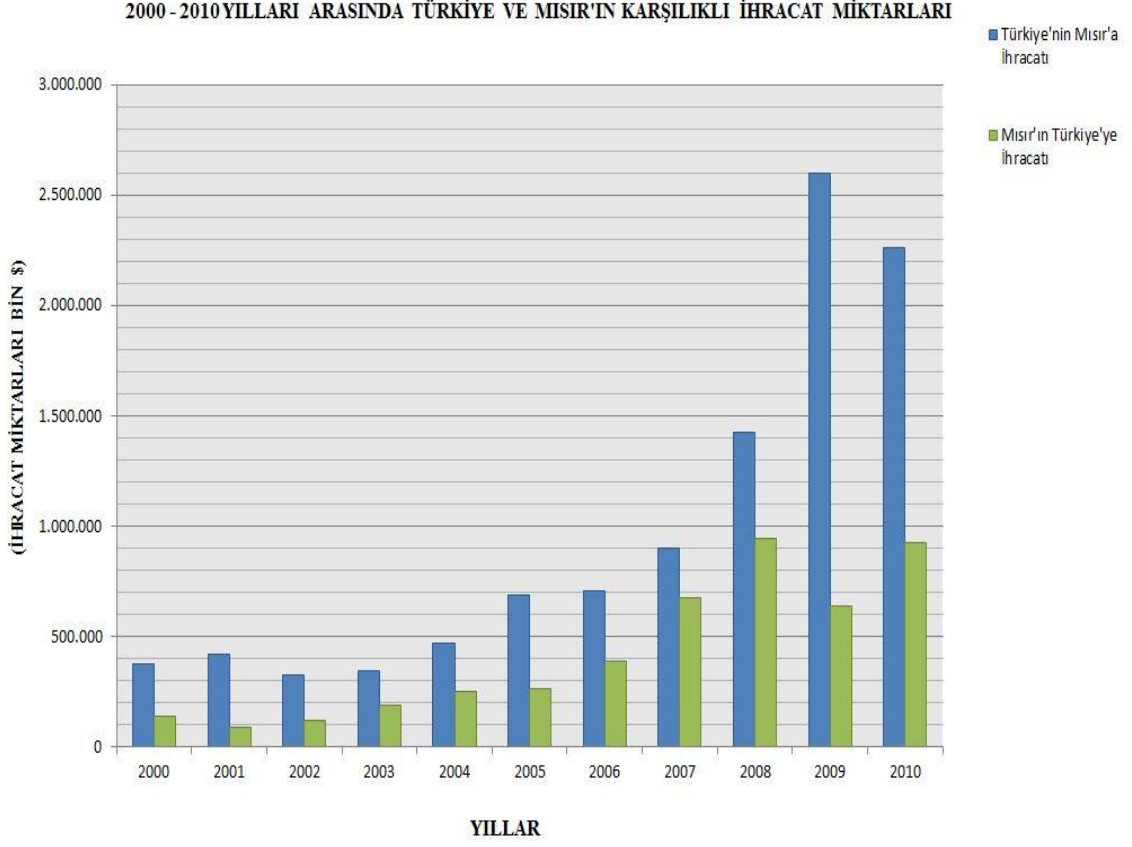
2000 – 2010 yılları arası Mısır ve Türkiye ekonomik ilişkileri açısından dönüm noktası olmuştur. Bu yıllar arasında Türkiye ve Mısır ticaret hacmi tarihinde en yüksek oranları oluşturmaya başlamıştır.

2000 – 2010 yıllarında Türkiye ve Mısır'ın yıllara göre karşılıklı ithalat ve ihracat miktarlarına baktığımız zaman 2000 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatı 375.707.000\$ olurken Mısır'ın Türkiye'ye ihracatı 140.720.000\$ olmuştur, sırasıyla 2001 yılında ise Türkiye'nin ihracatı 421.469.000\$ Mısır'ın ihracatı 91.720.000\$, 2002 yılında Türkiye'nin ihracatı 326.389.000\$ Mısır'ın ihracatı 118.173.000\$, 2003 yılında Türkiye'nin ihracatı 345.779.000\$ Mısır'ın ihracatı 189.397.000\$, 2004 yılında Türkiye'nin ihracatı 473.145.000\$ Mısır'ın ihracatı 255.242.000\$, 2005 yılında Türkiye'nin ihracatı 687.299.000\$ Mısır'ın ihracatı 267.246.000\$, 2006 yılında Türkiye'nin ihracatı 709.353.000\$ Mısır'ın ihracatı 386.655.000\$, 2007 yılında Türkiye'nin ihracatı 902.702.000\$ Mısır'ın ihracatı 679.932.000\$, 2008 yılında Türkiye'nin ihracatı 1.426.450.000\$ Mısır'ın ihracatı 942.817.000\$, 2009 yılında Türkiye'nin ihracatı 2.599.030.000\$ Mısır'ın ihracatı 641.551.000\$, 2010 yılında Türkiye'nin ihracatı 2.261.286.000\$ Mısır'ın ihracatı ise 926.280.000\$ olmuştur.¹⁶¹

2000 – 2010 yılları arasında Türkiye ve Mısır ticareti ile ilgili hazırlanan grafik 4 aşağıda yer almaktadır.

¹⁶¹ “Mısır Ülke Bülteni”, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Haziran 2011, http://www.deik.org.tr/Konseylcerik/2848/M%C4%B1s%C4%B1r_%C3%9Cİke_B%C3%BCİteni.html (22.08.2014) Sayfa: 8

Grafik 4

Özellikle 2002 yılında Türkiye'nin Mısır'a yaptığı ihracatta yaşanan yaklaşık 95.000.000\$'lık düşüş dışında her yıl ihracatının arttığı görülmektedir, aynı yılda Mısır'ın Türkiye'ye ihracatı artmaya devam etmiştir. Mısır'da ise 2009 yılında yaşanan küresel kriz sebebiyle Türkiye'ye ihracatında yaşanan yaklaşık 301.000.000\$'lık düşüş yaşanmıştır aynı yıl Türkiye'nin Mısır'a ihracatı başarılı bir şekilde bir önceki yıla göre 1.172.580.000\$'lık bir artışla tarihinin en büyük artışını yaşamıştır.

Karşılıklı ithalat ve ihracat miktarlarına baktığımız zaman Türkiye ve Mısır'ın bu dönemde ticari ilişkilerini devamlı geliştirdiğini görebilmekteyiz. Türkiye ve Mısır'ın ticaret hacmi incelendiği zaman 2000 – 2005 yılları arası daha yavaş bir artış yaşanmıştır, ancak 2005 – 2010 yılları arasında özellikle 2007 yılı sonrası oldukça

yüksek oranlarda artış yaşandığı görülmektedir. Bunu ticaret hacmi artış oranlarında da görmekteyiz, 2000 yılını baz aldığımız zaman 2005 yılında ticaret hacminde %84 oranında bir artış yaşandığı gözlenirken yine 2000 yılını baz aldığımız zaman 2010 yılında ticaret hacminde %517 oranında bir artış yaşanmıştır.

Türkiye'nin Mısır'a yaptığı ihracat incelendiğinde 2002 yılında bir önceki yıla göre yaşanan %22 oranında düşüş ve 2010 yılında bir önceki yıla göre yaşanan %13 oranında düşüş dışında 2000-2010 yılları arasında her yıl bir önceki yıla göre ihracat oranında %5 ile %82 oranları arasında yükseliş yaşanmıştır. 2000 – 2005 yılları arasında Türkiye'nin Mısır'a ihracat miktarı 2005 – 2010 yıllarına göre daha düşük olmuştur. 2000 yılı baz alındığında 2005 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatında % 83 oranında bir artış yaşanırken yine 2000 yılı baz alındığında bu oran 2010 yılında %502 olmuştur.

Mısır'ın Türkiye'ye yaptığı ihracat incelendiğinde ise 2001 yılında bir önceki yıla göre yaşanan %35 düşüş ile 2009 yılında bir önceki yıla göre yaşanan %31 düşüş dışında 2000-2010 yılları arasında her yıl bir önceki yıla göre %4 ile %75 oranında artış yaşandığı gözlenmektedir. Mısır'da da oransal ve miktarsal olarak baktığımız zaman Türkiye'de olduğu gibi 2000-2005 yılları arasında yaşanan yükseliş 2005-2010 yılları arasında yaşanan yükselişin gölgesinde kalmıştır. Oransal olarak baktığımız zaman 2000 yılı baz alındığında 2005 yılında Mısır'ın Türkiye'ye ihracatında %90 bir artış olduğunu gözlemlenirken yine 2000 yılını baz alındığında 2010 yılında Mısır'ın Türkiye'ye ihracatının oransal olarak %561 daha fazla olduğu görülmektedir.

2000 yılında 516.427.000\$ olan ticaret hacmi 2005 yılında 954.545.000\$, 2010 yılında 3.187.566.000\$ seviyesine ulaşmıştır. 2000 yılını baz aldığımız zaman 2005 yılında ticaret hacminin %84 olduğu görülürken yine 2000 yılını baz aldığımız zaman 2010 yılında bu oranın %517 olduğunu 2005 yılını baz aldığımızda ise 2010 yılında %234 oranında bir artış yaşandığı görmekteyiz. Ticaret hacminden alınan paylara

baktığımız zaman bu dönemde yapılan ihracatların tamamında Türkiye'nin Mısır'a daha fazla ihracat yaptığını görmekteyiz.

Türkiye ve Mısır'ın karşılıklı yaptıkları ticaretlerden aldıkları paylar incelendiği zaman Türkiye'nin devamlı en fazla payı aldığı görülmektedir. Türkiye 2000 yılında Mısır'la yapılan ticaret hacminden yaklaşık %73 pay alırken bu oran 2001 yılında yaklaşık %82, 2002 yılında yaklaşık %73, 2003 yılında yaklaşık %64, 2004 yılında yaklaşık yine %64, 2005 yılında yaklaşık %72, 2006 yılında yaklaşık %64, 2007 yılında yaklaşık %58, 2008 yılında yaklaşık %60, 2009 yılında yaklaşık %80, 2010 yılında ise yaklaşık %70 olmuştur. Bu oranlardan da anlaşıldığı üzere 2000 – 2010 yılları arasında Türkiye'nin Mısır ile yapılan toplam ticaretinden aldığı pay %58 ile %82 arasında değişirken Mısır'ın payı %18 ile %36 arasında kalmıştır. Özellikle en fazla ticaret hacmine sahip oldukları 2009 yılında ve 2010 yılında Türkiye'nin %80 ve %70 pay alması yapılan karşılıklı ticaretin Türkiye lehine olduğunu göstermektedir.

3.4.2. Mısır ve Türkiye'nin Birbirlerine İhraç Ettikleri Ürünler

Mısır ile Türkiye arasında ticarete konu olan ürünler oldukça çeşitlilik göstermektedir. 2007 yılında Mısır'dan Türkiye'ye fasıllar bazında ve ihracat miktarına göre sırasıyla 1-) Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Müstahsalları, Mumlar, 2-) Hububat, 3-) İnorganik Kimyasallar, Organik, İnorganik Bileşikler, 4-) Demir ve Çelik, 5-) Plastik ve Plastikten Mamul Eşya, 6-) Bakır ve Bakırdan Eşya, 7-) Pamuk, 8-) Tuz, Kükürt, Toprak ve Taşlar, Alçılar ve Çimento, 9-) Gübreler, 10-) Nükleer Reaktörler, Kazan ile ilgili Makine, Cihaz, Alet ve Parçaları, 11-) Alüminyum ve Alüminyum Eşya, 12-) Şeker ve Şeker Mamulleri, 13-) Örne Giyim Eşyası ve Aksesuarları, 14-) Yenilen Sebzeler, Bazı Kök ve Yumrular, 15-) Kağıt ve Kartondan Eşya, 16-) Halılar ve Diğer Dokumaya Elverişli Maddelerden Yer Kaplamaları, 17-) Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarları, 18-) Uçucu Yağlar, Rezinoitler, Parfümeri ürünleri Kozmetik Ürünleri 19-) Sentetik ve Suni Lifler, 20-) Dokumaya Elverişli Suni ve Sentetik Lifler, 21-) Muhtelif Kimyasal Maddeler, 22-) Kauçuk ve Kauçuk Eşyalar, 23-) Debagat ve Boyacılıkta

Kullanılan Boya, Macun, Sakızlar, 24-) Emdirilmiş, Sıvanmış, Kaplanmış Mensucat, Bunlardan Teknik Eşya, 25-) Ham Postlar, Kürkler Hariç Deriler ve Köseleler, 26-) Sabunlar, Yıkama Yağlama Maddeleri, 27-) Mobilyalar, Aydınlatma, Reklam Lambaları, Prefabrik Yapılar, 28-) Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar Cihazları, Tıbbi Aletler, 29-) Demir veya Çelikten Eşya, 30-) Metal Cevherleri, Çüruf ve Kül, 31-) Cam ve Cam Eşya, 32-) Organik Kimyasal Müstahsallar, 33-) Taş, Alçı, Çimento Amyant, Mika Maddelerinden Eşya, 34-) Eczacılık Ürünleri, 35-) Elektrikli Makine ve Cihaz Aksam ve Parçaları, 36-) Odun Kömürü, 37-) Seramik Mamülleri, 38-) Yağlı Tohum ve Meyveler, Sanayi Bitkileri, Saman ve Hayvan Yemi, 39-) Dokumaya Elverişli Bitkisel Lifler, Kağıt İpeği ve Dokumalar, 40-) Örme Eşya, 41-) Motorlu Kara Taşıtları, Traktörü Bisiklet, Motosiklet ve Diğer, 42-) Adi Metallerden Aletler, Bıçakçı Eşyası, Sofra Takımları, 43-) Müzik Aletlerinin Aksam Parça ve Aksesuarları, 44-) Yenilen Meyveler, Kabuklu Yemişler, Turunçgil ve Kavun Kabuğu, 45-) Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzaları, 46-) Mensucattan Mamül Diğer Eşya, Kullanılmış Eşya, Paçavralar, 47-) Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat, 48-) Basılı Kitap, Gazete, Resim ve bunun gibi Baskı Sanayi Mamülleri ile El Yazmaları, 49-) Yün, Kıl, Atkılından İplik ve Dokumalar, 50-) Ayakkabılar, Getrle, Tozluklar ve bunun gibi Eşyalar ile Aksamları, 51-) Gıda Sanayi Kalıntı ve Döküntüleri ile Hazır Hayvan Gıdaları, 52-) Hayvansal ve Bitkisel Yağlar ve Bunların Müstahsalları, 53-) Votka, Keçe, Dokunmamış Mensucat, Özel İplik, Sicim ve Mamülleri, 54-) Canlı Bitkiler ve Çiçekçilik Müstahsalları, 55-) Adi Metallerden Çeşitli Eşya, 56-) Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar, Diğer Omurgasızlar, 57-) Çeşitli Eşya, 58-) Sebze, Meyve, Bitki Parçaları, Sert Kabuklu Yemiş Konserveleri, 59-) İnciler, Kıymetli Taş ve Metal Mamülleri, Madeni Paralar, 60-) Özel Dokunmuş Mensucat, Dantela, Duvar Halıları, İşlemeler, 61-) Laklar, Sakızlar, Bitkisel Özsu ve Hulasalar, 62-) Silahlar ve Mühimmatlar ile Bunların Aksam, Parça ve Aksesuarları, 63-) Deri Eşya, Saraciye Eşyası, Seyahat Eşyası, Bağırsaktan Eşya, 64-) Postlar, Kürkler, Taklit Kürkler ve Mamülleri, 65-) Fotoğrafçılıkta ve Sinemacılıkta Kullanılan Eşya, 66-) Harp Silahları, 67-) Oyuncaklar, Oyun ve Spor Malzemeleri, Aksam ve Parçaları, 68-) Başlıklar ve

Aksamı, 69-) Şemsiye, Baston, Kamçı, Kırbaç ve Bunların Aksamı, 70-) Dış Ticaret Tarifesinin Başka Yerlerinde Yer Almayan Hayvansal Müstahsallar, 71-) Albuminoid Maddeler, Tutkallar, Enzimler, ürünlerini ihraç etmektedir.¹⁶²

Aynı araştırmaya göre Türkiye Mısır'a fasıllar bazında ve ihracat miktarlarına göre sırasıyla 1-) Demir ve Çelik, 2-)Motorlu Kara Taşıtları, Traktör, Bisiklet ve Motosiklet, 3-) Nükleer Reaktörler, Kazan Makineleri ve Cihazları, Aletler, Parçaları, 4-) Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Müstahsalları, Mumlar, 5-) Elektrikli Makine ve Cihazlar, Aksam ve Parçaları 6-) Plastik ve Plastikten Mamül Eşya, 7-) Sentetik ve Suni Devamsı Lifler, 8-) Demir veya Çelikten Eşya, 9-) Pamuk, 10-) İnorganik Kimyasallar Müstahsallar, Organik, İnorganik Bileşikler, 11-) Kauçuk ve Kauçuktan Eşya, 12-) Sabunlar, Yüzey Aktif Organik Maddeler, Yıkama Yağlama Maddeleri, 13-) Yenilen Meyveler, Kabuklu Yemişler, Turunçgil ve Kavun Kabuğu, 14-) Muhtelif Kimyasal Maddeler, 15-) Alüminyum ve Alüminyum Eşya, 16-) Yenilen Sebzeler ve Bazı kök ve Yumrular, 17-) Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarları, 18-) Cam ve Cam Eşya, 19-) Kağıt Hamurundan Kağıt ve Kartondan Eşya, 20-) Adi Metallerden Çeşitli Eşya, 21-) Dokumaya Elverişli Suni ve Sentetik Lifler, 22-) Örme Eşya, 23-) Debagat ve Boyacılıkta Kullanılan Hülasa Boya, Macun, Sakızlar, 24-) Tuz Kükürt, Toprak ve Taşlar, Alçılar ve Çimento, 25-) Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar Cihazları, Tıbbi Alet, 26-) Mobilyalar, Aydınlatma, Reklam Lambaları, Prefabrik Yapılar, 27-)Ağaç ve Ağaçtan Mamül Eşya, Odun Kömürü 28-) Bakır ve Bakırdan Eşya 29-) Organik Kimyasal Müstahsallar 30-) Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarları 31-) Votka, Keçe, Dokunmamış Mensucat, Özel İplik, Sicim ve Mamülleri 32-) Yün, Kıl, At Kılı, Bunların İplik ve Dokumaları 33-) Özel Dokunmuş Mensucat, Dantela, Duvar Halıları, İşlemeler 34-) Seramik Mamülleri 35-) Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika vb. Maddelerden Eşya 36-) Sebze, Meyva, Bitki Parçaları, Sert Kabuklu Yemiş Konserveleri 37-) Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları 38-) Çeşitli Eşya 39-) Oyuncaklar,

¹⁶² T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği "2007 Yılı Mısır Yıllık Raporu" 2007, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (21.08.2014) S:78-79-80

Oyun ve Spor Malzemeleri, Aksam ve Parçaları 40-) Halılar ve Diğer Dokumaya Elverişli Maddeden Yer Kaplamaları, 41-) Şeker ve Şeker Mamülleri 42-) Süt ve Süt Mamülleri, Kuş ve Kümes Hayvanları Yumurtaları, Bal vb. 43-) Basılı Kitap, Gazete, Resim vb. Baskı Sanayi Mamülü, El Yazmaları 44-) Uçucu Yağlar, Rezinoitler, Parfümeri, Kozmetikler vb. 45-)Esasını Hububat, Un, Nişasta, İnülin, Buğday Gluteni, 50-) Mensucattan Mamul Diğer Eşya, Kullanılmış Eşya, Paçavralar 51-) Kakao ve Kakao Müstahzarları 52-) Emdirilmiş, Sıvanmış, Kaplanmış Mensucat, Bunlardan Teknik Eşya 53-) Deri Eşya, Saraciye Eşyası, Seyahat Eşyası, Bağırsaktan Eşya 54-) Demiryolu Ulaşım Araçları vb., Aksam ve Parçaları, 55-) Eczacılık Ürünleri 56-) Albüminoid Maddeler, Tutkallar, Enzimler vb. 57-)Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler 58-) Fotoğrafçılıkta, Sinemacılıkta Kullanılan Eşya 59-) Adi Metallerden Aletler, Bıçakçı Eşyası, Sofra Takımları 60-) Tarifenin Başka Yerinde Yer Almayan Hayvansal Müstahsallar 61-) Silahlar ve Mühimmat, Bunların Aksam, Parça ve Aksesuarları, 62-) Gemiler,Suda Yüzen Taşıt ve Araçlar 63-) Gıda Sanayii Kalıntı ve Döküntüleri, HazırHayvan Gıdaları 64-) Çinko ve Çinkodan Eşya 65-)Meşrubat,Alkollü İçkiler ve Sirke 66-) İnciler, Kıymetli Taş ve Metal Mamulleri, Madeni Paralar, 67-) Hububat, 68-) Dokumaya Elverişli Bitkisel Lifler, Kağıt İpeği ve Dokumaları, 69-) Harp Silahları, 70-) Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat 71-) Başlıklar ve Aksamı 72-) Et, Balık, Kabuklu Hayvan, Yumuşakça vb. Hayvansal Müstahzarlar, 73-) Saatler ve Bunların Aksam ve Parçaları 74-) Laklar, Sakızlar, Bitkisel Özsu ve Hülasalar, 75-) Nikel ve Nikelden Eşya 76-) Diğer Adi Metaller, Sermetler, Bunlardan Eşya, 77-) Postlar, Kürkler, Taklit Kürkler ve Mamülleri 78-)Kalay ve Kalay Mamülleri 79-) Hazır Kuş Tüyü ve İnsan Saçı Mamülleri, Yapma Çiçekler 80-) Ham Postlar, Deriler (Kürkler Hariç) ve Köseleler 81-) İpek 82-) Metal Cevherleri, Cüruf ve Kül 83-) Mantar ve Mantardan Eşya 84-) Hava Taşıtları, Uzay Araçları, Aksam ve Parçaları 85-) Sanat Eserleri, Koleksiyon Eşyası, Antikalar 86-) Gübreler 87-) Kurşun ve Kurşundan Eşya ürünlerini ihraç etmektedir.¹⁶³

¹⁶³ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği “2007 Yılı Mısır Yıllık Raporu” 2007, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (21.08.2014) S:76-77-78

Türkiye'nin Mısır'a ihraç ettiği ürünlerin başında 2009 yılında 2007 yılındaki olduğu gibi Demir ve Çelik gelmeye devam etmiştir. Bunun sebebi ise demir ve çelik üretiminin %65'ini bazı grupların tekel olarak ellerinde bulundurmaları ve pazara yeni girecek firmaların rekabet şansını elde edememelerinden üretimin sınırlı kalmasıdır. 2009 yılında Türkiye'nin Mısır'a 1.370.409.639\$'lık Demir Çelik ihracatı yapması demir çelik sektörünün krizden en az oranda etkilenmesini sağlamıştır. Özellikle Mısır'da yapılan inşaat yatırımlarında yaşanan artış ilerleyen dönemlerde de demir çelik sektörünün Mısır'ın ithalatında lider konumda olacağını göstermektedir. 2009 yılında Türkiye'de sadece demir çelik sektörünün yaptığı ihracat 2007 yılına kadar Türkiye'nin Mısır'a yıllık yaptığı ihracatlardan daha fazla olması Türkiye'nin Mısır'la gerçekleştirdiği başarılı demir çelik ticaretini daha iyi görmemizi sağlamaktadır. Özellikle gelecek yıllarda otomotiv ürünleri, inşaat malzemeleri, makine aksam ve yedek parçaları, elektrikli ve elektronik eşya, kimyasal ve plastik ürünler, işlenmiş tarım ürünlerinin ileride Mısır'a ihracatta artış yaşayacağı tahmin edilmektedir.¹⁶⁴

Türkiye'nin Mısır'da yaptığı ithalatta en önemli ürünlerden bir tanesini pamuk oluşturmaktadır. Özellikle pamuk Türkiye tekstil sanayisinde hammadde olarak kullanılmaktadır. 2007 yılında 44.716.637\$'lık¹⁶⁵ miktar ile Mısır'ın Türkiye ithalatında 7. sırada olan pamuk ithalatı 2009 yılında 50.708.456\$ ve 2010 yılında 95.559.310\$ ile Türkiye'nin Mısır'dan en fazla ithal ettiği ürünler içerisinde 2. sıraya yükselmiştir. Yine 2007 yılında Türkiye'nin Mısır'dan yaptığı ithalatta ilk sırada yer alan Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Müstahsalları, Mumlar ürünleri 2009 ve 2010 yıllarında 9. sıraya gerilemiş ve yerine ilk sırayı İnorganik Kimyasal Müstahsallar, Organik, İnorganik Bileşikler almıştır ve bu üründe 2010 yılında Türkiye ithalatında 2009 yılına göre %76 artış yaşanmıştır. 2007 yılında Türkiye'nin ithalatında 2. sırada yer alan Hububat ürünleri ise 2009 ve 2010 yıllarında 10. sıraya gerilemiştir. Bunun yanında 2007 yılına göre 2009 ve 2010 yılında Türkiye'nin Mısır'dan ithalatında Plastik ve Plastikten

¹⁶⁴ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği "2009 Yılı Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomik Notu" 2009, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (21.08.2014) S:6

¹⁶⁵ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği "2007 Yılı Mısır Yıllık Raporu" 2007, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (21.08.2014) S:78

Mamül Eşya 3. sıraya, Gübreler 4. sıraya, Demir Çelik 5. sıraya, Muhtelif Kimyasal Maddeler 6. sıraya, Dokumaya Elverişli Suni Sentetik Lifler 7. sıraya, Sentetik ve Suni Devamsız Lifler 8. sıraya yükselmiştir.¹⁶⁶

Türkiye'nin 2009 ve 2010 yılında Demir ve Çelik ithalatının 5. sırada olması burada dikkat çekicidir. Türkiye'nin 2009 yılında Mısır'a Demir Çelik ithalatında rekor denecek bir seviyeye ulaşmışken aynı zamanda ithalatında aynı ürünün Mısır'dan en fazla ithal ettiği 5. ürün olması dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Bu konuda özellikle Mısır tarafından yapılan ithalat sonucunda fiyatların düşmesi ve Mısır'da Demir Çelik üretimini tekel olarak ellerinde tutan firmaların düşük karlarla ellerinde tuttukları ürünleri Türkiye'ye ithal etmelerine sebep olmuş olabilir. Bu konuda Demir Çelik ürünlerinin piyasasının anlık fiyat değişmelerine açık olması ve ulusal veya uluslar arası pek çok etkiye açık olduğu da ve bu sebeple alış ve satışların esnek olması da göz önünde tutulabilir.

3.4.3. Türkiye ve Mısır Arasında Yapılan Anlaşma ve Protokoller

Türkiye ve Mısır arasında yapılan Anlaşma veya Protokollerin geçmişi 1988 yılına kadar gitmektedir ve 2010 yılına kadar 9 tane Anlaşma veya Protokol yapılmıştır. Bu anlaşmalardan ilki 14.02.1988 yılında imzalanan ve 17.12.1988 yılında yürürlüğe giren Denizcilik Anlaşması olmuştur. Daha sonra sırasıyla 12.01.1993 yılında imzalanan 18.10.1995 yılında Hava Taşımacılığı Anlaşması, 07.11.1994 yılında imzalanan ve hala yürürlüğe girmemiş olan Kara Ulaştırması Anlaşması, 26.12.1993 yılında imzalanan ve 30.12.1996 yılında yürürlüğe giren Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, 18.07.1994 yılında imzalanan ve 28.09.1994 yılında yürürlüğe giren Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması, 04.10.1996 yılında imzalanan ve

¹⁶⁶ "Mısır Ülke Bülteni", Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Yayınları, Haziran 2011, http://www.deik.org.tr/Konseylcerik/2848/M%C4%B1s%C4%B1r_%C3%9Clke_B%C3%BClteni.html (21.08.2014) Sayfa: 9

07.01.1997 yılında yürürlüğe giren Ticaret Anlaşması, 04.10.1996 yılında imzalanan ve 26.07.2002 yılında yürürlüğe giren Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, 04.10.1996 yılında imzalanan ve 07.01.1997 yılında yürürlüğe giren KEK 6. Dönem Protokolü, 27.12.2005 yılında imzalanan ve 30.01.2007 yılında yürürlüğe giren Türkiye – Mısır Serbest Ticaret Anlaşması yapılmıştır.

Bu anlaşmalardan en önemlisi ve en günceli şüphesiz Türkiye – Mısır Serbest Ticaret Anlaşması olmuştur. Bu anlaşma 27.12.2005 yılında Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER'İN Mısır'a düzenlediği ziyaret esnasında dönemin Devlet Bakanı Kürşat TÜZMEN ile Mısır Dış Ticaret ve Sanayi Bakanı Rachid Mohamed Rachid tarafından imzalanmıştır ve daha öncede bahsedildiği üzere 30.01.2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Yapılan bu Serbest Ticaret Anlaşmasının içeriğini Gümrük Vergileri, İlgili Diğer Vergiler, Miktar Kısıtlamaları, Tarım Ürünleri, Hayvan ve Bitki Sağlığı ile bu konudaki hizmetler ve yatırımlar oluşturmaktadır. Bu Serbest Ticaret Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte Mısır'da üretilen sanayi ürünlerinin Türkiye'ye ithalatında uygulanan Gümrük Vergileri kaldırılmıştır. Mısır ise Türkiye'den yapacağı ithalatın vergilerinin aşamalı bir şekilde kaldırılması için takvim hazırlamıştır. Bu takvime göre Mısır bu aşamalı indirimde sanayi ürünlerini 4 tür olarak sınıflandırmıştır. 1. Türde yer alan ürünlerin Gümrük Vergileri 2008 yılının başında kaldırılacaktır. 2. Türde yer alan ürünlerin Gümrük Vergileri 2014 yılının başında kaldırılacaktır. 3. Türde yer alan ürünlerin Gümrük Vergileri 2017 yılının başında kaldırılacaktır. 4. türde yer alan ürünlerin ise Gümrük Vergileri 2020 yılının başında kaldırılacaktır.¹⁶⁷

Özellikle Mısır ile Türkiye arasında yıllara göre yaşanan ticaret hacminde de incelendiği üzere 2005 yılından sonra ticaret hacminde yaşanan artışların sebebi imzalanan bu Serbest Ticaret Anlaşması olmuştur. Özellikle 2007 yılında Anlaşmanı

¹⁶⁷ "Mısır Ülke Bülteni", Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Haziran 2011, http://www.deik.org.tr/KonseyIcerik/2848/M%C4%B1s%C4%B1r_%C3%9Cİke_B%C3%BCİteni.html (21.08.2014) Sayfa: 10

yürürlüğe girmesiyle birlikte 2006 yılına göre ticaret hacmi 2007 yılında %44, 2008 yılında %116, 2009 yılında %195, 2010 yılında ise %190 artmıştır. 2005 yılına göre ise 2010 yılında ticaret hacminde %234 oranında artış yaşanmıştır ve bu hacimden daha öncede bahsedildiği üzere Türkiye 2005 – 2010 arasında yaklaşık %64 ile %80 arasında değişen ihracat payı almıştır. Bu anlaşmanın özellikle kısa vadede Türkiye adına karlı olduğu görülmektedir.

Özellikle imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ile Türk Firmalarının Mısır'daki yatırımlarında artış yaşanmıştır. Bunun yanında Mısır'da düşük maliyetle üretim imkanları, jeopolitik konumu ve Avrupa Birliğine, Arap Ülkelerine, Afrika Ülkelerine ve ABD'ye Gümrük Vergisi olmaksızın ürün satabilme imkanları Mısır'ı Türk sanayiciler için bir cazibe merkezi haline getirmektedir. Mısır'da 2008 yılı itibariyle 40 tanesi büyük sanayi kuruluşu olmak üzere 203 tane Türk Şirketi yatırım gerçekleştirmiştir. Bunların gerçekleştirdiği yatırımın yaklaşık 1.500.000.000\$ olduğu düşünülmektedir. Bu yatırımların %80'i tekstil sektöründe hizmet vermektedir. Bunun yanında otomotiv ve yedek parçası, boya-kimya, elektrik – elektronik, turizm ve mobilyacılık sektörlerinde Türk firmaları hizmet vermektedir. Bunun yanında Türk Müteahhitlik firmaları Mısır'dan oldukça yüklü miktarda iş almışlardır. Bunlardan bazıları TAV, STFA Enerkom, MNG, Makimsan, Tepe İnşaat, Haz Mermer, ENKA, Sezai Trection, Uoxil, Ekin Proje, Anel, Artı, Turunç, MHT Simetri, Ormet ve Transtaş'dır. Bunun yanında Türk Müteahhitlik firmaları sadece Mısır'da aldıkları işlerle Türkiye'yi Afrika Bölgesinde en çok müteahhitlik işi alan 6. ülke konumuna getirmişlerdir.¹⁶⁸

¹⁶⁸ “Mısır Ülke Bülteni”, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Yayınları, Haziran 2011, http://www.deik.org.tr/KonseyIcerik/2848/M%C4%B1s%C4%B1r_%C3%9Cİke_B%C3%BCİteni.html (21.08.2014) Sayfa: 10 - 11

3.4.4. Mısır ve Türkiye Arasında Ticarete Yaşanan Sorunlar

Mısır ve Türkiye arasında yapılan ticarete çözüm bulması gereken çeşitli sorunlarda yer almaktadır. Bunlar arasında şirket kurmadaki bürokratik engeller başı çekmektedir. Bununla birlikte en önemli sorun ödeme sorunudur. Özellikle Türk Bankalarının yeterli kadar faaliyet göstermemesi Mısır'da hizmet veren Avrupa ve ABD bankalarından sorun yaşanması ve ödemelerin çek yada senet ile yapılması zamanla bunların karşılıksız çıkması ticaret yapan firmaları zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında Mısır'daki yüksek Gümrük Vergilerinin düşürülmesi için ticaret yapan firmalar yaptıkları ticaretin dışında ayrı ve daha düşük bir fatura düzenlemektedirler ve ileride alacaklarını resmi yolla talep ettikleri zaman yaptıkları gerçek ticareti kanıtlayamamaktadırlar. Mısır'da yer alan Gümrük Bölgelerinde bürokratik sebeplerle dış ticaret işlemleri yavaş işlemektedir. Özellikle Marka Tescil işlemlerinin Mısır'da uzun sürmesi Türk yatırımcılar için en büyük sorunlardan birini oluşturmaktadır. Çünkü ürettikleri ürünlerin taklitleri Marka Tescil işlemleri yapılana kadar Mısır pazarında yerlerini alabilmektedir. Bunun yanında bürokrasiye bağlı sorunlardan birine özellikle kozmetik ürünlerinin Mısır'a ihracatında yaşanmaktadır ve eğer bir firma kozmetik ürünü ihracatını yapmak isterse Sağlık Bakanlığından izin almalıdır ve bu izin 6 ay kadar sürebilmektedir. Haksız rekabete bir örnek olarak da Mısır'a halı ihracatı verilebilmektedir. Mısır'da halı üretiminden en büyük payı elinde bulunduran firmalar Türk halı ürünlerinin ülkeye girişini Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ile Gümrüklere baskı yaparak engelleyebilmektedir. Türkiye ile Mısır arasında limanlarla ilgili bir anlaşma olmadığından taşıma işlemleri 3. ülke limanları tarafından yapılmaktadır. Bu durum ise yapılan taşımacılığın zaman alabilmesine sebep olmaktadır. Bu konuda Türk limanları ile Mısır limanları arasında firmaları teşvik eden çalışmalar yapılmalıdır. Bununla birlikte dış ticarete kullanılan belgelerde DHL, TNT, UPS gibi kargo firmaları üzerinden yapılmaktadır. Bu firmalarla gönderilen belgelerde havayoluyla başka ülkelere uğrayarak Türkiye'ye gelmektedir. Bu durumda zaman kaybı yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu anlamda Mısır Havayolları ve THY kargo departmanları ile

yapılacak anlaşmalar sonucunda bu sorunun çözülmesi sağlanabilmesi adına çalışmalar yapılmalıdır.¹⁶⁹

3.4.5. İlişkilerde Son Durum

İlişkilerde Son Durum başlığı altında Türkiye ve Mısır'ın 2010 – 2014 yılları arasında ticari ilişkileri incelenmiştir. Bu dört yıllık süreç Mısır için siyasi olarak en hızlı değişimlerin yaşandığı dönemlerden birisi olmuştur.

Mısır'da 25.01.2011'de başlayan halk ayaklanmaları sonucunda 30 yıl boyunca ülke yönetiminde bulunan Hüsnü MÜBAREK 11.02.2011 tarihinde Cumhurbaşkanlığı görevinden istifa etmiştir. Yerine ise Cumhurbaşkanı yardımcısı Ömer SÜLEYMAN'ı bırakmıştır. Ancak kısa bir süre sonra Ömer SÜLEYMAN'da istifa etmiştir ve yönetim seçimlere kadar Yüksek Askeri Konsey'in idaresinde kalmıştır. 30.06.2012 tarihinde yapılan seçimler sonucunda Muhammed MURSİ Mısır'ın yeni Cumhurbaşkanı olmuştur. Ancak 03.07.2013 tarihinde yapılan askeri darbe sonucunda Muhammed MURSİ görevinden alınmıştır.

Mısır'da Hüsnü MÜBAREK'in 30 yıllık yönetiminin bitmesine sebep olan halk ayaklanmasının satır aralarını iyi okumak gerekmektedir. Halkın tepkisine sebep olan sorunların başında, gelişmesine rağmen ülkenin ekonomisinden yeterli payı alamamış olması ve orta sınıfın gelirlerinde yaşanan düşüş, yönetimde baskının artması sonucunda halkın muhalefete beslediği sempaside yaşanan artış, aydınların siyasi etkinliklerinin azaltılması yer almıştır. Aynı zamanda halk ayaklanmasının başlamasında söz sahibi olan dört temel aktöründen söz edilmektedir. Bunlardan ilki orta sınıf ailelerin çocuklarıdır, ikincisi MÜBAREK yönetimi döneminde baskıya maruz kalan Mısır'da

¹⁶⁹ T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği “2009 Yılı Mısır Arap Cumhuriyeti Ekonomik Notu” 2009, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (21.08.2014) S:8-9

sol eğilimli kişilerdir, üçüncüsü Libarel düşünceye sahip kişilerdir, dördüncüsü ise İslami düşünceye sahip kişilerdir.¹⁷⁰

2010 -2014 yılları arasında Mısır'da siyasi olarak yaşanan sorunlara rağmen sanılanın aksine ithalat ve ihracat oranlarında artış yaşanmıştır. Yaşanan bu artışın sebebi özellikle Muhammed MURSİ hükümeti zamanında iki ülke arasında yaşanan sıcak ilişkiler olmuştur. Şüphesiz siyasi olarak yaşanan bu ilişkiler ticari ilişkileri de olumlu yönde etkilemiştir. Bu yıllarda yaşanan ithalat ve ihracat miktarlarının bulunduğu Tablo 26 aşağıda yer almaktadır.

TABLO 26

2010 – 2014 Yılları Arasında Mısır ve Türkiye'nin İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	Türkiye'nin Mısır'a İhracatı (Bin \$)	Mısır'ın Türkiye'ye İhracatı (Bin \$)	Dış Ticaret Hacmi (Bin \$)	Dış Ticaret Dengesi (Bin \$)
2010	2.250.577	926.476	3.177.053	1.324.100
2011	2.759.311	1.486.725	4.246.036	1.272.586
2012	3.679.195	1.342.051	5.021.246	2.337.144
2013	3.200.921	1.628.868	4.829.789	1.572.053
2014 (1-2)	527.285	261.931	789.216	265.354

KAYNAK:http://www.kirsehirtso.org.tr/Portals/84/ulke_raporlari/MISIR%20%C3%9CLKE%20RAPORU.pdf (13.11.2014)

¹⁷⁰ Prof.Dr. Hasan SELÇUK, Doç.Dr. Recep ULUSOY“Son Mısır Devrimine Ekonomik Yaklaşım”, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Dergisi, Cilt: 9, Sayı:1, Elazığ, 2013,Sayfa: 30 - 31

Tablo 26’da yer aldığı üzere dört yıllık süre zarfında iki ülke arasında dış ticaret dengesi Türkiye’nin lehine fazla vermiştir. 2010 yılı baz alındığında 2013 yılında Türkiye’nin Mısır’a ihracatı neredeyse 1 milyar \$ artış göstermiştir. Mısır’ın Türkiye’ye ihracatı ise yaklaşık 700 milyon \$ artış göstermiştir. Özellikle Muhammed MURSI’nin Cumhurbaşkanı seçildiği 2012 yılında Türkiye’nin Mısır’a ihracatı 4 yıllık sürenin en yüksek miktarına ulaşarak 3.679.195.000\$ olmuştur. Mısır ise bu 4 yıllık süre zarfında 1.628.868.000\$ ile 2013 yılında Türkiye’ye en yüksek ihracat miktarına ulaşmıştır. Daha önce değerlendirildiği üzere 2000 – 2010 arasında iki ülke ticari ilişkilerinde yaşanan artış ticaret hacmi olarak 2012 yılı itibariyle zirveye oturmuştur.

Mısır ile Türkiye arasında dört yıl zarfında ilki 12 – 14 Eylül 2011 tarihinde 12 maddeden oluşan, ikincisi 17 – 18 Kasım 2012 tarihinde 28 maddeden oluşan toplam 40 anlaşma imzalanmıştır. Aynı zamanda Türkiye’nin Mısır’a kredi vermesini öngören anlaşma 30 Eylül 2012 tarihinde imzalanmış ve 19 Kasım 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmaların detaylarıyla ilgili hazırlanan Tablo 25 aşağıda yer almaktadır.

TABLO 27

2010 – 2014 Yılları Arasında Mısır ile Türkiye Arasında İmzalanan Anlaşmalar

Anlaşmanın Tarihi	Anlaşmanın Detayları
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti İle Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümetleri Arasında Ortak İşbirliği Konseyi Kurulmasına İlişkin Ortak Siyasi Deklarasyon
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Başbakanlık Müsteşarlığı ile Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti İdareyi Geliştirmeden Sorumlu Devlet Bakanlığı Arasında Kamu Yönetimi Alanında İşbirliği Hakkında Mutabakat Muhtırası
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Eğitim İşbirliği Alanında Mutabakat Zaptı

12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Spor Alanında Mutabakat Zaptı
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Enformasyon Alanında İşbirliği Protokolü
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sanayi ve Dış Ticaret Bakanlığı Arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Elektrik ve Enerji Alanlarında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Mısır Arap Cumhuriyeti Petrol ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Arasında Hidrokarbon ve Mineraller Alanında İşbirliği Alanında Mutabakat Zaptı
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kültürel, Eğitsel ve Medya Alanlarında İşbirliği Uygulama Programı
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Mısır Arap Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı Arasında Turizm Alanında Mutabakat Zaptı
12 – 14 Eylül 2011	Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı (TYDTA) ile Mısır Arap Cumhuriyeti Yatırım ve Serbest Bölgeler İdaresi (GAFI) Arasında Karşılıklı Doğrudan Yatırımların Tanıtımına İlişkin Mutabakat Zaptı
17–18 Kasım 2012	Mısır Sanayi ve Dış Ticaret Bakanlığı mensubu aday ticare müşavilerine Ülkemizde eğitim verilmesi öngören işbirliği Mütabakat Zaptı
17–18 Kasım 2012	Türkiye-Mısır Yüksek Düzeyli Ticari İstişare Mekanizması 1. Dönem Toplantısı Protokolü
17–18 Kasım 2012	Çok Türü Taşımacılık Gelişimi Üzerine Mutabakat Zaptı
17–18 Kasım 2012	Sivil Havacılık Alanında İşbirliğini Geliştirme Protokolü
17–18 Kasım 2012	Demiryolu Alanında Mutabakat Zaptı

17-18 Kasım 2012	Denizcilik İşbirliği Alanında Protokol
17-18 Kasım 2012	Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimine İlişkin İşbirliği Anlaşması
17-18 Kasım 2012	Mersin Gümrük Müdürlüğü ve İskenderiye Gümrük Müdürlüğü Arasında İşbirliğine İlişkin Protokol
17-18 Kasım 2012	İskenderun Gümrük Müdürlüğü ve Port Said Limanı Gümrük Müdürlüğü Arasında İşbirliğine İlişkin Protokol
17-18 Kasım 2012	T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Mısır Arap Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Mısır Gümrük İdaresi Arasında Protokol
17-18 Kasım 2012	Türk Rekabet Kurumu ve Mısır Rekabet Kurumu Arasında İkili İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı
17-18 Kasım 2012	Karantina Tesisleri Alanında Mutabakat Zaptı
17-18 Kasım 2012	Tarım konusunda Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı
17-18 Kasım 2012	Hayvan Sağlığına İlişkin İşbirliği Mutabakat Zaptı
17-18 Kasım 2012	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Teknik İşbirliği Konusunda Anlaşma
17-18 Kasım 2012	Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Bazı İslami Tarihi Anıtların Restorasyonuna İlişkin Protokol
17-18 Kasım 2012	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın Mukim Ofis Kurmasına İlişkin Ortak Deklarasyon
17-18 Kasım 2012	Kalkınma Programı Başlatılmasına İlişkin Niyet Bildirisi
17-18 Kasım 2012	Acil Sağlık Hizmetleri ve Afet Yönetimine İlişkin Çalışma Protokolü
17-18 Kasım 2012	Birincil Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesine İlişkin Çalışma Protokolü

17-18 Kasım 2012	Hastane Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Hastane Yönetimine ilişkin Çalışma Protokolü
17-18 Kasım 2012	Stratejik Sağlık Planlarının Geliştirilmesi ve Sağlık Sistemlerinin Güçlendirilmesine İlişkin Çalışma Protokolü
17-18 Kasım 2012	Sağlık Sistemindeki Performans Ölçüm Uygulamalarına İlişkin Çalışma Protokolü
17-18 Kasım 2012	2014 Kültür ve Turizm Yılına İlişkin Ortak Deklarasyon
17-18 Kasım 2012	İlaç Takip Sistemine İlişkin Çalışma Protokolü
17-18 Kasım 2012	Çalışma ve İstihdam Alanlarında İşbirliği Anlaşması
17-18 Kasım 2012	Kredi Anlaşması
17-18 Kasım 2012	2014 Kültür ve Turizm Yılına İlişkin Ortak Deklarasyon
17-18 Kasım 2012	Polis Akademileri Eğitim, Talim ve Araştırma Çalışmalarında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı
17-18 Kasım 2012	Şehirleşme Alanında Mutabakat Zaptı

KAYNAK: <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/715cdef5-d8d3-8566-4520ba7e64435108/misir.pdf> (13.11.2013)

Tablo 25’de yer aldığı üzere Türkiye ve Mısır’ın 2010 – 2014 yılları arasında yapmış oldukları anlaşmalar, 2000 – 2010 yılları arasında yaptıkları anlaşmaların çok üzerinde olmuştur. Hüsnü MÜBAREK döneminde gerçekleştirilen anlaşmaların misliyle bu dönemde anlaşmalar yapılmıştır. Bu dört yıl içinde yapılan anlaşmalardan 28 tanesinin Muhammed MURSI döneminde gerçekleşmiş olması ülkelerin siyasi yakınlaşmalarının etkisini daha net görmemizi sağlamaktadır. Bütün bu veriler ışığında Muhammed MURSI’nin Hüsnü MÜBAREK’in aksine Türkiye ile ilişkilerinde daha yapıcı olduğu anlaşılmaktadır. Muhammed MURSI’den sonra ülkenin yönetime gelen Abdülfettah El SİSİ’nin tavrı iki ülke arasındaki ilişkilerde önümüzdeki günlerde belirleyici olacaktır. Muhammed MURSI’den sonra siyasi olarak yakınlaşamayan

yönetimlerin mevcut anlaşmalarını sürdürülmesi ve mevcut ticari faaliyetlerini devam ettirmesi bu ülkelerde ticari faaliyette bulunan şirketlerin yanında iki ülke ekonomik ilişkileri adına yararlı olacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu Çalışmada Mısır ile Türkiye'nin 2000 – 2014 yılları arasındaki ticari ilişkileri incelenmiş ve çeşitli bakımlardan karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca gerektiği yerlerde her iki ülkenin genel durumu hakkında bilgilere de yer verilmiştir.

Bu bağlamda tezin birinci bölümünde 2000- 2014 yılları arasında Mısır'ın tarihi, sosyal, siyasi, ekonomik durumları incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Mısır'ın tarihi olarak M.Ö., Bizans, Roma, İslam yönetimi, Osmanlı Devletine ait topraklarına dahil olduğu dönemlerde siyasi ve ekonomik olarak en önemli bölgelerden birisi olduğunu belirtilmektedir.

Mısır'ın sosyal yapısı araştırılmış ve bu 14 yıllık süreçte yıllık nüfus artışının dalgalı bir seyir izlediği, kilometre kareye düşen nüfus yoğunluğunun bu süre zarfında her yıl artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu arada ülkenin eğitim durumuna gelince elde edilen bilgilere göre lise ile dengi okullardan mezun olanların sayısının ve okuma yazma bilenlerin oranının istikrarlı bir şekilde arttığı sonucuna varılmıştır.

Siyasi durumuna gelince söz konusu dönemde demokratikleşme sürecinde ilerleme olduğu her ne kadar bazı endişeler olsa da seçimlerin zamanında yapıldığı ve siyasi partilerin varlıklarını sürdürdükleri ve seçimlere katıldıkları anlaşılmıştır.

Mısır'ın genel ekonomik durumu ele alındığında 2000 yılı hariç olmak üzere Milli Gelirin sürekli artış gösterdiği diğer verilerinde buna bağlı olarak iyileşme sürecine girdiği görülmektedir. Ancak 2011 yılı Arap Baharından sonra ülkenin bu durumu tersine dönmüştür. Enflasyon oranları ise uygulanan dalgalı kur rejimine bağlı olarak %18 oranına kadar yükselmiştir.

Dış ticaret dengesine gelince 2001 yılı hariç tutulursa sürekli dış ticaret açığı vermiş ve bu bağlamda dış borçları artmıştır. Bu arada Mısır'ın en önemli ticaret

partneri Avrupa Birliği olurken ikinci sırayı ABD almıştır. Türkiye ise ithalatında 14. sırada ihracatında ise 6. sırayı almıştır.

Bu dönemde istihdam gibi makro ekonomik verilerde de ciddi değişiklikler olmuştur. Mısır'da bu 14 yıl içinde yapılan istihdamın incelenmesi ile bu süre zarfında nüfusun, üretimin ve gn arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Türkiye'nin coğrafi yapısı, tarihi, siyasi ve idari yapısı, sosyal yapısı ve Türkiye ekonomisinin genel yapısı incelenmiştir.

Coğrafi yapının altında, coğrafi konum, iklim ve bitki örtüsü, su kaynakları, doğal kaynaklar incelenmiştir. Su kaynakları bölümünde Türkiye'nin sınırları içinde bulunan kaynaklar belirtilirken sınıraşan sularla ilgili komşularla yaşanan sorunlar üzerinde durulmuştur. Doğal kaynaklar bölümünde 2000- 2014 yılları arası Türkiye'de bulunan alınarak petrol, kömür, güneş, rüzgar, jeotermal ve maden kaynakları üretimleri, kullanımları, oluşturdukları faydalar günümüz baz alınarak değerlendirilmiştir.

Genel olarak Türkiye tarihi başlığı altında Selçuklu döneminden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen süreç incelenmiştir.

Siyasi ve idari yapı başlığı altında devletin organları ve görevleri incelenmiştir.

Sosyal yapı başlığı altında yaş gruplarına ve yıllara göre Türkiye'nin nüfusu incelenmiştir. Bunun yanında bu dönemdeki yıllık doğum oranları ve yıllık ölüm oranları incelenmiştir. Bu inceleme sonucu bu zaman aralığında Türkiye nüfusu ve Türkiye için en verimli aralığı olan 15-64 yaş aralığı her yıl artış göstermiştir. Yine bu dönemde yıllara göre yaşanan doğu ve ölüm oranlarında bu yıllarda azalma olmuştur. lmlerin azalması bu yıllarda daha iyi sağlık imkanlarının sunulduğu ve insanların daha sağlıklı yaşamaya teşvik edildiğini gösterirken, doğuamların azalma sebebinde ise bebek ölümlerinin azalması ve 1980'li yıllarla birlikte uygulanmaya başlanan aile planlaması çalışmalarının bu dönemi dahi etkilediği sonucuna ulaşmamı sağlamıştır.

Türkiye ekonomisinin genel yapısı başlığı altında ülkenin 2000-2014 yılları arasında ki enflasyon, istihdam ve işsizlik, GSYİH, kişi başına düşen milli gelir, üretim, özelleştirme politikaları incelenmiştir. Yapılan bu inceleme sonucunda Türkiye’de enflasyonun bu dönemde başarılı bir şekilde idare edildiği görülmektedir. 2008 yılı aralık ayında petrol ve enerji fiyatlarında yaşanan artış sebebiyle enflasyonun %10.44 oranına yükselmesi çıkarılırsa diğer yıllar devamlı tek haneli rakamlardan oluşmaktadır. Özellikle 2008 yılının ilk çeyreğinde petrol fiyatlarının yükselmesi ve yaşanan belirsizliklerin finansal piyasalarda Türk lirasının değer kaybıyla sonuçlanması enflasyonun artmasını etkilemiştir. Özellikle 2004- 2010 yılları arası Türkiye’de enflasyon düşük oranlarda seyretmiştir.

İstihdam ve işsizlik bölümünde yıllara göre sektörlerin istihdamdaki payları ile birlikte yıllara göre Türkiye’de işsizlik oranları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda Türkiye’de toplam istihdam bu yıllar arasında artmıştır. 2014 yılında 2000 yılına göre bir milyon daha fazla istihdam gerçekleşmiştir. Bu yıllar arsında oranlarına bakıldığında tarım sektöründe düşüş hizmet sektöründe artış olduğu görülmektedir. Sanayi ve inşaat sektörlerinde fazla değişimler yaşanmamıştır. Bu verilerden hareketle ülkede bu dönemde tarım sektörü gerilerken hizmet sektörünün gelişerek fazla istihdam gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. İşsizlik incelendiğinde 2000 yılında %6.2 olan oran 2001 yılında yaşanan kriz ile % 10.4’e yükselmiştir. 2010 yılına kadar %10 - %13 bandında seyreden işsizlik oranı bu dönemde bir milyon ilave istihdam oluşturulmasına rağmen düşürülemediği görülmüştür.

Türkiye için 2000- 2014 yılları arasında GSYİH, büyüme hızı ve kişi başına düşen milli geliri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Türkiye’nin GSYİH’sın da 2000 yılına göre 2010 yılında yaklaşık %660 artış yaşanmıştır. Bu oran bu dönemde başarılı bir ekonomi politikası uygulandığı sonucunu vermektedir. Aynı zamanda kişi başına düşen milli gelir 2000 yılında 2593 TL iken 2010 yılında 15023 TL’ye yükselmiştir.

Türkiye'nin dış ticaret partnerlerine bakıldığında bu konuda yıllar itibariyle değişiklik görülmektedir. Türkiye'nin dış ticaret partneri olarak birinci sırayı Rusya ikinci sırayı Almanya alırken Mısır ise ithalatında ilk 20 ülkeye giremezken ihracatında 16. sırada yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, 2000- 2014 yılları arasında Mısır ile Türkiye'nin arasında ekonomik ilişkileri ele alınmış ve ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

Mısır dış ticaret verileri başlığı altında ithalat ve ihracat yapılan ülkeler ile başlıca ithalat ve ihracat yapılan ürünler incelenmiştir.

Türkiye'nin 2004- 2014 yıllarında ihracatları yaptığı ülkeler ve ürünler incelendiği zaman, Türkiye'nin 2004 ve 2014 yıllarında yaptığı ihracatlar da Almanya ilk sırada yer almıştır. 2004 yılında aldığı pay 2010 yılında aldığı paydan düşük olmasına rağmen ihracat değerlerinin 2004 yılından 2010 yılına yaklaşık %80 değer kazanması daha fazla gelir sağlamasına sebep olmuştur. İngiltere, İtalya, ABD, İspanya, Hollanda yaşadıkları ekonomik kriz sebebiyle 2004 yılına göre 2014 yılında Türkiye'den yaptıkları ihracat paylarında düşüş yaşamışlardır. Buna rağmen Türkiye'nin ihracat gelirlerinin artması sebebiyle yine miktarsal olarak 2010 yılında Türkiye bu ülkelerden 2004 yılına göre daha fazla gelir elde etmiştir. Bunun yanında Türkiye'nin ihracatından Irak, Mısır, Libya, Rusya, Ukrayna, Romanya, Suudi Arabistan'ın paylarında artış görülmüştür. Diğer ülkelerde %3.6'lık bir artış göstermişlerdir. Türkiye'nin ithalata bağlı bir ihracat rejimi söz konusu olduğundan ihracatını arttırma yönünde ve ithalat ürünlerinin iç piyasadan talep edilmesi yönünde reform çalışmaları yapması gerekmektedir. Özellikle finansal olarak yatırım merkezi olması ve bu sebeple Türk Lirasının değer kazanarak ihracatın artmasını engellemesi ile ilgili çalışmalar yapması gerekmektedir.

2000 – 2014 yılları arasında Mısır'ın Avrupa Birliği ve Ortadoğu Ülkeleriyle yaptığı ticaret incelendiği zaman elimde tuttuğu potansiyel jeopolitik konumu ve düşük işgücü maliyetleri avantajını etkili kullanmadığı göze çarpmaktadır. Arap Ülkeleri ve

Afrika Ülkelerinin merkezinde bulunması, güneyde Süveyş kanalı üzerinden Aden Körfezi, Arap Denizi Hint Okyanusuna bağlanması kuzeyden Akdeniz üzerinden Avrupa'ya bağlanması jeopolitik olarak ne kadar önemli olduğunu görmemizi sağlamaktadır. Aynı zamanda düşük iş gücü maliyetleri dışarıdan önemli miktarda doğrudan yatırım sağlarken ülkenin dış ticaretine ne yazık ki yansıyamamıştır.

Türkiye ve Mısır'ın Avrupa Birliği ülkeleriyle ve Ortadoğu ülkeleriyle ticareti karşılaştırıldığı zaman Mısır çeşitli avantajlara sahip olmasına rağmen Türkiye'nin etkili siyasi ve ekonomik politikalarının sonucu olarak bölge ülkeleriyle ticaretinde daha yüksek miktarlarda ticaret yaptığı görülmektedir. Bu durumda aslında Mısır Türkiye ticari ilişkilerinde yaşanan artışın Türkiye'nin dış ekonomi politikalarının bir sonucu olarak gerçekleştiği sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır.

Türkiye'nin ve Mısır'ın bölgesel entegrasyon çalışmaları başlığı altında aralarındaki ticari ilişkilerin de bölgesel entegrasyon çalışmalarının payı incelenmiştir. Bu amaçla bu bölümde bölgesel entegrasyon çeşitleri, ekonomik entegrasyon örnekleri, örnek bir ekonomik entegrasyon modeli olarak Avrupa Birliği, Türkiye'nin ve Mısır'ın bağlı olduğu ekonomik entegrasyon modelleri incelenmiştir. Türkiye ve Mısır'ın üye oldukları entegrasyon programlarını incelediğimiz zaman oldukça eski kurulan yapılar olmasına rağmen ideal bir seviyede ekonomik entegrasyon süreci yaşayamamışlardır. Ortak hareket amacıyla kurulan entegrasyon modellerinin neredeyse tamamı kuruluş amacının dışına çıkmıştır. Bu konudan hareketle bir örnek vermem gerekirse; İslam Konferansı Teşkilatı ile Arap Birliği'ni ele aldığımız zaman şunu görmekteyiz ki kuruluş amaçlarının tamamen dışına çıkmışlardır. Ülkelerin birlikte hareket etmeleri bir yana aynı soruna farklı yaklaşımlar yaşanmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği sürecinden de beklentisi azalan Türkiye Ortadoğu coğrafyasında kurulan bu yapılarında ekonomik birliktelikten uzak olduğunu fark ederek çok başarılı bir şekilde ticari hacmini arttıracak Serbest Ticaret Anlaşmalarını uygulamaya başlamışlardır. Yapılan Serbest Ticaret Anlaşmaları ile ihracat arttırılırken daha uygun tarifelerle ithalat yapabilme imkanı elde edilmiştir. Sadece 10 yıl içinde 13 ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamak büyük

bir başarı örneği oluşturmuştur. Bunun yanında her ne kadar Lübnan, Suriye, Ürdün gibi ölkelerle yapmış olduğu Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi çalışmaları yada Avrupa Birliği tarafından yasaklı ilan edilen Libya, Suriye, Ürdün, Lübnan gibi ölkelerle imzaladığı vize muafiyeti anlaşmaları Avrupa Birliği ile ilişkilerinde sorun yaşanmasına sebep olsa da uzun vadede yerli pek çok firmanın giderek yerinde tanıyarak bu pazarlardan iş alma imkanı elde etmesine sebep olmuş ve oalcaktır. Özellikle bu dönemlerde eksen kayması olarak nitelendirilen bu durum aslında uzun yıllar boyu Avrupa Birliğini beklemenin güvensizliğiydi. Bölgesel entegrasyonları çalışırken 2000-2014 arasında entegrasyonların Türkiye ya da Mısır ekonomisine nasıl bir yarar sağladığı amaçlanmıştır. Ancak yapmış olduğum araştırmalar sonucunda özellikle Türkiye ekonomisinin entegrasyonlardan ziyade ölkenin bireysel çabası sonucu bölge ölkeleriyle ekonomisini geliştirme yönünde bir strateji belirlediği ve bunu başarılı bir şekilde yönettiği sonucuna ulaşıldı.

2000- 2014 yılları arasında Mısır ve Türkiye arasında yaşanan ticari ilişkiler başlığı altında Mısır ve Türkiye'nin yıllara göre ticaret hacmi, Mısır ve Türkiye'nin birbirlerine ihrac ettikleri ürünler, Türkiye ve Mısır arasında yapılan anlaşma ve protokoller ile Mısır ve Türkiye arasında ticarete yaşanan sorunlar incelenmiştir. Mısır ve Türkiye'nin yıllara göre ticaret hacmi incelendiği zaman, 2000 yılında 516.427.000\$ olan ticaret hacmi 2005 yılında 954.545.000\$, 2010 yılında 3.187.566.000\$ seviyesine ulaşmıştır.

Türkiye ve Mısır arasında yapılan anlaşma ve protokoller incelendiğinde özellikle 2005 yılında yapılan serbest ticaret anlaşması aralarında yapılan ticaretin artışında büyük önem taşımaktadır. Mısır ile Türkiye arasında yıllara göre yaşanan ticaret hacminde de incelendiği üzere 2005 yılından sonra ticaret hacminde yaşanan artışların sebebi imzalanan bu Serbest Ticaret Anlaşması olmuştur. Özellikle 2007 yılında Anlaşmanı yürürlüğe girmesiyle birlikte 2006 yılına göre ticaret hacmi 2007 yılında %44, 2008 yılında %116, 2009 yılında %195, 2010 yılında ise %190 artmıştır. 2005 yılına göre ise 2010 yılında ticaret hacminde %234 oranında artış yaşanmıştır ve

bu hacimden daha öncede bahsedildiği üzere Türkiye 2005 – 2010 arasında yaklaşık %64 ile %80 arasında değişen ihracat payı almıştır. Bu anlaşmanın özellikle kısa vadede Türkiye adına karlı olduğu görülmektedir.

Mısır ile Türkiye arasında ticarete yaşanan sorunlar incelendiğinde Mısır'da yer alan bürokratik engellerin, özellikle Mısır Gümrüklerinde yaşanan bürokrasinin, iki ülke bankalarının faaliyetlerinin az olması sebebiyle yaşanan ödeme sorunlarının, Mısır'da tekel olan firmaların Mısır yönetimine yaptığı baskılar sonucunda piyasaya yeni ürün girmesinin engellenmesinin, limanlarla ilgili anlaşma olmamasının, dış ticaret belgelerinin daha hızlı taşınabilmesi için kargo firmalarının olmamasının, Mısır'da marka tescil işlemlerinin hızlı olmamasının çözüm bulması adına iki ülkenin çalışma yapmaları sonucuna ulaşılmaktadır.

2010 – 2014 yılları arasında Mısır ile Türkiye arasında ticaret hacmi artmaya devam etmiştir. Bu dönemde 40 tane olmak üzere 2000 – 2010 yılları arasında yapılan anlaşmaların çok üstünde sayıda anlaşma imzalanmıştır. Şüphesiz Muhammed MURSI'nin döneminde siyasi olarak yaşanan ılımlı havanın etkisi söz konusu olmuştur. Türkiye ve Mısır yönetimlerinin yaşadığı bu ticaret hacmini arttırarak devam ettirmesi adına anlaşmalara bağlı kalarak uzun vadede iki ülke ekonomik ilişkilerini devam ettirme yolunda adım atmaları önem arz etmektedir.

Son yıllarda Türkiye'nin Mısır'da yaşanan askeri darbe sebebiyle iş yapan Türk firmalarının etkinliğinin azalmasını önceliyi tedbirlerin alması önem arz etmektedir. Türkiye ve Mısır arasındaki ticaret hacminin geliştirilmesi için ikili ticaret anlaşmalarının arttırılması, ikili iş birliği ajanslarının kurulması, özellikle Mısır'da dış ticaret konusunda uzmanlaşmış personel yetiştirilmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. İki ülke ticaretinin uzun dönem devam etmesi adına girişimlerin arttırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ömer Turan, **Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu**, 1. Baskı, İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi Yayınları, 2005, s. 37
- Roger Owen, Şevket Pamuk, **20. YY'da Ortadoğu Ekonomileri Tarihi**, 2. Baskı, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, Ekim 2002, s. 179
- Bernard Lewis, **Ortadoğu İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi**, 5. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2007, s.28.
- Nelly Hanna, **Osmanlı Kahire'sinde Tüccar Olmak**, 1. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, s. 29-31.
- Suraiya Faroghi, **Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, 1. Baskı, İstanbul: Eren Yayınları, s. 570
- Tayyar Arı, **Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi**, 1. Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, ss. 187-194.
- Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, 75. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, s. 338.
- William L. Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, 1. Baskı, İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları, 2008, s. 49.
- Zeynel Dinler, **İktisada Giriş**, 4. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları, 1998, s. 404.
- Selami Er, **Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici ve Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2009, s. 15.
- Cengiz Ceylan, **Küreselleşmenin Sektörel Etkileri Araştırma Projesi**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011, s. 463.
- Beliz Özorhon, **Türkiye'de İnşaat Sektörü ve Dünyadaki Yeri**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012, s. 17-20-21.
- Murat Canitez, **Uygulamalı İhracat -İthalat**, 3. Baskı, Ankara: Gazi Yayınları, 2011, s. 2-3.

Yaser Gürsoy, **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, 7. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları, 2012, s. 29-30.

Feridun Kaya, **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2012, s. 13.

Cihan Dura ve Hayriye Atik, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları, 2007, s. 1-2-6.

Canan Balkır, **Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 3-4.

Mustafa Acar, **Küresel Kriz ve Türkiye Ekonomisinin Dönüşümü**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012, s. 235.

Jacques Adda, **Ekonominin Küreselleşmesi**, 6. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, s. 211.

Prof.Dr. Hasan SELÇUK, Doç.Dr. Recep ULUSOY “Son Mısır Devrimine Ekonomik Yaklaşım” 2013, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Dergisi, Cilt: 9, Sayı:1, Elazığ, Sayfa: 30 – 31 <http://web.firat.edu.tr/ortadogu/c9s1.html> (22.08.2014)

T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2002 yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik, Ticari İlişkileri”. S.7. <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (9 Nisan 2011).

<http://www.capmas.gov.eg/pdf/egypt/pop/11.pdf> (9 Nisan 2011).

T .C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2007 yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik, Ticari İlişkileri” .2008. Sayfa:14. <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (9 Nisan 2011).

<http://misir.ihh.org.tr/misir/demografik.html> (9 Nisan 2011). Sayfa:1.

- T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2007 Yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri”. 2008. S:16.
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (12 Nisan 2011).
- T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2003 Yılında Mısır Ekonomisi”. 2004. 10-15.
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (07 Nisan 2011)
- T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “2004 Yılında Mısır’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri”. 2005. S:16-21
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>. (12 Nisan 2011).
- Konya Ticaret Odası, Etüt Araştırma Merkezi, “Mısır Arap Cumhuriyetinin Ülke Raporu”. Temmuz 2008. S:4-17.
<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/MISIR2.pdf>, (13 Nisan 2011).
- <http://www.osmanli.org.tr/osmanlisultanlari-5-246.html> (04 Nisan 2011).
- http://www.indexmundi.com/egypt/gdp_per_capita_ppp.html (9 Nisan 2011).
- <http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1J29Cf479> (9 Nisan 2011).
- <http://www.capmas.gov.eg/pdf/egypt/eco/96.pdf> (25.08. 2014).
- <http://www.cbe.org.eg/timeSeries.htm> (9 Nisan 2011).
- <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=72&c=eg&l=en> (09 Nisan 2011).
- T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. “Mısır Arap Cumhuriyetinin Ekonomik Notu 2009 Yılında Mısır Ekonomisi”. 2010. S:2
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET>, (07 Nisan 2011) .
- <http://www.cbe.org.eg/English/Economic+Research/Time+Series/> (25.08.2014).
- <http://www.ulkeler.net/turkiye.htm#01> (03.09.2013).

Şensoy, Serhat, Demircan, Mesut, Ulupınar, Yusuf, Balta, İzzet. “Türkiye İklimi”
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. S: 3.
http://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf (11.09.2013).

<http://www.meteor.gov.tr/FILES/genel/sss/iklismsiniflandirmalariturkiye.pdf> S: 1 - 2
(11.09.2013).

http://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf S: 4-5 (11.09.2013).

Turan, Tuba, Eren, Zeynep. “Türkiye’de Su Kaynakları ve Su Politikası”. Türk
Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği 2. Su Politikaları Kongresi. S: 25-
26. <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/10911.pdf> (12 Ocak 2014).

<http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari> (12 Ocak 2014) Sayfa: 1-2

Şahintaş, Pınar . “Ortadoğu’da Su Sorunu ve Türk Dış Politikasında Sınırtaşan
Sularımız”. S: 1 <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3144> (12 Ocak
2014).

<http://www.indexmundi.com/egypt/population.html> (9 Nisan 2011).

[http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=petrol&bn=222&hn=&nm
=384&id=40693](http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=petrol&bn=222&hn=&nm=384&id=40693) (12 Ocak 2014). Sayfa: 1.

Kömür Sektör Raporu” Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
[http://www.tki.gov.tr/Dosyalar/Dosya/K%C3%B6m%C3%BCrSektorRaporu2
008.pdf](http://www.tki.gov.tr/Dosyalar/Dosya/K%C3%B6m%C3%BCrSektorRaporu2008.pdf) (14.01.2014) Sayfa:3.

Stratejik Planlama Koordinasyon Birimi, “Linyit Sektör Raporu 2010”
http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TKI_2010.pdf ,
Mart 2011, (14.01.2014) Sayfa: 4,5,6,7,8,9,10.

“Taşkömürü Sektör Raporu”. Sayfa:28

http://www.taskomuru.gov.tr/file/Is_Zekasi_Raporlari/sector_raporu.pdf,
Mayıs 2014. (14.01.2014).

Eti Madem İşletmeleri Genel Müdürlüğü, “2010 Yılı Bor Raporu”. 2011. S: 3-5-6.
http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_ETI_MADEN_2010.pdf (16.01.2014).

Eti Madem İşletmeleri Genel Müdürlüğü, “Bor Sektör Raporu”. 2013. S: 13-15
http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_ETI_MADEN_2012.pdf (17.01.2014).

Eti Madem İşletmeleri Genel Müdürlüğü, “Bor Sektör Raporu”. 2008. S:1
http://www.etimaden.gov.tr/d/file/borsektorraporu_2008.pdf (17.01.2014).

<http://www.invest.gov.tr/trTR/turkey/factsandfigures/Pages/LegalAndPoliticalStructure.aspx> (18.08.2014).

<http://www.usakanalist.com/detail.php?id=207> (25.03.2014)

Koç, İsmet. Eryurt, Mehmet Ali, Adalı Tuğba, Seçkineri, Pekin. “Türkiye’nin Demografik Dönüşümü Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişimler: 1968-2008”. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü. S: 55.
http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TurkiyeninDemografikDonusumu_220410.pdf (25.03.2014).

<http://www.tcmb.gov.tr/research/parapol/enf-nisan2008.pdf> Sayfa: 1 (10.04.2014).

Tansel, Aysıt. “2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış”. TÜSİAD Yayınları. S: 93-94.
http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/Isgucu-Piyasasina-Bakis-.pdf (11.04.2014).

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (11.04.2014).

<http://www.invest.gov.tr/tr-TR/turkey/factsandfigures/Pages/Economy.aspx> (11.04.2014).

- Doğan, M. Necati, “Rakamlarla Özelleştirme”. 2012. T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları. Sayfa:7-8-24.
<http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme-kitap29%203.pdf> (14.04.2014).
- http://www.oib.gov.tr/program/turkiyede_ozellestirme.htm (14.02.2014) Sayfa: 1.
- Karagöl, Erdal Tanas. “Ak Parti Dönemi Türkiye Ekonomisi” Setav Yayınları. S: 44.
http://file.setav.org/Files/Pdf/20130304144535_ak_parti_donemi_turkiye_ekonomisi_web.pdf (14.04.2014).
- <http://sanayi.tobb.org.tr/kitap.php> (14.04.2014) Sayfa: 1.
- Özertan, Gökhan. “Türkiye Tarım Sektörü’nde Yapısal Dönüşüm ve Teknoloji Kullanımının Rolü”. S: 12.
http://www.econ.boun.edu.tr/public_html/RePEc/pdf/201301.pdf (17.04.2014).
- Yavuz, Fahri. “Türkiye’de Tarım”. 2005. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları. S:43.
http://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf (17.04.2014).
- <http://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/2014%20Performans%20Programi.pdf> (29.05.2014) Sayfa: 20.
- İmrohoroğlu, Ayşe, İmrohoroğlu, Selahattin, Üngör, Murat. “Türkiye’de Tarım Sektöründe Verimlilik ve Büyüme” Tepav Yayınları. S: 2.
http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1324024341-3.Calismanin_Ozeti.pdf (29.05.2014) .
- <http://www.kultur.gov.tr/TR,23265/turizm-cesitleri.html> (02.07.2014).
- <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html> (09.07.2014).
- Yıldız, Zafer. “Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi” . Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi. 2011. Cilt 3. Sayı 5. S: 66.
<http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduvd/article/viewFile/2830/2511> (09.07.2014).

Türkiye Bankalar Birliği, “Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi”
<http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/796/rekabetKitap.pdf>(12.01.2014) S:3-23.

<http://www.ydmh.gov.tr/detay.cfm?sayfa=1716ACC7-984B-A973-A04F725D556CEF47> (12.07.2014).

<http://www.milliyet.com.tr/musiad-insaat-sektoru-kurulu-baskani-istanbul-yerelhaber-281937/> (12.07.2014).

<http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html> (16.07.2014).

“Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2014” Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayınları,
http://www.tim.org.tr/files/downloads/raporlar/tim_ekonomi_ve_dis_ticaret_raporu_2014.pdf (16.07.2014) S: 111.

İyiler, Zeynep. “Mısır Ülke Profili”. İhracat Geliştirme Etüd Merkezi Yayınları. 2006. S:11-12. <http://www.bogazici.org.tr/dokumanlar/misir2008.pdf> (13.08.2014).

Etüd-Araştırma Servisi. “Mısır Cumhuriyeti Ülke Raporu” Konya Ticaret Odası Yayınları. 2009. S:10. <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm> (13.08.2014).

T.C. Kahire Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. “2009 Yılı Mısır Arap Cumhuriyetinin Notu”. 2009. S:3.
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=ET> (13.08.2014).

Etüd-Araştırma Servisi. “Mısır Cumhuriyeti Ülke Raporu”. Konya Ticaret Odası Yayınları. 2009. S:9. <http://www.kto.org.tr/ulke-raporlari-778s.htm> (13.08.2014).

Karahan, Hatice. “Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2014”. Türkiye İhracatçılar Meclisi Yayınları. 2014. S: 111.
http://www.tim.org.tr/files/downloads/raporlar/tim_ekonomi_ve_dis_ticaret_raporu_2014.pdf (16.07.2014).

<http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html> (16.07.2014).

“ECO Statistical Report 2014”. April 2014. S:21. Economic Cooperation Organization.
www.ecosecretariat.org/in2.htm

<http://www.ekonomi.gov.tr/upload/78A1EEE4-19DB-2C7D-3DF6E11D1EE2C803/Turkiye-D8.pdf?CFID=1599069&CFTOKEN=38756642>. (14.08.2014) S: 2.

Atalay, İrmak. “Türkiye’nin Dış Ticaretinde Serbest Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi ve Değerlendirme Notu”, TOBB Yayınları. S: 1.
<http://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/RaporlarYayinlar/TurkiyeninDisTicaretindeSerbestTicaretAnlasmalari.pdf> (18.07.2014).

“Mısır Ülke Bülteni”. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. Haziran. 2011. S: 8.
http://www.deik.org.tr/KonseyIcerik/2848/_M%C4%B1s%C4%B1r_%C3%9Clke_B%C3%BClteni.html (22.08.2014).